

Marjo Kolehmainen (toim.)

Mitä saisi olla? Kulttuuria Miesten vuorolla

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

Marjo Kolehmainen (toim.)

Mitä saisi olla? Kulttuuria Miesten vuorolla

ISBN 978-952-456-352-9
ISSN 2343-0664 (painettu)
ISSN 2343-0672 (verkkajulkaisu)

Humanistinen ammattikorkeakoulu julkaisuja, 91.

Jyväskylä: Humanistinen ammattikorkeakoulu

© Humanistinen ammattikorkeakoulu & tekijät 2019

Kannen kuva: Samuli Rinne
Taitto: Emilia Reponen
Kustannustoimitus: Katja Tiilikka

Marjo Kolehmainen	
Johdanto	5
OSA 1: TAPAHTUI MIESTEN VUOROSSA	9
Marjo Kolehmainen	
Nuorten miesten omannäköisellä kulttuurimatalla – Taide- ja kulttuurilähtöisiä kokeiluja Jyväskylässä ja Turussa	10
Ursula Roslöf	
Verkostomaista vastuuta ja uusia keinoja tavoittaa nuoria harrastustoimintaan	27
Kimmo Lind	
Nuoret miehet kulttuurisina toimijoina – Miesten vuoro -hankkeen tutkimuksellista arviointia	30
Virpi Ruuska	
Ainutlaatuista tulevaisuuden osaamista rakentamassa	44
OSA 2: LUOVUUDEN ALUSTOJA	53
Johanna Hurme ja Ossi Valpio	
Yhdessä ja itsenäisesti – TUFF!	54
Anumaaria Tulla	
Yhteisöteatteri on tehokas työkalu nuorisotyössä ja syrjäytymisen ehkäisyssä	57
Kerttu Lehto	
Larp ja kulttuurinen toimijuus	62

MIESTEN
★ VUORO

Johdanto

Marjo Kolehmainen

Suomalainen mies ei osaa vaatia emotionaalisia oikeuksiaan. Eikä hän toisaalta puhukaan, niin että niitä huomioitaisiin. PISA-tutkimuksissa suomalaiset pojat ovat tipuneet pohjamutiin. Pojat pärjäävät tyttöjä huonommin lukutaidossa ja myös tehtävissä, joissa arvioitiin keskustellen ratkottavia ongelmia. Seurauksena on, että parikymppisenä tytöillä on 100 000 ja pojilla 10 000 sanaa. Mitä pojille on tapahtumassa? (Selander 2019.) On mentävä poikien luo ja kysyttävä: mitä pojille kuuluu?

Olen saanut olla projektipäällikkönä toteuttamassa Miesten vuoro -hanketta, jossa parikymppiset nuoret miehet olivat keskiössä. Nuorille 15–29-vuotiaille, lähinnä sosiaalisen syrjäytymisen riskissä oleville miehille tarjottiin mahdollisuus omannäköiseen taide- ja kulttuurimatkaan. Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamassa Humanistisen ammattikorkeakoulun Miesten vuoro -hankkeessa (2018–2019) toteutettiin taide- ja kulttuurilähtöisiä toimintakokeiluja Jyväskylässä ja Turussa. Kokeiluista vastasivat hankkeen kumppanit, joita olivat Jyväskylässä Katulähteyksen Katutaso, Kulttuuriklubi Siperia ja Jyvälän Settlementti. Turussa yksi ryhmä sai kodin Humakin suojista yhdessä Valo-valmennuksen kanssa ja kaksi muuta sijoittuivat Bouldertehtäälle sekä Lounattaren suojiin. Toiminnassa oli mukana myös turkulainen Pro Arena. Tavoitteena oli, että kokeiluryhmien toiminnalla edistetään nuorten miesten sosiaalisia taitoja ja toimijuutta omas-

sa elämässään ja yhteiskunnassa sekä myös innostetaan omaehtoiseen taide- ja kulttuurisisältöjen tuottamiseen. Sen lisäksi kokeiluista oli tavoitteena synnyttää yleisiä taide- ja kulttuurilähtöisiä poikatyön malleja.

Hankkeella on kaimana kuuluisa dokumenttielokuva. Meidän Miesten vuorossa ja Joonas Berghällin tuottamassa produktiossa on paljon samoja elementtejä. Joonas Berghällin dokumenttielokuva ottaa kantaa ja nostaa keskusteluun miesten emotionaalisen yksinäisyyden. Selander (2019) kertoo, että ohjaaja Berghällin on vaikea arvioida, miten hän on saanut dokumentissa niin vahvasti miehet mukaan ja puhumaan. Elokuviissa puhumisessa ollaan aina jonkin tekemisen äärellä – niin kuin meidänkin hankkeessamme. Dokumenttia tehdessä ohjaajalla oli riittävästi aikaa kuunnella miehiä – niin kuin meidänkin kokeilujemme ohjaajilla. Suomalaisen miehen kanssa keskustelua voi verrata savusaunan lämmitykseen: lämpeneminen kestää kauan, mutta siitä seuraa lämpimät lölyt. Berghäll kertoo dokumentin hienoimpien hetkien syntyneen, kun kysyjä ja vastaaja oivaltavat, että kukaan ei ole aikoihin kysynyt, miten voit tai mitä kuuluu. (Selander 2019.)

Ryhmien toiminnan lähtökohtana oli mahdollistaa ohjattu ja ilmainen harrastustoiminta: mielekäs tekeminen, uudet kokemukset ja tärkeimpänä mukava porukka.

Ryhmiin ja kokeiluun osallistuminen ei edellyttänyt taito- tai osaamistasoa. Kuuteen eri kokeiluryhmään osallistui 3–10 nuorta miestä ryhmää kohti, ja kokeilut tapahtuivat viikoittain 1–3 tuntia kerrallaan kestäen 2–8 kuukauden ajan. Osassa kokeiluja toiminta oli valmiiksi määritelty. Näitä kokeiluja olivat poikateatteri, larp ja boulderkiipeily. Lopuissa ryhmissä nuoret määrittivät toiminnan alkaessa sisällöt, jotka koostuivat useista erilaisista lajitai taidekokeiluista, kuten piirtämisestä, valokuvaus- tai maalausmenetelmistä, osallistumisesta tapahtumiin ja keskustelusta osallistujien esiin nostamista asioista. Näin syntyivät Tasapainoliinailuryhmä sekä A-MEN- ja Hönt-säillään-kokeilut.

Hankkeessa oli tahto määrittää kulttuuri ja taide väljästi sekä vahvasti nuorilähtöisesti, minkä vuoksi kulttuuri- ja taidelähtöisyys painottui kokeiluissa vain osaksi. Nuoret miehet ymmärsivät taiteen ja kulttuurin varsin laajasti sekä luovasti, minkä vuoksi voidaan kyseenalaistaa, onko joidenkin kokeilujen kohdalla kysymys ollenkaan kulttuurista vai pelkästään liikunnasta. Kokeiluista löytyy kaikkia kulttuurisen toimijuuden rooleja. Rajapinnoilla olleista ryhmien toiminnoista kuten ruuanlaitosta löytyy arkista kulttuurin kuluttajuutta. Kerttu Lehdon artikkelista (katso sivu 62) voi lukea tarkemmin kulttuurisen toimijuuden rooleista.

Hankkeen näkökulma vahaan nuorten osallisuuden huomioimiseen toiminnan sisällöissä on nostettu keskiöön tämän julkaisun nimessä. ”Mitä saisi olla?” on avoin kysymys, joka antoi nuorille miehille luvan perinteisestä poikakoodin myytistä poiketen osallistua kulttuuriin ja luovaan toimintaan Miesten vuorolla. Ryhmien kokoontumiset ravistelivat ahtaita sukupuolinormeja. Ryhmät loivat omannäköisen miesluola-ympäristön, jossa ohjaajien tuella mahdollistettiin turvallinen tila keskustella. Kenenkään ei tarvinnut pelätä olevansa kömpelö ja huono puhumaan. Sensitiivinen kohtaaminen on turvallisten

tilojen luomista ja tilan antamista tunteiden tunnistamiselle (Lunabba 2019). Joissain ryhmissä nuorten miesten keskustelun ja kuulluksi tuleminen tarve ajoi jopa välillä ohi itse luovan toiminnan prosessin ja taiteellisen toiminnan, minkä kanssa ohjaajat tasapainoilivat. Tarkoitus kun oli kuitenkin myös tehdä ja harrastaa.

Ohjaajina kokeiluissa toimivat kasvatus- ja ohjausalan ammattilaiset tai alan opiskelijat (yhteisöpedagogit). Larpissa, poikateatterissa ja boulderoinnissa ohjaajilla oli syvää lajiosaamista. Parhaat kokemukset syntyivät taiteilijan ja nuorisotyön osaajan yhteistyöstä, jolloin kummankaan ei tarvinnut kokea riittämättömyyttä nuorten kohtaamisessa tai taidelähtöisen toiminnan riittävässä osaamisessa. Nuoret ohjautuivat toimintaan kokeiluita järjestäneiden omasta toiminnasta, ja lisäksi rekrytoinnissa tehtiin yhteistyötä esimerkiksi etsivän nuorisotyön kanssa. Kokeiluissa huomattiin, että tutulla aikuisella oli iso merkitys nuoren rohkaisemisessa toimintaan, mikä helpotti nuorten rekrytointia. Yleisesti rekrytointi osoitautui haastavaksi. Yhteyksien nuorten palveluiden verkostoon tulisi olla avoimet ja aktiiviset. Nuoret miehet osallistuivat ryhmiin henkilökohtaisen kiinnostuksen motivoimana ja vapaaehtoisesti. Hankkeessa ei kerätty faktatietoa nuorten taustoista, joten emme voi sanoa, että osallistujat olisivat olleet syrjäytyneitä. Osallistuneet nuoret muodostivat joukon tavallisia nuoria miehiä, joista osalla oli tunnistettavissa sosiaalisen syrjäytymisen riskin osatekijöitä kuten mielenterveysongelmia.

Valtaosaa osallistuneista nuorista miehistä eivät kiinnostaneet ns. perinteiset osallistuja-roolin kulttuuriharrastukset kuten museoissa käyminen. Osallistuneille miehille ei ole ollut ongelma olla ”kulttuuriryhmässä”, kun ovat itse päässeet tekemään ja luomaan uutta. Nuorten miesten käsitykset kulttuuriharrastuksista ovat laajentuneet, ja pinttyneet käsitykset ovat romuttuneet. Toiminnassa merkityksellisintä ovat olleet syntyneet ystävyysuhteet

ja hyväksyvä ilmapiiri, jotka ovat vaikuttaneet emotionaalisen yksinäisyyden kokemukseen. Ryhmät ovat olleet miehille mahdollisuuksien alusta vuorovaikutukselle, tunteiden peilaamiselle ja kokemusten syntymiselle, mikä on epäilemättä lisännyt osallistuneiden sosiaalisia taitoja. Kokeiluissa on onnistuttu luomaan tiloja, joissa nuoret miehet ovat entistä enemmän ilmaisseet itseään, mikä jo itsessään on auttanut purkamaan rooliodotuksia, niiden alle jäämistä ja sitä kautta syrjäytymistä.

Hankkeessa tehtiin kartoittava tutkimus, jossa selvitetiin hankkeen tavoitteiden pohjalta keinoja ja sisältöjä nuorten miesten innostamiseksi ja sitouttamiseksi kulttuurin ja taiteen sisältöjen tuottamiseen. Tutkimus tuotti myös tietoa toimintaryhmien merkityksistä ja toimintaan osallistumisen hyödyistä. Tutkimusaineisto kerättiin haastattelemalla ja havainnoimalla. Haastattelut olivat sekä osallistuneiden nuorten miesten että ohjaajien alku- ja loppuhaastattelut. Havaintoaineisto oli kokeilujen ohjaajien havaintoja osana heidän kokeilukerroista tekemäänsä seuranta.

Julkaisun artikkelit

Julkaisu jakaantuu kahteen osaan. Ensimmäisessä ”Tapahtui Miesten vuorossa” -osassa hanketta toteuttanut Humakin henkilöstö lähestyy toimintaa eri näkökulmista. Julkaisun toimittaja ja projektipäällikkö (Kolehmainen artikkeli) avaa hankkeen eri vaiheita valmistelusta tulosten esittelyyn ja tuo esiin kokemuksiaan sekä havaintoja Miesten vuoro -hankkeen toteuttamisesta. Artikkelissa esitellään toimintakokeilut. Kolehmainen pohdii kokeilevien hankkeiden joustavaa luonnetta, jota hän vertaa omatoimimatkailuun. Artikkelin piirtää kokonaiskuvan hankkeesta projektipäällikön silmin katsottuna. Ursula Roslöf tarkastelee Turun toimintakokeiluja. Turun toimintakokeilujen näkökulmasta nuorten kanssa toimi-

jat tarvitsevat tiiviimpää verkostoitumisvastuuta ja uutta ryhdikkyyttä harrastusten markkinoinnissa nuorille. Lisäksi Ursula Roslöf pohtii artikkelissaan harrastamisen merkityksiä haastavassa elämäntilanteessa oleville nuorille. Kimmo Lindin artikkeli on hankkeen tutkimuksellisen arviointi. Lindin artikkelista välittyy, että vastaavalle miehille kohdistetulle taide- ja kulttuurilähtöiselle toiminnalle on paikkansa. Tutkimuksellinen kartoitus nosti pintaan esimerkiksi kysymykset, onko järkevää kuitenkin kohdistaa toimintaa pelkästään syrjäytymisvaarassa oleville nuorille, ja toisaalta, pitäisikö sukupuolisensitiivisyyteen menetelmällisesti suhtautua vakavammin. Virpi Ruuska käsittelee artikkelissaan Miesten vuoro -hanketta yhteisöpedagogin oppimisympäristönä. Hankkeessa oli mukana oppimassa yli kymmenen yhteisöpedagogiopiskelijaa. Humakissa toteutetaan TKI-perustaista oppimista. Humakin ulkoisen rahoituksen hankkeista muodostetaan opiskelijoille oppimisympäristöjä. Ruuska summaa tekstissään, millaista osaamista hanke haastoi ja kehitti yhteisöpedagogin osaamisessa tulevaisuuden nuoriso- ja järjestötyön ammattilaisena.

Toisessa osassa ääneen pääsevät hankkeen toteuttamiseen pienesti tai isosti osallistuneet kulttuurin ammattilaiset, jotka esittelevät erilaisia edustamia ”luovuuden alustoja”, joissa nuorille mahdollistuu itse aktiivisesti tuottaa taiteen ja kulttuurin sisältöjä. TUFF! (Johanna Hurmeen ja Ossi Valpion artikkeli) tarjoaa nuorille mahdollisuuden tehdä toimintaa erilaisten taide- ja kulttuurilajien parissa aina musiikista tapahtumiin ja videoihin. Vuosien varrella on muutettu todeksi useita nuorten poikien rap- ja hiphop-unelmia. Siperian Herrasmiestatterin toiminta perustui yhteisöteatterin menetelmiin, joka on yleinen teatterimuoto varsinkin nuorisoteattereissa. Kyseisen muoto ehkäisee syrjäytymistä aiheuttavia tekijöitä ja osattomuuden kokemuksia. Anumaaria Tulla avaa yhteisöteatterin voimaa kolmen näkökulman kautta: 1) Teatteriharrastus mahdollistaa ryhmään ja

yhteisöön kuulumisen. 2) Yhteisöllisen teatteriesityksen valmistaminen luo yhteyksiä sekä ymmärrystä ihmisten välille. 3) Taiteen säännöttömyys on myös erilaisten osallistumis- ja onnistumistapojen mahdollistaja. Teatterin edustaessa perinteisempää taiteen muotoa on hankkeen toimintakokeiluissa ollut mukana uudempi tulokas taiteen kentällä: larp. Kerttu Lehto asettelee artikkelissaan larpeja kulttuurin toimijuuden kontekstiin. Larp on interaktiivista peliä ja fyysistä tarinankerrontaa, jossa pelaajat omaksuvat roolin ja käyttäytyvät roolin mukaisesti sovitussa ympäristössä tai tilanteessa. Larp on ottanut vaikutteita esittävästä taiteesta, kuten teatterista ja performanssitaiteesta.

Julkaisu tuo estradille useita teemoja Miesten vuoro-hankkeen asetelmasta: taide- ja kulttuurilähtöiset menetelmät, taiteen ja kulttuurin sisältöjen tuottaminen, nuorisotyö, nuoret miehet ja syrjäytymisen ehkäisy sekä nuorisotyön ammattilaisen, yhteisöpedagogin osaaminen. Julkaisu on tarkoitettu niin nuorisotyön kuin eri taiteenalojen ammattilaisille ja opiskelijoille, jotka ovat kiinnostuneet nuorisotyön ja taiteilijoiden yhteistyöstä nuorten miesten syrjäytymisen ehkäisemiseksi.

Iso kiitos kaikille julkaisuun kirjoittaneille rautaisille ammattilaisille ja asiantuntijoille. Suuret kiitokset toimintakokeiluun osallistuneille nuorille miehille, kokeilu- ja toteuttaneille ohjaajille ja organisaatioille, kollegoille Humakissa, hankkeessa oppimassa olleille kymmenille Humakin opiskelijoille sekä hankkeen mahdollistaneelle opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuriyksikölle.

Lähteet:

Lunabba, Harry (2019) Mitä tarkoittaa sukupuolisensitiivisyys? – Neljä teesiä poikien paremmasta kohtaamisesta. Luento Keski-Suomen nuorisotyöpäivillä 10.10.2019.

Selander, Mira (2019) *Miehiä ja poikia -dokumentin ohjaaja Joonas Berghäll: Nyt uskallan puhua epäkohdista*. Radio-ohjelma 1.4.2019. Nosto-sarjan osa. Yle Areena verkko-palvelu. <https://areena.yle.fi/1-50089283> (viitattu 26.11.2019).

OSA 1:
TAPAHTUI
MIESTEN
VUOROSSA

Nuorten miesten omannäköisellä kulttuurimatalla – Taide- ja kulttuurilähtöisiä kokeiluja Jyväskylässä ja Turussa

Marjo Kolehmainen

Muistan soittoni Katulähetyksen Katutason nuorisotalolle ja keskustelun ohjaajan kanssa talon toiminnasta sekä kävijöistä. Keskustelimme, kuinka talolla käy paljon nuoria miehiä. Heissä on energiaa, useiden on hankala puhua elämästään, sanoja ei oikein aina löydy ja tunteet jäävät sisälle. Miehillä on kiinnostusta kokeilla uusia asioita ja päästä tekemään, jos vain olisi hyvä pieni porukka. Mitäpä, jos nuorille miehille tarjottaisiin jotain ihan uutta, ei perinteistä äijämeininkiä. Olisiko kulttuuriryhmä? Pohdimme ohjaajan kanssa talolla käyvien nuorten miesten kiinnostusta lähteä kokeilemaan erilaista taide- ja kulttuurilähtöistä toimintaa. Kokeilu mahdollistaisi omannäköisen kulttuurimatkan, ja osallistujat voisivat vaikuttaa sisältöön. Ohjaaja antoi talon tapojen mukaan päätös-oikeuden talon nuorille, ennen kuin idea lähti eteenpäin. Nuoret eivät purematta nielleet ajatusta. Heräsi paljon kysymyksiä, ja idea herätti huvitusta. Päätös oli kuitenkin lähteä matkalle, vaikka tekeminen ja ajatus ”meidän pojista kulttuurin tekijöinä” tuntuivatkin siinä hetkessä vieraalta.

Saimme tietoa tarpeesta myös muutamalta muulta nuorisotyön toimijalta, joten päätimme Humakissa pienen lehtoriitiimin kanssa tarttua hakemaan idealle ja tunniste-tulle tarpeelle rahoitusta. Tässä vaiheessa huomasin hy-pänneeni matkalle, joka toisi minulle näkemystä nuoren miehen sielunmaisemasta ja kulttuurisen nuorisotyön menetelmistä.

Laadimme Miesten vuoro -hankehakemuksen opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuriyksikköön, jossa oli avoinna avustushaku kunnan taide- ja kulttuuritoiminnan kehittämiseen. Haussa etsittiin erityisesti kokeilevia toimintamalleja, joiden avulla voitaisiin lisätä eri kohde-ryhmien osallisuutta taide- ja kulttuuripalveluihin. Päätimme järjestää toimintakokeiluja lähinnä sosiaalisesti syrjäytymisvaarassa oleville 15–29-vuotiaille nuorille miehille ja sellaiseksi itsensä tunteville Jyväskylässä ja Turussa. Suunnittelimme useita toimintakokeiluja molempiin kaupunkiin.

Hakemus sai myönteisen rahoituspäätöksen. Suunnitelma oli vakuuttanut rahoittajan ja Miesten vuoro -hankkeen toiminta käynnistyi (1.9.2018–31.12.2019). Humak hallinnoi hanketta, ja minut nimettiin hankkeen projektipäälliköksi. Projektipäällikkönä vastasin hankkeen koordinoinnista, hallinnoinnista ja viestinnästä. Tapasin roolissani muutamaan otteeseen toimintaan osallistuneita nuoria miehiä, mutta enimmäkseen tein yhteistyötä yhteistyökumppaneiden eli toimintaryhmien ohjaajien ja Humakin kollegoideni kanssa. Lisäksi korkeakoulusamme hankkeessa toimi tutkijana Kimmo Lind, jonka sijaisena olivat tovin lehtori Johanna Kuivakangas sekä koulutussuunnittelija Virpi Ruuska. Turun toimintakokielujen koordinaatiosta vastasi lehtori Ursula Roslöf.

Kerron artikkelissa nuorille miehille Miesten vuoro -hankkeessa mahdollistetuista omannäköisistä kulttuurimatkoista Jyväskylässä ja Turussa projektipäällikön silmin. Artikkelini tarina on kehystetty matkapäiväkirjaksi. Matkapäiväkirjojen tarkoitus on pitää kiinni muistoista ja kokemuksista sekä jakaa niitä muille. Kerron matkan aikana tekemistäni havainnoista, syntyneistä ajatuksista ja vaikutelmista. Matkakohteina ovat Miesten vuoro -hanke, sen Jyväskylässä ja Turussa toteutuneet kulttuurikoelut nuorille miehille. Matkapäiväkirjassa kerron projektipäällikkönä matkavalmisteluista, lentokenttäkokemuksista ja kohteesta. Hyödyllistä tietää -osuudessa listaan vinkkejä onnistuneeseen omatoimimatkaan, joita hanketoteutukset aina ovat. Lopuksi vielä kerron parhaista matkamuistoista.

Matkavalmistelut

Omatoimimatkan valmistelu alkaa, kun tunnet tarvitsevasi jotain ja tiedät, että tietty kohde voisi sen mahdollistaa. Rajaat matkabudjetin, mikä määrää matkan kriteerit. Matka tarvitsee aina riittävän huolelliset valmistelut

ennen toteutumista, kuten tutustumisen kohteeseen, reittivalintoja, palveluiden kartoittamista ja kiinnostavien nähtävyyksien selvittämistä, jotta saisit matkalla kokea unelmasi. Omatoimimatalla ostat kaikki palvelut erikseen. Kun kohteelta toivomasi kriteerit täyttyvät ja teet päätöksen matkasta, aloitat lopulta valmistelut, kuten lennon ja hotellin varauksen. Huolellisista valmisteluista huolimatta omatoimimatalla voi tapahtua jotain odotamatonta, mikä muuttaa suunnitelmia ja budjettia. Sen vuoksi on tärkeää hoitaa matkavakuutukset kuntoon.

Hankkeessa matkavalmistelut tarkoittavat riittävän hyvää hankehakemusta, joka ohjaa matkaa. Hakemusta ohjaa tarve: miksi hanke halutaan ja se pitää toteuttaa? Toisaalta myös näky, mikä maailmassa muuttuu hankkeen jälkeen. Liian usein hankkeen valmisteluja ohjaa lähes pelkästään rahoittajalla jaossa oleva rahapotti eikä todellinen selvitetty tarve. Huomattavasti laadukkaampi hanke saadaan, jos taustalla on toteuttajien oikea innostus aiheeseen, riittävästi osaamista teemoista hankkeen toteuttamiseksi sekä vahva tietämys kohteesta eli asiakkaiden nykytilanteesta sekä kehittämistarpeista. Kerron lyhyesti, miten Miesten vuoro valmisteltiin.

Miesten vuoron valmistelut alkoivat helmikuussa 2018. Yhteistyössä nuorisotyöntekijöiden kanssa tekemistäni havainnoista tunnistin, että useimmat nuoret miehet tarvitsevat tukea sosiaalisiin taitoihin ja elämänhallintaan, hyötyisivät uusista kokemuksista sekä tykkäävät, kun itse pääsevät tekemään eikä vain osallistumaan. Samoja havainnoja oli kollegoillani. Ainakin niiden nuorten palveluiden käyttäjistä, joista meillä oli tietoa. Kulttuurituotannon lehtorin havainnot liittyivät nuoriin miehiin kulttuurin osallisuuden näkökulmasta. Tutkimuksista selvitimme lisää teemoihin liittyvistä ilmiöistä sekä kohde-ryhmän tarpeista. Syrjäytyneisyys koskettaa määrällisesti selvimmin juuri miehiä: kaksi kolmasosaa syrjäytyneiksi määritellyistä on miehiä. Taiteesta ja kulttuurista vähiten osallisia ovat nuoret miehet.

Valmisteluvaiheessa en tiennyt olevani hankkeen projektipäällikkö. Mietimme suunnittelutiimin kesken hankkeen toteuttamisessa tarvittavaa osaamista. Huomakin nuorisotyötä taitavilla lehtoreilla on vahvaa osaamista useimmista hankkeen substansseista: nuorisotyön menetelmällisyys osallisuuden edistämiseksi, voimaannuttamisen ja syrjäytymisen prosessit sekä niihin vaikuttaminen, ryhmadynamiikka, vuorovaikutuksen rakentaminen kohtaamisessa sekä nuorta kunnioittava ohjaaminen. Lisäksi hankkeessa tarvittaisiin osaamista poikatyöstä ja sukupuolisensitiivisyydestä sekä syvää taito-osaamista kulttuuri- ja taidemenetelmistä. Jotta hanke pääsee kohteeseen, tarvitaan eri alojen ammattilaisia täydentämään toisiaan. Kohteen saavuttaminen on usean palvelun ketju.

Hankkeen suunnitteluun osallistui kaksi nuorisotyön lehtoria Jyväskylästä ja Turusta sekä kulttuurituotannon lehtori. Aikaisemmasta yhteistyöstä hyödynnettiin kontakteja paikkakuntien taide- ja kulttuuritoimijoihin sekä nuorisotyötä tekeviin järjestöihin. Kumppaneilla oli kokemusta sekä osaamista syrjäytymisen ilmiöstä ja nuorisotyön menetelmistä sekä asiakkaana palveluisaan nuoria miehiä. Osalla kontakteista oli puolestaan osaamista taidelajissa. Valmisteluissa vahvistui, että miesten kulttuuriryhmiä kokeiltaisiin sekä Jyväskylässä että Turussa ja molemmissa tehtäisiin useita ryhmäkokeiluja. Retkitarjonta olisi monipuolinen. Hakemuksessa keskeisessä roolissa olivat kumppanit ja heidän toteuttamansa hankkeen tavoitteiden mukainen toiminta nuorille miehille. Näin jälkeempäin on huomattava, että tässä vaiheessa valmisteluissa tapahtui huolimattomuus. Sukupuolisensitiivisen nuorisotyön osaamisen varmistaminen jäi huomioimatta tai sitä pidettiin itsestään selvänä osaamisena nuorisotyön ammattilaisilla.

Valmisteluissa tunnistimme tarpeen saada tarkempaa tietoa kokeiluistamme, jotta toimintaa voitaisiin jatkaa ja mahdollisesti vakiinnuttaa. Hankkeeseen laadittiin kartoittava tutkimus tiedon saamiseksi.

Lopulta valmistelut olivat riittävät ja hankekokonaisuus eli haluttu matka oli räätälöity valmiiksi, ja se kuulosti seuraavalta:

Hankkeessa tavoitteena on edistää vähän kulttuuria käyttävien nuorten miesten mahdollisuutta omaehtoisen taiteen ja kulttuuriin tuottamiseen. Kohderyhmänä ovat erityisesti sosiaalisen syrjäytymisen vaarassa olevat 15–29-vuotiaat nuoret miehet ja sellaiseksi itsensä tuntevat Jyväskylässä ja Turussa. Toiminnalla edistetään nuorten miesten sosiaalisia taitoja, toimijuutta elämässään ja yhteiskunnassa sekä myös innostetaan omaehtoiseen taide- ja kulttuurisisältöjen tuottamiseen. Miehet osallistuvat erilaisiin ryhmässä toteutettaviin kokeiluihin, joissa osassa on valmiiksi määritelty taidelaji kuten teatteri ja osassa kokeillaan erilaisia taide- ja kulttuurilähtöisiä toimintoja nuorten kiinnostuksesta riippuen. Hanke toteutetaan yhteistyössä nuorisotyön ja taide- ja kulttuurialan ammattilaisten kanssa, jotka ohjaavat ryhmiä. Hankkeen kokeiluista tuotetaan uudenlaisia poikatyön malleja toteuttajien toimintaan. Hyvät käytännöt levitetään osaksi taide- ja kulttuurialan yleisötyön muotoja. Hankkeessa tehdään kartoittava tutkimus, jossa selvitetään millä tavoin syrjäytymisvaarassa olevat nuoret miehet saadaan innostumaan ja sitoutumaan taiteen sisältöjen toteuttamiseen sekä millaisia merkityksiä osallistuminen tuottaa nuorten miesten elämään. (Miesten vuoro 2018.)

Valmistelumme olivat riittävän huolelliset, koska pääsimme toteuttamaan hanketta rahoittajan myöntäessä matkakassan lähes toiveemme mukaisesti.

Lentokentällä

Matkavalmistelut on tehty, ja matka voi alkaa. Kohteeseen pääsee lentämällä. Mielessä pyörii jännitys: Onko lento aikataulussa? Olenko muistanut pakata kaikki tavarat ja entä turvatarkastus? Miten jouhevasti sujuu lähtöselvitys? Hankematalla suunnataan lentokentälle ja tehdään lentovalmisteluita, kun hanke käynnistetään. Kerron tässä luvussa Miesten vuoron käynnistämisestä.

Hanketta oli valmisteltu jo hakemusvaiheessa. Meillä oli selvillä toimijat, jotka toteuttavat hanketta. Olin yhteydessä Jyväskylän toimijoihin ja kollega Turussa paikalliseen toteuttajaverkostoon. Kumppanit olivat tyytyväisiä myönteisestä rahoituspäätöksestä. Laadimme heidän kanssaan sopimukset hankkeen toteuttamisesta ja sopeutimme toiminnan saatuun budjettiin. Kumppaneille näytti olevan yllätys lopulta melko pieni toteutussumma, mikä ei ilmeisesti ollut esillä hankehakemusvaiheessa.

Huomasin nopeasti, että lähdössä tulee kiire. Usealla toteuttajalla oli vielä paljon mietittävää, kun toiminnan piti alkaa syyskuussa 2018. Toimintakokeilujen ohjaajat olivat rekrytoimatta. Tarkempi toimintasuunnitelman laatiminen oli vielä tekemättä. Kävin kumppaneiden kanssa keskusteluita suunnitelmasta suhteessa nuorten omien toiveiden toteuttamiseen ja toisaalta taas huomioiden hankesuunnitelman asettamat raamit: taide- ja kulttuurilähtöistä toimintaa. Hankesuunnitelmassa korostui nuorisolähtöisyys. Kulttuurikäsite on monimuotoinen ja laaja. Hankkeen tahto oli antaa nuorille toimintojen määrittämiseen vapaat kädet, jolloin oli taivuttava taiteellisen sisällön toteuttamisessa. Alusta asti oli selvää, että haasteeksi tulee resurssien rajoissa toteuttaa kaikkia nuorten toiveita, eivätkä kaikki ohjaajat kokeneet osaavansa riittävästi mahdollisten toiveiden taidelajeja. Varsinkin toimintasuunnitelman laatiminen oli haastava ryhmille, joissa oli tarkoitus kokeilla erilaisia toimintoja.

Hankesuunnitelmaan oli kirjoitettu potentiaalisia tahoja, jotka voisivat tukea omalla toiminnallaan kokeiluryhmiä, mutta yhteistyö vaati tarkempaa sopimista.

Suurin haaste aloittamisessa muodostui nuorten löytämisestä kokeiluihin. Jyväskylässä oli suunnitelmassa määritetty kolme tahoja, joilla kullakin oli oma kokeiluryhmä. Kaikilla näillä oli valmiina toimintaa nuorille ja kohderyhmää palveluissaan. Kaksi toimijaa järjestäisi erilaisten kokeilujen matkan, ja yksi tarjoaisi teatterin harrastamista pojille eli poikateatteria. Turussa asetelmassa oli hankesuunnitelman mukaan tarjolla kuusi lajia (musiikki, boulder, larp, sirkus, katutaide, video- ja valokuvaus), joita markkinoitaisiin avoimessa rekrytointitilaisuudessa. Nuorilla oli mahdollisuus valita kiinnostavimmat lajit. Saman lajin valinneet muodostaisivat tiimin ja suunnittelisivat yhdessä ohjaajien kanssa lajikokeilun. Yksi tiimi tuottaisi visuaalista materiaalia digitaaliseen *Visiä*-verkolehteen kaikista kokeiluista.

Ensimmäinen suunnitelma ei toiminut, eikä Humakin koordinoimaan avoimeen tilaisuuteen saapunut nuoria markkinoinnista huolimatta. Taktiikkaa jouduttiin muuttamaan. Suunniteltiin kaksi kokeilua, joissa oli valmiiksi mietitty toiminta: larppaus ja boulderointi. Kokeilut olivat yrittäjävetoista toimintaa, eikä yrittäjillä ollut valmiina palveluissa nuoria, joita innostaa kokeiluihin. Kokeiluihin etsittiin eri nuorten palveluja tarjoavia tahoja, joissa oli kohderyhmän nuoria ja joiden kautta rekrytoitaisiin nuoret mukaan. Tutulla aikuisella oli nuorten mukaan rohkaisussa suuri merkitys. Kolmannessa kokeilussa ei määritelty lajia, vaan se haluttiin pitää täysin nuorista lähtevänä. Toimintakokeiluun löydettiin yhteistyötahoksi Turun Valo-valmennus, jossa oli kohderyhmän nuoria. Nuorten kanssa suunniteltiin toimintaa hankkeen tavoitteiden raamissa. Ryhmäläiset innostuivat erityisesti tasapainoliinailusta eli slacklinesta. Lajin juuret ovat sirkuksessa. Tavoite oli, että ryhmien ohjaajat aktivoisivat

kaikissa ryhmissä nuoria dokumentoimaan kuvin ja videoin matkaansa eli tallentaisivat toimintakokeiluissa tehtyjä asioita sekä tilanteita. Aineisto vietäisiin *Visiä* -verkolehteä toteuttavan Pro Arenan sivuille, missä se olisi kaikkien nähtävissä ja mahdollistaisi kurkistuksen nuorten miesten oman näköiseen kulttuurimatkaan.

Viimeinen Turun kokeilu käynnistyi huhtikuussa 2019 ja kaksi ensimmäistä tammikuussa 2019. Jyväskylän kokeilut käynnistyivät lokakuussa 2018, ja yksi kokeilu päättyi samassa kuussa kuin Turussa aloitettiin. Lennolle päästiin hyvin eri aikaan. Matka ei ollut kaikilla samanmittainen, ja myöskään lopulta kaikki paikat eivät olleet täynnä. Taivoitteena oli joka ryhmään 10 osallistujaa, ja osallistujamäärät vaihtelivat kokeiluryhmissä kahden ja 10 nuoren välillä. Lähtöselvitys oli hidasta. Osa meni ensin väärälle portille. Toisille tuli kuulutus portin vaihtamisesta. Joillakin jopa lentoja jouduttiin vaihtamaan ja reittiä muuttamaan.

Kohteessa

Kohteessa koetaan elämyksiä, katsellaan nähtävyyksiä ja maisemia, eletään kulttuuria ja toteutetaan asioita, joita matkalta haluttiin. Omatoimimatalla on vapaus valita retket ja kulkuvälineet. Matkakohteen on valinnut siten, että on rajannut pois asiat, joita ei halua, ja miettinyt myös seikat, joista on valmis tinkimään.

Lennosta selvittiin kohteeseen. Kerron mitä kokeiluryhmissä tehtiin ja millaista kiinnostavaa Jyväskylässä ja Turussa oli koettavana. Jyväskylän kokeiluryhmät olivat poikateatteri Siperian Herrasmiesteatteri, Höntsäillään ja A-MEN. Turussa reissutarinat tulevat boulderoinnista, larppauksesta ja kokeiluryhmästä, jossa nuoret miehet innostuivat tasapainoliinailusta.

Jyväskylässä

Siperian Herrasmiesteatterin toteutti Kulttuuriyhdistys Väristys. Ryhmää ohjasi kokenut teatterialan ohjaaja Sauli Yksjärvi, ja työparina hänellä oli teatteria harrastava yhteisöpedagogiopiskelija Wilma Mäkinen. Ryhmälähtöinen teatteri tapahtuu ryhmän ehdoilla: keskiössä on ryhmä ja sen peilaama ajatusmaailma. Ryhmälähtöisessä teatteritaiteessa esiin nousevat aiheet liittyvät väistämättä siihen, mitä ryhmäläiset käsittelevät omassa elämässään tai mitä heillä on alitajunnassa. Parhaimmillaan ryhmä voi saada kokemuksia sellaisten roolien näyttelemisestä, jotka auttavat ymmärtämään omaa identiteettiä ja persoonaa. Draamaprosessin avulla voi esimerkiksi kokeilla toimimista tilanteissa, jotka tuntuvat haastavilta. Tilanteessa voi näytellä roolin turvin itse tai nähdä toisen näyttelevän hahmoa, johon samaistuminen tuntuu vaikealta. Jokaisen oma ainutlaatuisuus tulee esiin teatteritoiminnan leikeissä ja harjoituksissa. Poikateatteritoiminnassa itse mielletty moka tai virhe harjoituksissa ovat ”lahjoja”, jotka ovat osa taiteen tekemisen prosessia. Teatterissa usein suorastaan kannustetaan ”huonosti” tekemiseen. Se vahvistaa tunnetta, että on sallittua tehdä sitä, miltä tuntuu ja sekin on oikein. Tekemisessä ei ole mittaria, jolla mitataan, oletko parempi suhteessa muihin. Tämä on usein haaste teatteriharrastuksessa, sillä sinne tullaan maailmasta, jossa kaikkea arvotetaan ja arvostellaan. (Kolehmainen ja Sorvoja 2019.)

Herrasmiehet aloittivat toiminnan lokakuussa 2018. Kerran viikossa kokoontuneessa porukassa oli jonkin verran vaihtuvuutta. Yhteensä toiminnassa oli mukana kymmenen nuorta miestä, joista viisi oli mukana esityksessä. Toukuussa nähtiin Siperian Herrasmiesteatterin ensimmäisen teatteriproduktion, Linja 0,7s -esityksen ensi-ilta. Se oli esitys viiden toisilleen tuntemattoman bussimatkustajan yhteisestä kohtalonhetkestä. Näytöksiä oli kaksi. Esityksen tiedotteessa produktiosta kerrottiin seuraavasti:

Loputtomalta tuntuva bussimatka. Vaivautunut tunnelma ja ihmisten välinen etäisyys. Silmänräpäys, jonka hämärissä olosuhteissa matkustajien menneisyyden painavat taakat tulevat esiin. Hetki, jolloin kohtaamisen vaikeus purkautuu. Jäljelle jää halauksen vapauttava voima. "Pidä kiinni, ei se vaadi sen kummempaa."

Olen jälkepäin palannut Linja 0,7s -esityksen tunnelmiin videolla, joka esittelee Herrasmiestatterin toimintaa. Video on koskettanut minua ja kollegoitani. Videon alussa nuoret miehet makoilevat säkkituoleilla ja tyyntyillä lattialla. Ohjaaja, yhteisöpedagogiopiskelija Wilma kysyy: "Aapeli, millainen on hyvä ihminen?" "Täydellinen minun vastakohta. Ihminen joka tekee mukavia asioita, ja on silleen kohtelias", vastaa nuori mies nopeasti hieman kujeillen. Vieressä kaveri pohtii vastaustaan ja hieman epäröiden kertoo hyvän ihmisen olevan huomaavainen, epäitsekäs ja vilpitön. Olen mykistynyt nuorten miesten rohkeudesta ja herkkyydestä sekä niistä tunneskaaloista, joita he minulle esityksellään tarjosivat. Suosittelen lämpimästi Siperian nuorisoteatteritoiminnan esityksiä, jotka tarjoavat ikkunan nuorten maailmaan. Anumaaria Tulla kertoo artikkelissaan (katso sivu 57) lisää nuorisoteatterin ihmeenteon voimasta.

Herrasmiesten video esitettiin Nuorisotutkimuspäivillä Mikkelissä marraskuussa 2019. Virpi Ruuska esitteli hankematkan antia ja erityisesti Kimmo Lindin tutkimuksen tuloksia (katso sivu 30) Kulttuurinen toimijuus osana nuorten hyvinvointia - työryhmässä.

Jyvälän Setlementin kansalaisopisto luotsasi Höntsäilään-ryhmää, jonka ohjaajina toimivat yhteisöpedagogiopiskelijat Anni Niemelä ja Markus Niska. Höntsäilään oli erilaisia kulttuurikokeiluja toteuttanut porukka. Ryhmä oli pieni, mutta ytimekäs neljän nuoren miehen sakkii. Toimintaa kävi kokeilemassa useampiakin miehiä. Ryhmä kokoontui lokakuusta 2018 toukokuuhun 2019. Ryhmä

Kuva 1. Siperian herrasmiehet valmiina esitykseen Linja 0,7s.

oli tarkoitettu 16–29-vuotiaille nuorille miehille sosiaalisen kohtaamisen alustaksi kulttuurillisilla menetelmillä. Kohteessa pysähdyttiin esimerkiksi maalaamaan yhteisöllinen taideteos, käytiin tapahtumissa ja pelattiin lautapelejä. Kulttuurillisia elementtejä haettiin käytännönläheisillä tavoilla, kuten laittamalla yhdessä ruokaa sekä keskustelemalla ruokakulttuurista.

Kuva 2. Höntsäillään-porukka osallistui ÄIÄ-tapahtumaan. Sketsaus oli uusi juttu.

Nuorten miesten kanssa tunneyöskentelyn käsittelyssä hyödynnettiin taidemenetelmänä elokuvien tarjoamaa media- ja kulttuurisisältöä. Ryhmäläisten kanssa katsottiin esimerkiksi *The Work*. Koskettavan ja aidon elokuvan teemana on miesten kyvyttömyys ilmaista tunteitaan.

Höntsäillään-ryhmän katsoman *The Work* -dokumentin arvosteluissa mainitaan dokumentin tuovan monella tapaa mieleen Joonas Berghällin ja Mika Hotakaisen dokumentin *Miesten vuoro* (2010). Dokumentin sisältö on miesten itsensä kertomia kokemuksia ja tarinoita elämästä – ystävyydestä, rakkaudesta, menetyksistä. Tarinan kerronta tapahtuu erilaisissa saunoissa, mikä edustaa suomalaista symboliikkaa. Hankkeen nimi ”Miesten vuoro” olisi voitu tietoisesti johtaa kyseisestä elokuvasta, vaikka se ei ole

nimen antamisen taustalla. Hankkeemme sisällöissä ja tavoitteissa on rajapintaa elokuvan sanomaan – huomion kiinnittäminen miesten toimijuuteen yhteiskunnassa.

Höntsäilyn ohjaajat kertoivat, että tärkeintä ja merkittävintä nuorten miesten mielestä oli heille annettu aika ja paikka, kun kahvikupin ääressä pidettiin ”terapiaistunto”. Nuoret miehet saivat puhua sekä kuulevat korvat. Ohjaajat kaipasivat mahdollisuutta ottaa mukaan taiteilija ja liittää mukaan taidelaji, jonka avulla olisi kuljettu yhtenäisen pidempi polku kohti lopputuotosta. Silloin nuorten miesten tarinat olisivat tulleet näkyväksi. Ehkäpä taidelaji olisi ollut vaikka räppi, kun Suomen epävirallisessa räppipääkaupungissa oltiin. Nuorten miesten terapiaistunnoista tulee mieleen räppäri Pyhimykseltä laini:

*”Mies ei puhu se on vaan huhu/ Älä liitä sitä muhun/
Omiin sanoihini hukun/ Eikä musa puhu puolestaan/
Kuten näette mun on pakko aina pölöttää päälle”
(Pyhimys: Biisi itkee)*

Seuraavalla matkalla olemme varusteissa viisaampia ja otamme mukaan tiiviimmin nuoris- ja kasvatusalan ohjaajan työpariksi taiteilijoita. Erityisesti eri kokeiluja tehneet ryhmät kuten Höntsäillään olivat kaivanneet tiiviimpää taiteilijayhteistyötä. Nyt teimme pienesti yhteistyötä esimerkiksi TUFF!:n kanssa, joka oli toteuttamassa hankkeen ÄIÄ-tapahtumaa Jyväskylän Veturitalleilla. Jyväskylän kokeiluryhmät osallistuivat kulttuurituotannon opiskelijoiden toteuttamaan tapahtumaan, ja tapahtuma oli avoin kaikille kohderyhmään kuuluville. Tarjolla oli videopelejä ja lautapelejä, ja TUFF!:n taiteilijat opastivat sketsausta, dj-taitoja ja katutanssin opetusta. Tästä julkaisusta voit lukea TUFF!:n aktiivien Johanna Hurmeen ja Ossi Valpion kuvausta, miten järjestö toimii omaehtoisena taiteen ja kulttuurin tekemisen projektialustana (katso sivu 54).

Matkan alussa lentovalmistelujen aikaan oli hankkeessa harjoittelussa yhteisöpedagogiopiskelija Kirsikka Sorvoja. Kirsikka laittoi kuntoon tarvittavia asiakirjoja eli ahersi hankkeen verkkosivujen viestinnän kanssa. Kirsikka kysyi Höntsäillään-ryhmän ohjaajilta, mitä he odottivat matkalta.

*”Visiona on, että meidän ryhmässä voisi keskustella avoimesti mieltä askarruttavista asioista ja että ryhmässä on hyvä meininki ja turvallinen tunnelma.”
(Anni)*

”Toivon, että syntyy sellainen ryhmä, jonka jäsenet haluavat sitoutua ja sitä kautta syntyy hyvä filis ja avoin ilmapiiri.” (Markus)

Höntsäillään onnistui tehtävässään, sillä tavoitetut nuoret sitoutuivat ja ”terapiaistunnot” olivat osoitus turvallisuudesta ilmapiiristä. Anni ja Markus kohtasivat nuoret tunteiden ja sanojen aktiivisella kuuntelulla. Virpi Ruuska käsittelee artikkelissaan syvemmin yhteisöpedagogin osaamista kulttuurimatkan oppaana (katso sivu 44).

A-MEN-porukka oli Katulähetyksen Nuortentalo Katutasolle heimoutunut toiminnallinen kulttuuriryhmä, joka ei omien sanojensa mukaan ollut mikään kummajainen, vaan antoi mahdollisuuksia miehille vapaampaan ja moninaisempaan ajatteluun yhdessä tekemisen kautta. Ryhmässä oli aktiivisesti mukana 8 nuorta miestä. Lokakuun 2018 ja kesäkuun 2019 välillä muutama osallistuja vaihtui kaupungista pois muuttamisen vuoksi. Viikoittain koontuvassa ryhmässä pyrittiin aina tekemään jotain toiminnallista. Ohjaajat Teemu Tuomainen ja Samuli Rinne suunnittelivat toiminnan miesten toiveiden, osaamisen ja vahvuuksien pohjalta. Soveltavien taide- ja kulttuurimenetelmien käyttäminen mahdollisti uusien asioiden kokeilemista ja taitojen oppimista. Tekemisen kautta itsensä ilmaiseminen on usein ollut miehille helpompaa.

Ryhmäläiset eivät olleet kiinnostuneita ja innostuneita ns. perinteisistä kulttuuriharrastuksista kuten museoissa käymisestä. Yksi taidemuseokertakin kokeiltiin, mutta toiseen kertaan ei ilmennyt tarvetta. Ennen ryhmää miesten käsitys kulttuurista oli lokeroitunut lähinnä museoihin ja taidemaalauksen katsomiseen. Ohjaajat viittasivat useiden ryhmäläisten Aku Ankka -sarjakuvan lukukokemuksesta saatuun mielikuvaan: Aku Ankassa on joku hahmo, joka on viisi tuntia museossa arvioimassa taidemaalauksen abstraktia olemusta. Aku Ankan tarjoama miellelyhtymä kulttuurista ja museosta on ollut ei-kiinnostava kokemus lähteä elämyksiä edes tavoittelemaan. (Kolehmainen 2019.)

Kuva 3. A-MEN-porukka teki upeaa valotaidetta.
(kuva: Samuli Rinne)

Kuva 4. Neulanreikäkamerat ovat alkupisteessä.
Tyhjästä pahlilaatikoista tulee kamerat. (kuva: Samuli Rinne)

Kulttuuri-sana ja siihen liittyvä tekeminen ei aiheuttanut negaatioita, kun sen merkitys avattiin ryhmäläisille heti alussa. Silloin kuin nuoret miehet itse pääsivät tekemään ja luomaan itsestään uutta, ei ollut mitään ongelmaa olla kulttuuriryhmässä. Aikaisempi negaatio liittyy ohjaajien mielestä myös pinnetyneeseen ajatukseen kulttuurista snobien elitistisenä hommana. Nämä nuoret ovat totuneet enemmänkin olemaan sivussa, vaatimattomia ja ennemmin näkymättömissä kuin esillä. (Kolehmainen 2019.)

Ryhmässä esimerkiksi mustemaalattiin, kokeiltiin neulanreikävalokuvausta ja valotaidetta sekä maalattiin

seinämaalauksia. Mustemaalaukskokeilut saivat alkunsa ryhmäläisen osaamisesta; hän ehdotti maalausta. Jokainen valitsi maalaukseen itselleen tärkeän kuvan. Kuviin päätyi esimerkiksi koira, sukulainen ja suosikkibändi. Kuvien valintaan liittyi jokaisen oma tarina, joka tuli eläväksi maalausprosessissa. Maalaaminen mahdollisti miehille kuvaan liittyvän tarinan merkitysten prosessointia. Keskusteleminen tehtiin ohjatusti, ja puhe tuli myös luontaisesti tekemisen yhteydessä. Maalauksista tehtiin näyttely Katutasolle.

Toiminta on vastannut tavoitteisiin, sillä ryhmäläisten sosiaalisissa taidoissa tapahtui edistystä. Miehet rohkenivat

puhumaan ja kuuntelivat toisiaan, sinnikkäästi kokeilivat hankalia ja jopa vastenmielisenä pitämiään asioita ja ottivat vastuuta tekemisestään myöntämällä myös virheitään. Kokeilut innostivat maalaamaan ja valokuvaamaan lisää eli aktivoivat omaehtoisten taidesisältöjen tuottamiseen. Miehet kokivat toiminnan hyödyllisenä. Nuorten miesten kulttuuriryhmä vakiintui Katutason toimintaan.

Turussa

Turun kohteeseen päästiin keväällä 2019. Kohteessa kulttuuri ymmärrettiin laajasti ja kokeilujen monimuotoisuus oli hyvin vapaata kulttuuri- ja taidelähtöistä soveltamista. Kohde vaikutti modernilta. Turussa kohteessa oli sesonkiaika ja ruuhkassa jouduttiin etenemään hitaasti.

Bouldertehtaan suojissa kokoontui *boulderointi*-ryhmä, joka tarjosi nuorille miehille moniulotteista itsensä kehittämistä. Boulder-ryhmässä oli mukana aktiivisesti kuusi nuorta miestä tammikuusta toukokuuhun 2019. Nuoret miehet tulivat kiipeilyporukkaan etsivän nuorisotyöntekijän rohkaisemina. Boulder-kiipeily on matalakiipeilyä ilman varmistusvälineitä. Kiipeilytyylin löytäminen on oman identiteetin tutkiskelua: ensin kokeillaan rajoja, ja sitten hahmotellaan rajojen kautta omia piirteitä, persoonaa ja mieltymyksiä. Kiipeily on yksilösuorittamisesta huolimatta hyvin yhteisöllinen laji. Lajille on tyypillistä vahva tsemppikulttuuri. Sisäboulderoinnista siirrytään usein hyvin pian myös ulkokiipeilyyn, mikä on omiaan vahvistamaan ystävyysuhteita. Ulkona tarvitaan muiden apua mm. turvallisen tippumisen varmistamiseen sekä varmistajaksi, jos siirrytään köysikiipeilyyn. Ulkokiipeilyyn liittyvät luonto-

Kuva 5. Kiipeilyharjoitukset pidettiin viikoittain. (kuva: Ursula Roslöf)

Kuva 6. Kevät teki tuloaan ja puistot kutsuivat släkkäämään. (kuva: Sanna Miettinen)

kokemukset ja siirtymiset tarjoavat hyvän ympäristön aitoon kohtaamiseen ja olemiseen. (Sorvoja 2019.)

Lounattaren Kerttu Lehdon ohjaamassa *larp*-ryhmässä sukellettiin liveroolipelaamiseen. Larp tarjosi roolipelamisen lisäksi mahdollisuuksia tarinankerrontaan ja improvisaationäyttelemiseen. Mukana olleet kymmenkunta nuorta saivat kokemusta myös tapahtumatuotannosta, taiteellisesta työstä, omien rajojen testauksesta ja uuden yrittämisestä. Toiminta huipentui toukokuussa 2019 ryhmän nuorten luomaan peliin, jonka nimi oli Koira joka häntäänsä puri. Pelin valmistelu käynnistettiin saman vuoden helmikuussa. Larpin ohjaaja Kerttu Lehto kirjoittaa tässä julkaisussa larpin sijoittumisesta kulttuurisessa toimijuudessa (katso sivu 62).

Kolmas Turun kokeiluryhmä tarjottiin Valo-valmennuksessa mukana olleille miehille moniulotteisena matkana. Lopulta laji, jota kokeiltiin alkumetreillä, osoittautui kiinnostavimmaksi ylitse muiden. Ryhmä nuoria nähtiin keväällä 2019 useasti tasapainoliinan kanssa Turun puistoissa, ja heitä kutsuimme hankkeessa tasapainoliina-ryhmäläisiksi. He syventyivät puistokulttuurille tyyppilliseen tämän hetken muotilajiin, släykkäykseen eli *tasapainoliinaharjoitteluun* tai löysäliinailuun. Tasapainoliinan yhtymäkohdat ovat vuorikiipeilyssä, mutta lajin lähin vertailukohta löytyy toisesta temppuilun maailmasta, sirkuksesta. Lajin haastekäyrä on pitkä ja laaja-alainen. Nauhan päällä pojille avautui uudenlainen maailma, jonka tutkailu jatkuu omatoimisesti harrastuksen parissa. (Miettinen ja Kolehmainen 2019.)

Tasapainoliina on noin viiden senttimetrin levyinen kuormaliinan kaltainen nauha, joka kiinnitetään päädyistään yleensä kahteen puuhun noin 50 senttimetrin korkeuteen. Nauha kiristetään tiukaksi, minkä jälkeen nauhalla voi kävellä. Nauhalla voi tehdä erinäisiä temppuja sen jälkeen, kun nauhalla kävely sujuu. Tämä harrastuksen muoto on nimeltään trickline. Highline-muodossa nauha kiinnitetään korkealle ja matka on pidempi. Ryhmän kanssa pysyteltiin liinalla puolen metrin korkeudella. Joitain temppuja kokeiltiin ryhmäläisen Oliverin opastuksella. Oliver on opiskellut Turun Taideakatemiaan sirkuskoulutuksen, ja hänen kannustamana ryhmäläiset rohkenivat kokeilla muun muassa taaksepäin kävelyä, yhdenpolvenseisontaa ja risti-istuntaa. (Miettinen ja Kolhmainen 2019.)

Boulderoinnin tapaan *tasapainoliinailussa* toteutui harastajalähtöinen ja mentori–kisälli-tyyppinen kehitysmalli, ryhmätsemppi sekä sosiaalisen median mahdollistama suoritusten jakaminen lajin edistämiseksi.

Hyödyllistä tietää omatoimimatalla

Omatoimimatkan järjestämisessä otat itse selvää monesta asiasta. Siihen liittyy rajojen ylittämistä ja uuden oppimista. Hanke on mielestäni aina omatoimimatka, kun kyseessä on kehittämistoiminta, joka tarkoittaa olemassa olevan toiminnan uudelleen ajattelua ja toteutusta. Kukaan ei järjestä sinulle kohteessa retkiä, vaan järjestät ne itse. Omatoimimatkan etu on joustavuus, mikä tarkoittaa esimerkiksi reittien ja lentoaikojen valintaa. Miesten vuoron matkalla valittiin erilaisia lentoaikoja, kohteeseen saavuttiin eri aikaan, ja kohteiden retket olivat varsin erilaiset.

Saattaa olla, että kohteessa ei ole samaa kieltä puhuvia tai omankielisiä palveluita. Silloin koet todella matkustavasi.

Pääset tutustumaan paikalliseen ympäristöön, palveluihin ja ihmisiin paremmin. Miesten vuorossa osa ohjaajista koki haasteita kulttuurisältöjen toteuttamisessa. Tukea piti löytää ympäriltä: A-MEN-ryhmän ohjaajat saivat tukea neulanreikävalokuvaukseen läänintaitelija Marko Hämäläiseltä, joka yhdisti ryhmän valokuvataitelija Rune Snellmaniin. Omatoimimatkat ovat yleensä edullisempia ja budjetti pienempi. Se näkyi Miesten vuorossakin: elokuvaan tutustuminen toteutui leffoja katselemalla elokuvateatterissa sen sijaan, että olisi päästy tutustumaan elokuvayhtiöön ja leffan tekemiseen.

Miesten vuoron matkan loppuviivoilla jaan muutaman vinkin hankematkaa suunnitteleville.

1) Luottamus, sitoutuminen, sopimukset

Matkaan liittyvät varaukset kuten lennot ja hotelli kannattaa varata luotettavasta paikasta. Matkalle ei kannata lähteä ilman matkavakuutusta. Hankkeessa luotettavat varaukset tarkoittavat luottamuksen rakentamista ja matkavakuutus kumppaneiden kanssa tehtävää yhteistyösopimusta, jossa tavoitteet sekä toimenpiteet jaetaan matkan onnistumiseksi.

Hankkeen suunnittelussa kannattaa huolellisesti miettiä kumppaneiden kanssa työnjako ja roolit. Mitä paremmin yhteinen ymmärrys löytyy ja molemmat ovat sitoutuneet matkaan, sitä onnistuneempi matkasta tulee. Hanketta ei kannata lähteä toteuttamaan, jos ei ole selvillä todellista tarvetta työlle. Asiakkaiden tarpeet ja kyvykkyys käyttää palvelua tulee selvittää huolella. Samoin tulee kartoittaa aikaisemmin toteutetut vastaavat hankkeet sekä parhailaan käynnissä olevat kokeilut. Tässä Miesten vuorossa olisi voinut olla huolellisempi, sillä varsinkin Turussa tuntui olevan suorastaan ruuhkaa kyseisen kohderyhmän nuorille. Verkostoituminen on järkevää jo valmisteluvaiheessa yhteisen synergian löytämiseksi. Siitäkin

Kuva 7. Jyväskylän toteuttajaporukka yhteisessä tapaamisessa. Markus Niska (vasemmalla kuvassa), Anni Niemelä, Wilma Mäkinen (sohvan päällä), Sauli Yksjärvi, Anumaaria Tulla (sohalla vasemmalla), Tiina Ahtonen ja Samuli Rinne.

huolimatta toki hankkeen toteuttamisen kanssa voi tulla haasteita, mutta kumppaneiden yhteinen tahtotila ja sitoutuminen hankkeeseen selvittävät yli haasteiden.

Loppujen lopuksi Miesten vuorossa jokainen kokeiluryhmä teki omannäköisen kulttuurimatkan. Omatoimimatkaan kuuluu jännitys ja erikoiset reittivalinnat, mikä saattaa aiheuttaa pientä stressiä – ainakin tällä hankematkalla niin toimintakokeilujen ohjaajille kuin projektipäälliköillekin. Miesten vuoron matkavalmisteiluista poikettiin hieman, sillä Turkuun ei tullut suunniteltua määrää toimintakokeiluja. Jyväskylän kokeilujen sisältöjä toteutettiin hitusen suunnitelmasta poiketen. Matkaan osallistui pienempi määrä nuoria miehiä kuin

oli paikkoja. Poikkeamat eivät tee matkasta sen vähempiarvoista, vaan kuuluvat kokeilujen luonteeseen.

2) *Kommunikointi ja vuorovaikutus*

Varmista, että kommunikointi ja vuorovaikutus sujuvat kohteessa. Matkalla kielen kanssa voi tulla haasteita, missä auttavat kääntäjä-sovellukset. Hotelliin voi laittaa etukäteen sähköpostia ja varmistaa varauksen voimassaolon. Kysymällä välttää yllätyksen hotellitiskillä ja petipaikka löytyy varmemmin. Kannattaa lueskella muiden matkaajien asiakasarvioita ja yhtä lailla antaa oma arvio, joka voi olla hyödyllinen toisille matkaajille. Matkaajille on kohdemaakohtaisia foorumeita sosiaalisessa mediassa,

mistä voi lukea ja kysellä vinkkejä läpi matkan eri vaiheiden. Jos ongelmia tulee, auttavat myös vakuutusyhtiö ja muut tahot ulkoministeriötä myöten.

Samalla tapaa hankkeessa on hyvä varmistaa kommunikaatio ja vuorovaikutus toteuttavan porukan kesken sekä sidosryhmien ja osallistujien kanssa, ja tietysti myös tehdä viestintä ulospäin. Ulkoinen viestintä kertoo muille hanketta suunnitteleville vinkkejä ja antaa heille mahdollisuuden kehittää toimintaansa. Ja vaikka ei olisi hankematkalle lähdössä, voi tehdä mielikuvamatkailua työtuolissa ja sitä kautta rikastuttaa tietovarastoaan toimialan ilmiöistä.

Hankkeen toiminnan toteuttamisessa on huolehdittava vuorovaikutuksesta kumppaneiden kesken. Jyväskylässä toimintakokeilujen toteuttajat tapasivat säännöllisesti projektipäällikön kutsumissa tapaamisissa. Sen lisäksi pidin projektipäällikkönä säännöllisesti yhteyttä kumppanitoimien ohjaajiin niin tapaamalla kuin sähköisesti. Yhteistyö alkoi ostopalvelusopimusten ja tarkempien toimintasuunnitelmien laatimisella. Jälkeenpäin on todettava, että liian vähälle huomiolle jäi toiminnan menetelmissä hankesuunnitelman sukupuolisensitiivisen työtteen huomioiminen molempien kohteiden toimintakokeiluissa. Jyväskylässä kumppanit kehittivät hankkeessa oman toimintansa palveluita, kun samalla mahdollistivat tässä kokeilussa nuorille kulttuurikokeiluja ja sisällön tuottamista.

Turussa toimintakokeilujen toteuttajat eivät tavanneet keskenään. Toimintakokeilut toteutuivat eriaikaisesti, mikä vaikeutti toteuttajien yhteistä vuorovaikutusta. Kahdessa kokeilussa toteuttajina olivat yrittäjät, jotka eivät tässä hankkeessa kehittäneet omaa toimintaansa. Yrittäjät tarjosivat yrityksensä palvelua, joka voisi innostaa nuoria miehiä lajin harrastajaksi ja mahdollisesti toki yrityksen asiakkaaksi. Myöskään kolmannessa kokeilussa ei kehitetty minkään organisaation toimintaa, vaan tavoite

oli yleisesti nuorten innostamisessa harrastamaan ja kokeilemaan kulttuurilähtöistä toimintaa. Nuoret löytyivät mukaan toisen palvelun kautta. Hankkeen toteutuksessa vastannut Humakin lehtori oli yhteydessä kokeilujen toteuttajiin toiminnasta ja avusti toimintaa nuorten innostamisessa. Turussa lehtorilla oli keskeinen rooli opiskelijoiden kanssa löytää nuoret kokeiluihin, toisin kuin Jyväskylässä, missä toteuttajat itse sitoutuivat nuoret toimintaan.

Humakin toteuttajilla oli oma verkostonsa, jossa tarkastelimme molempien paikkakuntien toimintakokeilujen sujumista, pohdimme tavoitteiden toteutumista ja mietimme aikatauluja. Yhteydenpito tapahtui verkkokokouksissa sekä sähköisellä alustalla. Lisäksi pidin itse aktiivisesti yhteyttä jokaiseen oman organisaation toteuttajaan. Toimintakokeilujen toteuttamiseen osallistui Humakin opiskelijoita. Me heitä ohjanneet hankkeen työntekijät huolehdimme, että he tietävät missä mennään ja mitä tehdään. He olivat osa hanketiimiä. Hankkeen matkaa oli eri aikoina mahdollistamassa yhteensä 16 yhteisöpedagogi- sekä kulttuurituottajaopiskelijaa, jotka tekivät hankkeeseen 110 opintopistettä oppien esimerkiksi hankeviestintää, tapahtumatuoottamista, innovointia, ohjausta ja syrjäytymisen ehkäisyä.

Hankkeen hallinnollisessa ja sisällöllisessä toteuttamisessa ovat tukeneet useat kokeneet kollegat ja Humakin taloushallinto.

3) Kokemusten ja muistojen tallentaminen

Jokainen matka on elämys. Elämykset voi pukea tarinoiksi ja kuvat laittaa talteen muuallekin kuin puhelimen tai kameran muistikortille. Kokemukset kiinnostavat muita, jotka haaveilevat vastaavasta kohteesta. Yleensäkin matkailu on aina viehättänyt ihmisiä. Yksi keino on kirjoittaa matkablogia, joka voi sisältää kuvia, videoita ja tekstiä.

Blogi toimii usein melko reaaliajassa matkapäiväkirjana. Tämä kirjoitukseni taas on oikeastaan kokonainen matkamuuistelu.

Hankihakemukseen oli kirjattu, että Turussa toimisi mediatiimi-kokeiluryhmä, joka dokumentoisi Turun kokeiluja. Materiaali ladattaisiin Pro Arenan tuottamaan *Visiä-verkkolehden*. Kokeiluryhmä ei kuitenkaan toteutunut. Ryhmiä pyydettiin itse dokumentoimaan matkan elämyksiä, tilanteita ja hetkiä. Tein kaikille kokeiluryhmille verkkokansiot, joihin pyysin tallentamaan materiaalia. Nuoret ryhmissä eivät innostuneet tallentamaan matkaansa tai ainakaan jakamaan tiedostoja, ja visuaalinen sisällöntuotanto jäi ohjaajien vastuulle. Jyväskylässä ohjaajat miettivät ryhmän rauhaa toimia ja kokivat, että pakollinen tallentaminen esimerkiksi videoin olisi häirinyt tekemistä ja ryhmän vuorovaikutusta. *Visiä-verkkolehden* osuus nuorten sisältöjen dokumentoijana ja ikkunana yhteiskuntaan jäi hankkeessa pienelle käytölle.

Kuitenkin Miesten vuorossa on läpi matkan tehty tallennusta, vaikka kuvia ja videoita ei syntynytkään siinä määrin kuin kuvittelimme. Osa ryhmistä oli selvästi aktiivisempia. Miesten vuorolla oli verkkosivut. Verkkosivuilla kerrottiin ajankohtaisia uutisia, ja sieltä löytyivät ohjaajahaastattelut ja omannäköisten kulttuurimatkojen reittikuvaukset.

Matkasta kerrottiin lisäksi Keski-Suomen maakuntalehdessä, useammassa Humakin julkaisemassa blogikirjoituksessa, *Nuorisotyö*-ammattilehden artikkelissa ja Nuorisotutkimuspäivillä. Jokainen toimintakokeilu tuotti matkan päätteeksi visuaalisen tuotoksen, joka tiivisti kokemukset ja tunnelmat. Tuotokset esitettiin Keski-Suomen nuorisotyöpäivillä yli satapäiselle yleisölle, ja ne löytyvät verkosta. Tämä julkaisu on myös tallennus hankkeen matkasta.

Kuva 8. A-MEN-ryhmäläisistä kuoriutui todellisia taiteilijoita. Mustemaalaukset olivat upeita. (kuva: Samuli Rinne)

Parhaat matkamuistot

Hankematkailu ei jätä ketään kylmäksi, vaikka kohteessa ei aina paistaisikaan lämmittävä aurinko. Matkat tuovat positiivista jännitystä elämään. Yksi matka kun loppuu, alkaa toisen suunnittelu. Miesten vuoro inspiroi sukupuolensensitiiviseen maailmaan, taide- ja kulttuurimenetelmien käyttämiseen toimijuuden edistämiseksi ja monialaiseen yhteistyöhön.

Parhaimpia hetkiä on useita. Koen olevani hankematkan ansiosta monella tapaa rikkaampi, esimerkiksi tutustuin uusiin ammattilaisiin, opin käyttämään Doodly-piirrosohjelmaa, keskustelin poikatutkija Harry Lunaban ja lapsiasiainvaltuutettu Elina Pekkarisen kanssa poikien sielunmaisemasta ja olin jäsenenä Nuori Kulttuuri Teatris -tapahtuman ohjausryhmässä.

Olen onnellinen, että olimme yhdessä mahdollistamassa nuorille miehille matkaa, joka tuottaa iloa muillekin. Miesten vuoro oli mukana Keski-Suomen nuorisotyöpäivillä esittelemässä matkakokemuksia. Tapahtumaan oli tuotu A-MEN-ryhmän nuorten miesten mustemaalaus-aulut. Kesken esitykseni yleisöstä viitataan ja kysytään, ”saako tauluja ostaa”. Ryhmän ohjaaja Teemu oli paikalla ja lupasi kysyä ostomahdollisuutta taulun tehneeltä nuorelta mieheltä.

Muistissa on myös se jännitys, kun istuin toukokuisena lauantai-iltana Veturitalin salissa odottamassa Linja 0,7s -esityksen alkua. On hipi hiljaista, ja kuulen oman hengitykseni. Pidän jalkojen juuressa pystyssä kassia, jossa minulla on ensi-iltaruusut Herrasmiestatterin pojille. Esitys loppuu huikeisiin aplodeihin, ja katsomossa pyhitään kyyneliä.

Turun toimintakokeilut ja matka jäivät minulle etäisemmiksi, koska taitava kollegani Ursula oli matkalaisena

opiskelijoidemme kanssa. Pari lämmittävää muistoa jäi erityisesti mieleen Turun kohteista: Bouldertehtaan Olli soitti ryhmään liittyvistä asioista, vaikka oli parhaillaan työreisulla ulkomailla. Soitti ulkomailta meidän ryhmän asioista, olin otettu. Ja kuinka samainen ohjaaja oli tarjonnut tutkijallemme kyydin juna-asemalle haastattelun päätteeksi. Kohtaaminen ja sitoutuminen toimintaan olivat ihailtavia. Eräänä aamuna sähköpostissa oli viesti larppausryhmän ohjaajalta Kertulta. Hän kertoi Koira joka häntäänsä puri -larpin olleen onnistunut kokonaisuus ja samoin koko kevään ryhmän matkan. Olin lisäksi häkeltynyt, miten hienot verkkosivut tapahtumalle oli tehty.

Toimintaryhmiin osallistuneiden nuorten miesten antamat merkitykset ja heidän kertomansa kokemukset olivat kauttaaltaan positiiviset. Osallistujat tutustuivat suurimmalle osalle uusiin asioihin ja saivat vahvistettua ryhmään kuulumisen ja siinä toimimisen sosiaalisia taitoja. Mielestäni Miesten vuoron kaltaiselle toiminnalle on paikkansa ja tarve. A-MEN-ryhmän ja poikateatterin kokeilut synnyttivät toistaiseksi toimivan toimintamallin toteuttajaorganisaatioiden toimintaan.

Miesten vuoron matkalla oli tavoitteena luoda yleinen kulttuurinen poikatyön malli. Ikään kuin muodostaa pakettimatka, jonka voisi ottaa käyttöön kuka tahansa toimija, joka haluaa tarjota kulttuurista poikatyötä. Sellaista pakettimatkaa emme kuitenkaan pysty muotoilemaan. Hankematkamme tuotti kartoittavalla tutkimuksella tietoa, miten sosiaalisesti syrjäytyneet nuoret miehet saadaan osallistumaan kulttuurimatkoille ja mitä merkityksiä he matkoille antavat (katso sivu 30). Omien havaintojeni mukaan yksi edellytys on joustavuus ja nuori-ikäinen toiminta, jossa nuoret ovat vahvasti tekijöinä. Mallissa pitää huomioida asiakkaiden tarpeet. Kokemuksemme ja koostamamme tutkitun tiedon avulla seuraavat omatoimimatkaileijat saavat varmasti hyviä vinkkejä suunnitella onnistunutta nuorten miesten omannäköistä

kulttuurimatkaa. Ehkä jopa välttävät ne eksymiset, joita me teimme. Mielestäni nuorten miesten kulttuurimatkojen pitää jatkossakin olla uniikkeja omannäköisiä oma-toimimatkoja.

Lähteet

Kolehmainen, Marjo 2019. Tekeviä ja puhuvia miehiä – Taide ja kulttuurilähtöisen toiminnan kokeiluja nuorten miesten kanssa Jyväskylässä. Päivystävät humanistit -blogi. Humanistinen ammattikorkeakoulu. <https://www.humak.fi/blogit/tekevia-ja-puhuvia-miehia-taide-ja-kulttuurilähtöisen-toiminnan-kokeilua-nuorten-miesten-kanssa-jyvaskylassa/> (viitattu 12.12.2019).

Kolehmainen, Marjo ja Sorvoja, Kirsikka 2019. Näyttelevä nuori mies – Poikateatteri purkaa poikanormeja. Päivystävät humanistit -blogi. Humanistinen ammattikorkeakoulu. <https://www.humak.fi/blogit/naytteleva-nuori-mies-poikateatteri-purkaa-poikanormeja/> (viitattu 12.12.2019).

Miettinen, Sanna ja Kolehmainen, Marjo (2019). Släykkäystä Turun puistoissa. Miesten vuoron -hanke. Humanistinen ammattikorkeakoulu. <http://miestenvuoro.humak.fi/2019/06/05/slakkaysta-turun-puistoissa/> (viitattu 12.12.2019).

Miesten vuoro 2018. Hankesuunnitelma: Poikien omannäköinen kulttuurimatka. OKM/96/620/2018 [julkaisematon]

Verkostomaista vastuuta ja uusia keinoja tavoittaa nuoria harrastustoimintaan

Ursula Roslöf

Nuorten miesten tavoittaminen Turun toimintakokeiluihin osoittautui haasteelliseksi. Kerron artikkelissani nuorten rekrytoinnista Turun toimintakokeiluihin ja tuon esiin kehittäviä huomioita.

Turussa Miesten vuoro -hanke tarjosi ilman harrastuksia oleville nuorille räätälöityä, maksutonta ja kokeilevaa kulttuuri- ja vapaa-ajan toimintaa. Tavoitteena oli löytää ja toteuttaa yhteistyökumppaniverkoston kanssa nuoria kiinnostavia kokeiluprojekteja, joissa nuoret voivat toteuttaa itseään, ja ideoida myös joustavasti uusia toimintamuotoja. Yhteistyökumppaneina suunnitteluvaiheessa olivat Turun kaupungin kulttuuripalvelut (kokeileva kulttuuri) ja nuorisopalvelut, Turun Bouldertehdas, Lounatar ja Pro Arena. Nuorille markkinoitiin esimerkiksi seuraavia kokeiluprojekteja, joista he voivat valita heitä kiinnostavan toimintamuodon:

Viestintäprojektissa tarjottiin mahdollisuus tehdä videoita, valokuvata ja koota esimerkiksi vlogoja nuorten harrastuksista ja omista projekteista. Nuorille tarjottiin mahdollisuuksia myös oppia verkkojulkaisun toimitamista ja nuorten tarinoiden esille tuomista sekä toi-

mintojen kuvaamista Pro Arenan *Mahdollisuuksien Visiö* -verkkojulkaisuun.

Katutaideprojektissa oli ideana suunnitella ja toteuttaa jokin taideprojekti, esim. graffiti. Turussa on toteutettu monia taidekuutioihin sekä rakennusten seiniin suunniteltuja taideteoksia. Yhteistyötahona oli Turun kaupunki.

Kaupunkiseikkailu- ja boulderkiipeilyprojektit sisälsivät kiipeilyn opetusta ja kiipeilyretken järjestämisen. Ryhmällä itsellään oli suunnittelu- ja toteutusvastuu. Yhteistyötahona oli Turun Bouldertehdas.

Larp-projektissa oli tavoitteena suunnitella ja toteuttaa nuorten omiin ideoihin perustuva larp-tapahtuma. Yhteistyökumppanina oli tapahtuma-, elämys- ja ohjauspalvelu Lounatar.

Infotilaisuuksia toimintakokeiluista nuorille miehille järjestettiin esimerkiksi Vimmassa ja muissa nuorisotiloissa. Toimintakokeilujen tiedotteita lähetettiin kaikille nuorten kanssa toimiville yhteistyötahoille Turun seudun kunnissa.

Projektin edetessä nuorten rekrytointiin ja sen pitkityessä rekrytointihaasteiden vuoksi etsittiin nuorten kanssa toimivia tahoja yhteistyöhön suoramarkkinointiin, jotta kohderyhmänä olevat nuoret tavoitettaisiin ja saataisiin heidät mukaan toimintaan.

Hankkeen aikana oltiin yhteydessä Turun kaupungin sekä Turun ympäristökuntien nuorisopalveluihin ja etsiviin nuorisotyöntekijöihin, Valo-valmennuksen nuorisotakuukeskukseen, Fingerroos-säätiön Arki haltuun projektiin, Operaatio Toivoon, Turun Ohjaamoon, Vamokseen, Turun seudun työpajaverkostoon ja lukuisiin muihin yhteistyötahoihin.

Yhteistyön ja turvallisen yhteisön merkitys

Turun toimintaryhmistä toteutuivat Turun Bouldertehaan kanssa toteutettu kaupunkiseikkailu- ja kiipeilyprojekti, Lounattaren kanssa toteutettu larp-projekti ja Valo-valmennuksen kanssa yhteistyössä kaupungin puistoissa toteutettu tasapainonauhaprojekti. Visiö-verkkójulkaisuun koottiin myös materiaalia nuorten toiminnoista. Nuoret osallistuivat ideointiin ja toteutukseen pääasiassa loppuvuoden 2018 ja kevään 2019 aikana. Kiipeilyprojektiin ja larppausprojektiin osallistui melko kiinteät ryhmät ja tasapainonauhaprojektiin vaihtelevia nuoria.

Kehitettäviä asioita löytyi toimintakokeilujen aikana runsaasti. Puutteet nuorten tehokkaan tavoittamisen keinoista ovat nousseet hankkeessa erityisen hyvin esille. Kulttuuri-, harrastus- ja vapaa-ajantoimintaa tarjotaan esimerkiksi yhdistysten, säätiöiden, kuntien ja seurakuntien sekä erilaisten projektien toimintana. Useita kohdennettuja ja maksuttomia projekteja järjestetään nuoris-, sosiaali- ja kulttuurioss.

Palveluita ja monia projekteja on runsaasti eri toimijoiden järjestäminä, mutta tietoa ei ole kootusti saatavissa eivätkä ne välttämättä tavoita kohderyhmän nuoria. Lisäksi eri toimijat kokevat olevansa vastuussa omista asiakasnuoristaan, ja verkostomainen vastuun jakaminen sekä tiedon siirtäminen saatetaan kokea hankalaksi.

Kaikille suunnattuja nuorisotiedotusvustoja on lopetettu niiden päivittämisongelmien tai vanhanaikaisuuden vuoksi. Nuoret tarvitsevat innovatiivisia ja helppokäyttöisiä tietopalveluita. Nuorisotiedotuspisteet ja -sivut, kuntien verkkosivut ja yhdistykset tarjoavat aktiivisille nuorille tietoa, mutta usein juuri eniten toimintaa tarvitsevat, masentuneet tai muuten passiiviset nuoret jäävät toiminnan ulkopuolelle.

Erityisesti syrjäytymisvaarassa olevat nuoret eivät helposti myöskään osallistu kokeiluprojekteihin, joilla ei ole turvallista toimintapaikkaa ja jatkuvaa ohjaajakontaktia. Kokeiluprojektit toimivat hankkeen kokemusten mukaan parhaiten siten, että ne toteutetaan integroituna toimijan palveluihin, joihin nuoret ovat jo kiinnittyneet. Tällöin nuoret eivät jää kokeilun jälkeen yksin. Kokeilevat hankkeet soveltuvat irrallisuuden vuoksi huonosti esimerkiksi erityisiä tarpeita omaaville nuorille. Hankkeessa saatiin mm. Turun kaupungin etsivältä työntekijältä palautetta kokeilevasta toiminnasta, jonka koetaan tulevan usein tärkeysjärjestyksessä vasta sen jälkeen, kun perusasiat on saatu kuntoon.

Harrastaminen ehkäisee syrjäytymistä

Toisaalta hankkeessa huomattiin, että kiinnostava toiminta voi parhaimmillaan tukea muuta elämänhallintaa muiden tukitoimien lisäksi. Kokeilut toivat esille yleisesti nuorten vapaa-ajan sisällön tärkeän roolin ehkäisevässä

työssä. Yhdenvertaiset harrastus- ja osallistumismahdollisuudet ja kokeilevan kulttuurin mahdollisuudet tulisi taata eri-ikäisille nuorille. Nuorisotyön ja -politiikan ohjelma 2017–2019 on asettanut tavoitteeksi tarjota jokaiselle nuorelle vähintään yhden harrastuksen. Harrastukset tarjoavat mielekästä tekemistä, osallisuutta ja sosiaalisia suhteita sekä mahdollisuuksia kokeilla ja kehittää omia taitoja. Parhaimmillaan ne vahvistavat itsetuntoa ja luottamusta omiin kykyihin sekä vähentävät yksinäisyyden tunnetta. Lasten ja nuorten arki on polarisoitunut, ja köyhyys lapsiperheissä on Suomessa yleistynyt. Harrastamisen lopettaminen tai aloittamatta jättäminen harrastamisen korkeiden kustannusten vuoksi vauhdittaa osaltaan terveys- ja hyvinvointierojen kasvua. Nuorisobarometrin 2015 mukaan vieraskielisistä nuorista 47 prosenttia ja muista (eli suomen- ja ruotsinkielisistä nuorista) 34 prosenttia on jättänyt jonkin harrastuksen aloittamatta rahanpuutteen vuoksi. Vieraskielisistä 27 prosenttia ja muista 18 prosenttia on joutunut lopettamaan harrastamisen rahan puutteen takia.

Opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM) vuonna 2018 käynnistämässä Harrastuspassi-hankkeessa kehitetään älypuhelimeen maksutta ladattavaa sovellusta, jossa nuori löytää helposti harrastus- ja toimintamahdollisuudet omalta paikkakunnaltaan (ks. Harrastuspassi-verkkosivusto). Useat isot kaupungit ovat jo liittyneet mukaan kehittämistyöhön. OKM:n neuvottelevan virkamiehen lina Berdenin mukaan hankkeen tavoitteena on saada sovellus käyttöön vuoden 2019 lopussa. Hanke on hyvä esimerkki uusista tiedotuskanavista, joiden avulla nuoret saavat puhelimen kautta helposti tietoa harrastuksista ja tapahtumista. Myös nuorten kanssa toimivat ovat avainasemassa nuorten ohjaamisessa harrastusten ja mielekkään toiminnan pariin.

Miesten vuoro -hanke Turun seudulla toi esille tarpeita nuorten kanssa toimivien verkostoitumiseen sekä harrastusten ja osallistavien toimintamuotojen markkinoinnin uudistamiseen. Eri yhteistyökumppanien verkostojen tulisi entistä paremmin järjestäytyä tekemään tärkeää syrjäytymisen vastaista ehkäisevää työtä, jolla torjutaan nuorten yksinäisyyttä ja vahvistetaan mielen hyvinvointia. Uudessa Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämissuunnitelmassa vuosille 2020–2023 tulisi edelleen korostaa kaikkien nuorten osallistumismahdollisuuksia kulttuuri- ja nuorisotoimintaan tehokkaana edellä mainittujen ongelmien torjuntakeinona.

Lähteet:

Myllyniemi, Sami (toim.) (2015) *Arjen jäljillä. Nuorisobarometri 2015*. Opetus- ja kulttuuriministeriö, Nuorisosiain neuvottelukunta, Nuorisotutkimusseura. https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2016/01/Nuorisobarometri_2015_IS-SUU.pdf (viitattu 26.11.2019)

Harrastuspassi-verkkosivusto. <https://www.harrastuspassi.fi/> (viitattu 26.11.2019).

Nuoret miehet kulttuurisina toimijoina – Miesten vuoro -hankkeen tutkimuksellista arviointia

Kimmo Lind

Tutkimuksen tausta ja tavoitteet kytkeytyvät *Miesten vuoro* -hankkeen (2018) tavoitteisiin ja hankkeen suunniteluvaiheessa tehtyihin kysymyksenasetteluihin. Tästä syystä tuon artikkelin alussa ensin esille tutkimukselle asetettuja viitekehyksiä ja tavoitteita. Tämän jälkeen kuvaan aineistoa ja sen analysointia yleispiirteissään, minkä jälkeen siirryn aineistolähtöisesti tarkastelemaan saatuja tuloksia. Artikkelin lopuksi laajennan tutkimuksen näkökulmaa kirjallisuuden avulla yleisemmälle ja pohtivalle tasolle.

Tutkimuksen tausta ja tavoitteet

Miesten vuoro -hankkeessa pyrittiin kulttuurisen nuorisotyön ja kokeilukulttuurin hengessä löytämään ja kehittämään erilaisia nuoria miehiä kiinnostavia ja heitä innostavia itseilmaisun tapoja. Hankkeessa toteutettiin erilaisia taide- ja kulttuurilähtöisiä toimintakokeiluja Jyväskylässä ja Turussa. Toimintaryhmät ja niiden kokeilut pyrkivät edistämään ja lisäämään nuorten miesten mahdollisuuksia kulttuuri- ja taidelähtöisiin harrastuksiin. Kokeilut oli

suunnattu 15–29-vuotiaille nuorille miehille. (*Miesten vuoro* 2018.)

Hankkeen keskeisenä lähtökohtana oli ajatus siitä, että taide- ja kulttuuriharrastuksilla voidaan vähentää nuorten miesten syrjäytymistä. Hankkeessa pyrittiin siis lisäämään syrjäytymisvaarassa olevien nuorten miesten osallisuutta taiteen ja kulttuurin tuottamiseen sekä tutkimaan, miten heitä saisi innostumaan ja sitoutumaan myös taiteellisten sisältöjen tuottamiseen. Tavoitteena oli kehittää kulttuurisen nuorisotyön ja sukupuolisensitiivisen poikatyön toimintamallia. (*Miesten vuoro* 2018.) Hankkeessa oli monenlaista kulttuurista toimintaa ja harrastamista kahdella eri paikkakunnalla, Jyväskylässä ja Turussa. Osassa toimintaryhmiä tai kokeiluja toimintamuoto itsessään oli valmiiksi määriteltä. Näitä toimintaryhmiä olivat Jyväskylän poikateatteri ja Turussa larppaus sekä boulder-kiipeily. Lopuissa toimintaryhmissä (Turun tasapainoliinaryhmä, Jyväskylän A-MEN-toimintaryhmä sekä Höntsäilläään-toimintaryhmä) osallistujat ideoivat ja määrittivät lähtökohtaisesti itse toiminnan sisältöjä.

Käytännössä niissä toteutettiin erilaisia taidekokeiluja kokeilemalla joitain piirtämis-, maalaus- tai valokuvausmenetelmiä, osallistuttiin tapahtumiin ja näyttelyihin, keskusteltiin ryhmäläisten kanssa mieltä askarruttavista asioista. Eri toimintaryhmissä nuorten miesten kulttuurisen toimijuuden roolit vaihtelivat jo alun alkaenkin siis hyvinkin paljon. Kaiken kaikkiaan ryhmien hyvin erilaisen fokuusoitumisen ja tekemisen keskinäinen vertailu onkin juuri tästä syystä jo lähtökohtaisesti haastavaa.

Tutkimuksessa on pyritty edellä mainittujen tavoitteiden pohjalta tarkastelemaan erityisesti seuraavia kysymyksiä:

– Millä keinoin ja millaisilla sisällöillä hankkeessa mukana olevat nuoret miehet innostuvat taiteen sisältöjen tuottamisesta? Mitkä tekijät edesauttavat tai rajoittavat nuorten miesten sitoutumista?

– Millainen merkitys toimintaryhmillä on ollut niihin osallistuneille? Miten he ovat hyötyneet osallistumisestaan?

Aineistosta ja sen analysoinnista

Tutkimuksessa on kerätty kahdenlaista aineistoa: havaintoaineistoa sekä haastatteluaineistoa. Havaintoaineisto koostuu toimintaryhmien ohjaajien tekemistä havainnoista osana heidän eri kokoontumiskerroista tekemäänsä seuranta. Havainnointia voi siten nimittää osallistuvaksi havainnoksi (Tuomi & Sarajärvi 2011, 82). Toiminta- ja havaintoseurantalomakkeessa ohjaajia pyydettiin tekemään jokaisesta kokoontumiskerrasta seuranta, jonka tietoja kerrottiin käytettävän hankkeen tavoitteiden ja vaikuttavuuden arvioinnissa. Lomakkeisiin on kirjattu kokoontumiskertojen päivämäärät, toiminnan kestot ja toteuttamispaikat, osallistujien määrä sekä toimintakertaan liittyvät keskeiset havainnot. Keskeisillä havainnoilla lomakkeessa ohjeistettiin tarkoitettavan

Kuva 1. Nuortentalo Katutason seinälle maalattiin A-Men-ryhmän logo. Logon innoittajana on toiminut Prätkä-hiiret-piirrossarja. (kuva: Teemu Tuomainen)

ohjaajan vapaamuotoisesti muotoilemia havaintoja koskien osallistujien sitoutumista ja osallistumista toimintaan, ryhmän toiminnan kehittymistä, osallistujien välistä vuorovaikutusta, erilaisia onnistumisia ja epäonnistumisia sekä niiden lyhyitä tulkintoja. Ohjeistuksessa korostettiin lisäksi, ettei tarkoitus ollut tehdä joka toimintakeralla kaikista havaintokohteista merkintöjä, vaan merkitä vain kyseisen toimintakerran keskeisimpiä havaintoja.

Ohjaajien kirjaamat havainnot olivat varsin yleisellä tasolla liikkuvia, mutta ilmaisivat etenkin ryhmänmuodostumiseen liittyviä havaintoja, esimerkkeinä seuraavat kaksi otetta:

Nämä kolme osallistujaa vaikutti kiinnostuneilta. He myös sanoivat, että varmaan mukaan saadaan vielä muitakin, kunhan ovat haudutelleet ajatusta. Olen myös havainnut, että tuttu henkilö toiminnassa on tärkeää... tuttu ohjaaja auttoi ryhmän kokoamista ja tulee myös auttamaan jatkossa, että homma lähtee käyntiin. Uskon, että joku tuttu ”sisäänheittäjä” on tärkeää ryhmän muodostumisessa. On vaikeampi lähteä mukaan ihan ilman mitään kosketuspintaa. (Ote 1)

Paikalle piti tulla ainakin 6, mutta vain 3 saapui. Alku venähti odottelun ja soitteluiden takia. Toisaalta, kun alku oli niin epämääräinen, oli nuorilla aikaa keskennään jutella ja tutustua. Tunnelma olikin aika riehakas, kun viimein päästiin aloittamaan. Lanseerattiin joka kerralle sama aloitus- ja lopetustapa. Ohjaajina onnistuttiin mainiosti siihen nähden, että ryhmän koko olikin puolet odotettua pienempi. (Ote 2)

Haastatteluaineisto muodostuu sekä hankkeen eri toimintaryhmiin osallistuneiden nuorten miesten että toimintaryhmien ohjaajien alku- ja loppuhaastatteluista. Haastattelut olivat luonteeltaan teemahaastattelutyyppisiä, ja niiden aikana käytiin läpi tutkijan edeltä käsin

suunnittelema teemoja ja niihin liittyviä kysymyksiä. Tästä on kuitenkin yksi poikkeus: yhden toimintaryhmän alkuhaastattelu toteutettiin haastattelun sijasta kirjoitteluun matyyppisesti. Kyseisen ryhmän osallistajat kirjoittivat kukin omista harrastustaustoistaan sekä toimintaryhmään liittyvistä toiveistaan lyhyen kirjallisen dokumentin. Kaikki nuorten miesten haastattelut tehtiin ryhmähaastatteluina, joihin osallistuivat pääsääntöisesti joko kaikki tai vähintään yli puolet kyseisen toimintaryhmän osallistujista. Ohjaajien haastattelut suoritettiin yksilöhaastatteluina.

Toimintaryhmien osallistujien alkuhaastatteluissa pyrittiin selvittämään muun muassa seuraavia asioita: Miksi ja miten he kiinnostuivat toimintaryhmästä ja lähtivät siihen mukaan? Millaisia odotuksia ja toiveita heillä oli toiminnasta? Mitä toimintaryhmän kohdentuminen vain nuorille miehille heille merkitsee? Millaisia kokemuksia heillä oli osallistumisesta (osallistujana/kävijänä/tekijänä/toteuttajana) erilaisiin taide- ja kulttuuritapahtumiin tai toimintoihin? Osallistujien loppuhaastatteluissa kysyttiin muun muassa seuraavia asioita: Vastasiko toiminta odotuksianne ja toiveitanne? Näkyikö toiminnan kohdentuminen vain nuorille miehille, ja miten se ilmeni, jos näkyi? Mikä oli parasta toiminnassa? Heräsikö toiminnan aikana uusia mielenkiinnon kohteita? Millaisia ajatuksia on nyt toiminnan päättyessä osallistumisesta jatkossa (osallistujana/kävijänä/tekijänä/toteuttajana) erilaisiin taide- ja kulttuuritapahtumiin tai toimintoihin tai toimintaryhmän kaltaiseen toimintaan? Toimintaryhmien ohjaajien alkuhaastatteluissa kartoitettiin ohjaajien kokemuksia vastaavien ryhmien ohjauksesta ja sukupuolisensitiivisestä työstä sekä selvitettiin heidän näkemyksiään muun muassa seuraavista asioista: 1) Miten määrittelisit syrjäytymisvaarassa olevan nuoren miehen? 2) Odotuksia ja ajatuksia siitä, millaisella toiminnalla nuoret miehet saadaan sitoutumaan tämänkaltaisen hankkeen toimintoihin. 3) Ajatukset siitä, millainen näkökulma taiteeseen

ja kulttuuriin tulisi toimintaryhmässä olla. 4) Omat odotukset toimintaryhmän toiminnasta ja tavoitteista. Loppuhaastatteluissa pyrittiin yleisesti kartoittamaan ohjaajien kokemuksia ryhmien toiminnasta onnistumisineen ja mahdollisine epäonnistumisineen. Loppuhaastattelun kysymyksiä olivat muiden muassa: 1) Miten haastateltava koki hankkeen kohderyhmätavoitteen toteutuneen omassa toimintaryhmässään? 2) Miten nuoret miehet hyötyivät toimintaryhmästä? 3) Millainen toiminta tai mitkä asiat haastateltavan kokemuksen perusteella sitoututtivat parhaiten toimintaan tai tuottivat parhaita lopputuloksia? 4) Millaiset toimintatavat tai mallit tulisi haastateltavan mukaan huomioida kehitettäessä valtakunnallista kulttuurisen poikatyön toimintamallia?

Haastatteluaineisto litteroitiin perustasoisesti. Haastatteluaineiston laajuus oli hyvin vaihteleva – suurin osa haastatteluista jäi melko lyhyiksi (kestoltaan noin 15 minuuttia), hyvin pieni osa haastatteluista muodostui hieman tätä laajemmiksi (kestoltaan noin 40 minuuttia). Kaiken kaikkiaan litteroitua haastattelumateriaalia kertyi yhteensä noin 50 sivua.

Haastattelu- ja havaintoaineistoa on analysoitu pääsääntöisesti aineistolähtöisen sisällönanalyysin (Tuomi & Sarajärvi 2011, 108–113) avulla. Haastattelut samoin kuin havainnotkin aineistonkeruutapoina osoittautuivat melko haastaviksi. Haastattelujen kysymysten sisällöllinen pohdinta jäi kokonaisuudessaan muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta melko suppeaksi. Kriittisesti tarkasteltuna hankkeen tutkimusaineistoa voisikin yleisesti pitää melko vaatimattomana verrattuna hankkeen tavoitteissa tutkimukselle asetettuihin tavoitteisiin. Tästäkin syystä Pohdinta-luvussa on hyödynnetty myös kulttuuriin osallistumiseen liittyvää tutkimuskirjallisuutta, joiden avulla hankkeen tavoitteita tarkastellaan hieman myös laajemmassa kulttuuripoliittisessa kehyksessä. Näin ajateltuna tutkimuksen hyödyntämät kulttuuriset jäsenyykset (Ala-

suutari 2011, 114–124) avautuvat kahdesta eri suunnasta. Ensinnäkin siitä, millaisen kulttuurisen osallistumisen kehyyksen tai jäsenyyksen hanke ja sen tutkimus yleisesti esittää. Toiseksi siitä, miten hankkeen kohderyhmän nuoret ja toimintaryhmien ohjaajat asioita itse haastattelu-puheessaan *jäsentävät*.

Rekrytoinnista ja sen haasteista

Rekrytoinnin ja sitoutumisen mahdolliset haasteet ovat olleet hankkeen toimijoiden tiedossa. Tämä on tuotu esille jo hankesuunnitelmassa (Miesten vuoro 2018), mutta kohderyhmän nuorten miesten rekrytointi osoittautui siitä huolimatta yllättävän haastavaksi. Kohderyhmään kuuluvien nuorten miesten rekrytointi hankkeen eri toimintaryhmiin oli muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta vaikeaa. Monien toimintaryhmien aloitus viivästyi syksyllä 2018, ja osallistuneiden määrä ja sitoutuminen vaihtelivat kaikkiaan melko paljon. Ryhmät kokoontuivat keskimäärin kerran viikossa 1–3 tuntia kerrallaan loma-aikoja lukuun ottamatta 2–8 kuukauden ajan. Nuorten miesten ryhmät ovat olleet hyvin vaihtelevan kokoisia. Jos tavoitteena pidettiin noin kymmenen hengen ryhmiä, on kaikkien ryhmien keskimääräinen koko jäänyt tämän alle. Isoin ryhmä oli kooltaan keskimäärin 8 henkeä, toiseksi suurin ryhmä keskimäärin 5 henkeä. Muut ryhmät ovat olleet keskimäärin 3–4 hengen kokoisia.

Rekrytoinnin haasteet osoittivat, että nuoria voi olla vaikea löytää ja saada mukaan tämältyyppisiin hankkeisiin. Osalla koko rekrytointi on ollut ”työn ja tuskan takana”, osalla kyse on ollut pikemmin motivoinnista (”vaikeinta oli vakuuttaa, että tää on hyvä juttu”). Osa ohjaajista koki, että rekrytoinnissa oli tärkeää välttää korostamasta nuorille ehkä vieraampia asioita, kuten kulttuuri-sanaa: ”Koitettiin välttää kulttuuri-sanaa. Ko-

rostettiin, että päästään tekee asioita ja kokemaan uutta; tää toimi.”

Kohderyhmän rekrytointi on osoittautunut myös huomattavan toimija- tai henkilökeskiseksi toiminnaksi. Se edellyttää henkilökohtaisia kontakteja ja ainakin jonkinasteista luottamussuhdetta kyseisiin nuoriin. Näin ollen jos rekrytoijissa tapahtuu muutoksia, voi sen välittömänä seurauksena olla rekrytoinnin vaikeutuminen. Toisaalta aineiston perusteella kyse voi olla yleisemmin kohderyhmän tavoittamiseen liittyvistä vaikeuksista. Eräs haastateltu ohjaaja toikin esille rekrytointiin liittyviä haasteita seuraavasti:

Kunhan ne vaan löytää ensin. 16-vuotiaita on helppompaa löytää, tänkin hankkeen alapää on se, missä se vaikuttaminen on suurempaa, ne voidaan tavoittaa, ne ei oo kaukana siitä viimesestä opiskelupaikasta, ne saattaa olla vieläkin koulunpenkillä, siellä on se potentiaali, ja ne halua todennäköisesti vaikuttaakin siihen omaan tilanteeseen; toki myöhemminkin voi [olla] vaikutusta, mutta viisi vuotta koulun ja työelämän ulkopuolella oleva 24-vuotias, reilusti päihteitä käyttävä, sen osallistamiseen ei riitä enää nuorisotyöntekijä, siihen todennäköisesti tarvitaan niin sanottuja kovemman luokan ammattilaisia; se vaikuttaminen 16–20-vuotiaiden kovempiin kasvukipuihin olisi kuitenkin järkeväntä.

Rekrytoinnin onnistumisen suhteen aineistot korostavat paria seikkaa. Ensinnäkin sitä, että mukana on joku tai joi-tain nuorille jo ennestään tuttuja. Tuttu henkilö – on se sitten ohjaaja tai muu toimintaan mukaan tuleva – auttaa useasti mukaan aikovia lopullisessa mukaan lähtemisessä. Ryhmät olivat tässä suhteessa erilaisia. Suurimmassa osassa ryhmiä osallistujat eivät etukäteen olleet tunteet muita osallistujia; yhdessä ryhmässä osallistujat olivat ainakin suurimmaksi osaksi jo entuudestaan toi-

silleen tuttuja, sillä suurin osa heistä oli kyseisen tahon eri toiminnoissa jo aiemmin käyneitä. Tuttuuden voikin katsoa selkeästi helpottavan rekrytointia ja toimintaan sitoutumista. Toiseksi rekrytointia voidaan havaintojen ja alkuhaastattelujen perusteella arvioida helpottaneen jo etukäteen kiinnostuneisuus kyseistä toimintaryhmää ja sen sisältöjä kohtaan.

”Syrjäytymisvaarassa olevat nuoret miehet” – kohderyhmän vaikea määrittäminen

Kaikilla ohjaajilla oli hyvin samantapaisesti määrittyvä esiymmärrys hankkeen tavoitteiden taustalla olleesta ”vaarasta sosiaaliseen syrjäytyneisyyteen”. Haastatellut pitivät kuitenkin syrjäytyneisyyden ja syrjäytymisen vaarassa olemisen määrittämistä ja määrittymistä ylipäänsä vaikeana, sillä käsite kuvaa ilmiötä ja aluetta, joka on yhtä aikaa erittäin laaja ja liukuva:

Syrjäytymisvaarassa on... *täytynyt ajautua johonkin*, koska siinä vaiheessa syrjäytymiseen on niin lyhyt matka, että syrjäytymisvaarassa oleminen on alue, joka kattaa paljon enemmän kuin mitä siinä haetaan, että ollaan juuri siinä *kielekkeellä*. Termi on itelle häiritsevä, että missä se menee... (kursivointi KL)

Ei olla löydetty omaa *paikkaa, tapaa tehdä ja olla maailmassa*. Ehkä vähän yksinäisyyttä. (kursivointi KL)

Se on, että on jäämässä yhteiskunnan *rutiinin ulkopuolelle*. Ei oo töissä, ei oo päässy opiskelemaan. Mielen-terveyden ongelmat voi kasvattaa riskiä. Se, ettei tiedä, mitä tekisi, yksinkertaisesti. On vaikea vetää rajaa siitä... syrjäytyminen on aika *subjektiivinen kokemus*. (kursivointi KL)

Hankkeen ja siihen liittyvän tutkimuksen kannalta on keskeistä, ettei eri toimintaryhmiin osallistuneiden nuorten miesten vaarasta tai riskistä sosiaaliseen syrjäytymiseen ole mitään faktapohjaista materiaalia. Toimintaryhmistä ensinnäkin kiinnostuttiin ja niihin tultiin hyvin montaa eri reittiä, aina vapaaehtoisesti ja oman henkilökohtaisen kiinnostuksen motivoimana. Toiseksi nuorten miesten tarkempia tietoja, joita voitaisiin käyttää syrjäytymisvaaran määrittämiseen, ei hankkeessa kerätty, eikä sellaisia siis ole olemassa. Kaiken kaikkiaan eri toimintaryhmiin osallistuneiden nuorten miesten voidaan sanoa muodostaneen itsessään heterogeenisen joukon. Osalla nuorista oli sosiaalisen syrjäytymisen riskin osatekijöitä – esimerkiksi työttömyyttä ja mielenterveysongelmia – mutta osalla oli hyvinkin aktiivinen sosiaalinen ympäristö. Aineistosta voidaan päätellä, että suurin osa joko opiskeli parhailaan tai oli töissä. Toimintaryhmien nuoret miehet muodostanevatkin monessa suhteessa melko tavallisen otoksen kyseisen ikäluokan perusjoukosta. Arkikielisesti ilmaistuna he olivat ”tavallisia suomalaisia nuoria miehiä”. Tällaisen kokoonpanon voi nähdä myös vastaavan hankkeen alkuperäistä suunnitelmaa, jonka mukaan ryhmiin kannattaa valita kaikenlaisia nuoria – erilaisista taustoista tulevat nuoret voivat tukea näin parhaiten myös toisiaan (Miesten vuoro 2018).

Nuorten ja ohjaajien odotukset toiminnasta

Toimintaryhmiin mukaan lähteneiden nuorten miesten odotukset olivat nekin varsin erityyppisiä. Toivottiin ”mukavaa yhdessäoloa ja mielekästä tekemistä”, ”uusia asioita, uuden oppimista”, ”monimuotoista asioiden kokeilua ja turvallista ympäristöä epäonnistua”, ”ryhmää, jossa pääsis kokeilemaan”. Odotuksissa korostuivat yhdessä tekeminen ja yhdessä oleminen. Toimintaryhmien toiminta ymmärrettiin olennaisesti sosiaalisesti ja matalan kynnyksen toiminnaksi. Nuoret liittivät helpon saavutet-

tavuuden heille läheiseen kulttuuriin ja taiteeseen yleisemminkin. Taiteelta ja kulttuurilta odotettiin ”mahdollisimman konkreettisia asioita”, ”halpaa hintaa”, ”pieniä tapahtumia”, ”ettei maksa paljon”, ”helposti saatavilla, helppo päästä”. Myös omaa toimijuutta helpotti monilla asioiden yksinkertaisuus (”helposti järjestetty, ei tarvitse paljoa välineitä”), mutta ennen kaikkea oma mielenkiinto itse toimintaa kohtaan.

Ohjaajien odotuksille kolme asiaa olivat erityisen keskeisiä: nuorilähtöisyys, matalan kynnyksen toiminta ja ryhmän turvallisuus.

Jos se toiminta jollain lailla *lähtee niistä nuorista*, niin silloin ollaan siellä ytimessä, mikä voi sitoa. Mutta jos se lähtee ylhäältä kontrolloidusti siitä ei välttämättä synny *osallisuuden tunnetta*, ja joku käy puoli vuotta, mutta se toiminta ei ole sitonut sitä. (kursivointi KL)

Että ne nuoret on *ite luomassa sitä aktiviteettia*; että jos sä ite oot luomassa, sä haluat totta kai mennä paikalle, ja tää on sitä sitouttamista, mikä luo sen tunteen, että minun tekemä, tää on mun tekemä. Että saa luoda jotain. (kursivointi KL)

Nuorten kiinnostumisen ja sitoutumisen toimintaan nähdään siis edellyttävän heistä itsestään lähtevää motivaatiota. Toimintaryhmän ohjaajat olivatkin yleisesti kyselleet alussa nuorten miesten kiinnostuksen kohteita ja olivat sitä myötä myös suunnitelleet heidän toiveittensa mukaista toimintaa. Ne, joille konkreettinen itse tekeminen, toiminnallisuus ja kokeileminen olivat tärkeitä, saivat siten myös toimia. Nuorten omia kiinnostuksen kohteita pyrittiin huomioimaan myös ryhmissä, joissa toiminnan luonne oli etukäteen jo lyöty lukkoon. Nähtiin siis, ettei kiinnostuneisuutta toimintaa kohtaan voida lähtökohtaisesti synnyttää ulkoapäin. Haastatteluisia

onkin tässä mielessä vahva nuorisotyöllinen kaiku. Tämä ei ole ihme, koska suurin osa ohjaajista oli yhteisöpedagogiopiskelijoita.

Matalan kynnyksen toiminnan keskeisyys korostui nuorten lisäksi myös ohjaajien näkemyksissä. Matalan kynnyksen toiminnalla viitattiin toiminnan helppouteen, siihen, ettei se itsessään vaadi paljoo rahaa tai muita resursseja:

Et se on matalan kynnyksen toimintaa, et sinne voit tulla vapaammin ja mä luulen et se myös sitouttaa sit et ku ei oo sitä pakkoo. Koska se on kuitenkin tommosta vapaa-ajan toimintaa ja mukavaa toimintaa. Semmosta ettei se vaadi paljoo niinku mitään materiaalista panostusta tai paikan suhteen jotain, liian hankalaa paikkaa... et sen pitää olla sellaista *helposti lähestyttävää* niinku tommosten ulkoisten tekijöiden osalta ainaki. (kursivointi KL)

Kolmantena piirteenä ohjaajien odotuksissa korostui toimintaryhmien sosiaalinen turvallisuus. Ohjaajat kokivat yleisesti, että heidän oli tärkeää pyrkiä luomaan turvallinen ja yhteisöllisyyttä mahdollistava ilmapiiri. Tässä painottui ihmisten välinen tuttuus ja vuorovaikutus sekä ryhmäytymisen tärkeä merkitys. Tämä turvallisuus ja sen luoma ilmapiiri korostuivat ohjaajien mielessä selvästi toimintaryhmien sisältöjä – erilaisia taiteellisia, kulttuurisia tavoitteita – enemmän.

Näillä nuorilla on läsnäolon, tuen kaipuuta. Monet on muuttaneet paikkakunnalle ja asuvat yksin, on hyvin erilaisissa tilanteissa eläviä nuoria... kaiken edellä on ryhmän toiminta, että *ryhmä on turvallinen, että ryhmällä on hyvä olla*, ja tätä pyritään aistimaan... Tää turvallisuus ja se että nuoret voi olla omia itsejään, on tärkeämpää kuin taiteellinen painotus. (kursivointi KL)

Ohjaajien odotukset toiminnasta korostivatkin varsin maltillisia ja turvallisen ryhmän kautta muodostuvia vaikutuksia, jotka noudattelivat myös hankkeen tavoitteita. He odottivat, että nuoret voisivat löytää ”oman tekemisen”, ”vakautta arkeen”, ”keskinäistä ystävystymistä”, ”että porukasta tulee yhteisö ja kaikki kannattelee toisiaan”, ”löytää itelleen jonkun uuden jutun, josta tykkää”, ”toimintaryhmä parantaa sosiaalisia suhteita ja sitten itsetuntoa”.

Kokemuksia toiminnasta

Nuorten kokemukset toimintaryhmistä olivat kaikkiaan positiivisia. On arvostettu sitä, että heille on ollut tarjolla ilmaista toimintaa. Viikoittainen tapaaminen ja toiminta on ollut monille tärkeää. On koettu tärkeänä, että on ollut joku tuttu ympäristö, joka osaltaan motivoi sitoutumaan. On opittu monelle uuteen harrastukseen liittyviä taitoja ja vahvistettu samalla sosiaalisia ryhmässä toimimisen taitoja.

Kyllä tääl käyminen on auttanut vähän *aktivoitumaan muussakin elämässä* ja... ainakin hetkeks tulee vähän sellaista *oman arvon tunnetta*, kun onnistuu täällä asioissa ja siinä luomisessa, ja sitten siinä ihan sosiaalisessa kanssakäymisessä ja kaikessa tähän liittyvässä. (kursivointi KL)

Kiva et on saanu tehtyä ja näytettyä muillekin kavereille kanssa mitä *tuntee* ja jutella ja semmosia ja *onnistumisen elämyksiä* ja tehny jotain asioita, joista on tullu jotain hienoo. (kursivointi KL)

Nuorten loppuhaastattelut korostivat sitä, että he ovat mieluummin kulttuurin ja taiteen tekijöitä ja kokijoita kuin osallistujia, asiakkaita tai kävijöitä.

Täällä sitä tarjontaa on kyllä silleen vähä niinku sama ku että valintamyymälässäki et sitä on paljon et se tietyllä tavalla tekee sellasen valinnan vaikeuden ja on sitten tietynlainen latistajakin. Ainakii ite on kokenu että se on kuitenkin paljon mielekkäämpää olla tekemässä ku sitten kattoo... jos sä meet vaan johonki galleriaan kattomaan teoksia, niin se on vaan sitä teosten kattelua et se on vähä semmonen et sitä ei montaa kertaa jaksa tehdä. Et monet nuoret nii et se kun he pääsis ite toteuttaan itseään niin pysyis se monipuolisuus. (kursivointi KL)

Myös ohjaajat toivat loppuhaastatteluissa esille monia toimintaryhmien toiminnan aikana havaitsemiaan hyötyjä. Kokonaisuudessaan hieman sivuun jääneestä syrjäytymis-tematiikasta huolimatta ohjaajat huomioivat yleisesti osallisuuden lisääntymistä.

Nää nuoret miehet ovat hyötyneet tästä osallisuudesta... ihan jo pelkästään se ryhmätoiminta... se että sitoudutaan yhdessä johonkin yhteiseen päämäärään ja tehdään haastaviakin asioita sen päämäärän saavuttamiseksi, jaetaan tehtäviä niin et pyritään tunnistamaan omia vahvuuksia... tiettyjä sosiaalisia taitoja... nää ihmiset on saanu ystävi...

Ohjaajien näkemykset taiteen ja kulttuurin merkityksestä hankkeen kaltaisessa toiminnassa korostivat nuoriläh- töisen toiminnan tärkeyttä. Tässä suhteessa toiminnan suunnittelussa olisi ehdottomasti lähdeittävä nuorten itsensä toiveista ja ajatuksista käsin. Olisi kokeiltava tai mahdollistettava juuri sitä, mitä nuoret itse toivovat tai mistä he ovat kiinnostuneita. Tämä vaatii luonnollisesti myös ohjaukselta riittävää menetelmällistä osaamista tai mahdollisuuksia resursoida siihen.

Se matalankynnyksen meininki pitäs muistaa tällaisissa kohtaa että poistaa se siitä kulttuurikäsitteestä,

et se on sitä teatterissa käyntiä ja viinin juontia, vaan että se on jokaiselle semmonen että kulttuuri on semmosta et jokaiselle löytyy sieltä semmonen *mielinen asia mitä voi kokea ja kuluttaa* ehkä semmonen ehkä kokeilukulttuurillinen matalan kynnyksen meininki ois ehkä tämmösessä toiminnassa se juttu et niin kun kokeillaan ja yhdessä ihmetellään asioita niinku et ehkä semmonen. (kursivointi KL)

Monet jotka aattelee syrjäytymisen ratkaisua taiteesta ja kulttuurista, niin katsovat asiaa vähän kapeatseisesti. *Menetelmät pitäisi olla nuorista heistä itsestään lähtöisin*. Et jos he esimerkiksi ovat kiinnostuneet pelaamisesta, niin silloin nuorisotyön pitäisi mennä pelien kentällä heitä vastaan tai jos he ovat kiinnostuneet urheilusta niin mennä urheilun kentälle heitä vastaan ja sama taiteessa ja kulttuurissa. Et se jos joku pakotetaan tekeen jotain eihän siitä sitten ole mitään hyötyä mut et se *mahdollistetaan* niin se on tärkeetä. (kursivointi KL)

Toimivassa kulttuurisessa toimintamallissa korostuikin monen ohjaajan mielestä ensinnäkin se, että mukana on mahdollisuus riittävään menetelmälliseen osaamiseen – on kyse sitten jostakin taiteellisesta tai liikuntaan liittyvästä toiminnasta – ja sen lisäksi tekemistä riittävästi tukeviin resursseihin ja rakenteisiin. Kyse ei ole pelkästään siitä, mitä tehdään, vaan myös siitä, miten tehdään. Nämä kaksi tekijää edellyttävät aina riittävää etukäteissuunnittelua ja resursointia, johon ohjaajat eivät kaikissa toimintaryhmissä kokeneet erilaisista syistä pystyneensä.

Kysymys onkin: onko tässä hankkeessa ollut kyse pienistä kokeiluista kokeilukulttuurin hengessä? Vai onko kyse enemmän mahdollistamisen tematiikasta, jossa edetään nuorten omien mielenkiintojen, halujen ja toiveiden myötä? Varmastikin osittain molemmista.

Kuva 2. Siperian Herrasmiesten päätöskerralla laitettiin laput silmille. Aina on aikaa unelmille. (kuva: Wilma Mäkinen)

Laajemmin ajateltuna hankkeessa on kuitenkin kipuiltu eräällä tavalla sen suhteen, miten paljon toimintaryhmien toimintaa määrittävät erilaiset ryhmäprosessit – sitoutuminen ryhmän toimintaan, ryhmän turvallisuus ja kiinteys – ja miten paljon toimintaryhmissä ylipäänsä voidaan painottaa erilaisia taiteellisia elementtejä. Jos kulttuurisen nuorisotyön ajatellaan pohjautuvan taiteelliseen ja luovaan toimintaan (Jaakola 2012, 11–14), ei niiden voida katsoa hankkeen toimintaryhmissä painottuneen kuin ehkä osaksi. Sen sijaan toimintaryhmissä korostuivat erilaiset toimintaan sitoutumisen ja sitouttamisen kysymykset: se, että nuoret miehet tunsivat olon-

sa turvalliseksi, että he kokivat tekemisen ja toiminnan omalta kohdaltaan mielekkääksi.

Jotenkin piti tärkeempänä sitä että me saadaan *pysymään tää porukka kasassa* ja nää kaikki käymään ja ottaa jokainen huomioon että miten mä saan jokaisen pysymään täällä ettei kukaan säikähdä treeneissä että nyt täällä on liian vaikeita harjoituksia tai liian haastavaa tai toinen turhautuu kun ei tehdä mitää järkevää. Ja niinku tää ongelma, jotenkin se alko tosi paljon määrittää niin nyt tuntuu et se alko määrittää sitä ohjaamista... (kursivointi KL)

Sukupuolisensitiivisyyden pieni merkitys

Miesten vuoro -hankkeeseen kytkeytyi lähtökohtaisesti toiminnan ja tavoitteiden kohdentaminen nimenomaan nuoriin miehiin. Hankesuunnitelmassa (Miesten vuoro 2018) tätä eräänlaista sukupuolisensitiivisyyttä perustellaan monin tavoin ja monista eri suunnista. Syrjäytyneisyyden tematiikasta käsin suunnitelmassa tuodaan esille, että syrjäytyneisyys koskettaa määrällisesti selvimmin juuri miehiä; kaksi kolmasosaa syrjäytyneiksi määritellyistä on miehiä. Syrjäytyneisyyden vahva sukupuolittuneisuus kytkeytyy hankkeen lähtökohdissa olennaisesti myös taiteeseen ja kulttuuriin osallistumiseen: syrjäytynyt nuori mies nähdään yhdeksi kaikkein epätodennäköisimmistä taiteen ja kulttuurin osallistujista. Tuodaan myös esille, että esimerkiksi kulttuuri- ja taideharrastukset eriytyvät sukupuolittain hyvinkin vahvasti. Tytöt ja pojat tai naiset ja miehet ovat tämän mukaan yksinkertaisesti kiinnostuneita eri asioista myös kulttuurin ja taiteen asioissa. Sukupuolinäkökulman nähtiin kuitenkin jääneen yllättävän vähälle huomiolle nuorten syrjäytymistä ehkäisevissä hankkeissa. Hankkeessa pyrittiinkin juuri tästä näkökulmasta ”löytämään juuri tässä ajassa nuoria miehiä kiinnostavia ja innostavia itseilmaisun tapoja” (Miesten vuoro 2018).

Sekä toimintaryhmiin osallistuneiden nuorten miesten että ohjaajien suhtautuminen toiminnan kohdentamiseen vain miehille oli kuitenkin varsin kaksijakoista. Tämä kaksijakoisuus pysyi toiminnan aikana, eikä suhtautuminen siihen näyttänyt toiminnan kuluessa juurikaan muuttuneen. Suurimmalle osalle toiminnan rajauksella vain miehille ei ollut erityistä merkitystä. Siitä ei haluttu ”tehdä numeroa” tai tunnistettu olevan varsinaista hyötyä tai lisäarvoa, mutta toisaalta siitä ei nähty olevan mitään haittaakaan. Sukupuolisensitiivisyys tai sukupuoli ei selvästikään saanut merkittävästi liikaa. Yksittäisesti sillä saatettiin haastatteluissa ”nähdä myös arvoa” sekä todeta sen

tuovan ”yhteistä säveltä ja ymmärrystä kokemuksista”. Vain yhdessä toimintaryhmässä sukupuolen merkitys tunnistettiin yleisesti koko ryhmässä selkeästi positiivisena erityisyytenä:

Kyllä mää uskon että tää miestenryhmä mahdollisti... että pystyi paljon paremmin keskittymään siihen itse tekemiseen ja silleen niinku vapauttavan... että jotain muuta säätämistähän siitä ois varmaan tullu jos ois ollu, niin en tiiä, näin mää ajattelisin ainakin. (kursivointi KL)

Kuten edellä tuli jo esille, myös ohjaajien näkemykset kuvastivat samanlaista kaksijakoisuutta. Miessukupuolisuus oli joko eräänlainen normi (”tää on muutenkin hyvin miespainotteinen paikka, et se ei sillee välttämättä mitenkään näy erityisemmin”) tai jotain enemmän tai vähemmän sivuutettua (”Toivottavasti ensi keväänä se ei tarkota yhtään mitään. Että meidän ei tarttee miettiä... vaikka meidän kohderyhmä on tietty, sen ei pitäis tietyllä tavalla ohjata toimintaa.” (kursivointi KL)).

Yleisesti ohjaajien esiyymmärrystä sukupuolen merkityksestä voitaisiin kuvata hyvinkin neutraaliksi: sukupuolella ei juurikaan nähdä olevan erityistä merkitystä tai roolia toimintaryhmien toiminnassa, eikä siihen muodostettu erityisen sukupuolisensitiivistä, reflektiivistä tai menetelmällistä suhdetta, jos näillä viitataan esimerkiksi yleisiin sukupuolisensitiivisyyden ja sukupuolisensitiivisen työn määrittelyyn tai lähestymistapoihin. Esimerkiksi Setlementtiliiton määritelmän (Poikien talo 2019) mukaan: ”(S)ukupuolisensitiivisyys merkitsee herkkyyttä huomioida sukupuolen erilaiset vaikutukset nuorten mieheksi tai naiseksi kasvamisessa. Sukupuolisensitiivisessä poika- ja tyttötyössä tunnistetaan erilaisia poikana ja tyttönä olemisen tapoja, mutta ei tueta toteuttamaan niitä kyseenalaistamatta. Sukupuolisensitiivisessä työssä pyritään purkamaan, avaamaan ja laajentamaan sukupuoli-

rooleja sekä sukupuolittuneita käyttäytymismalleja.” (Ks. myös Anttonen 2017.)

Vastauksia tutkimuskysymyksiin

Millä keinoin ja millaisilla sisällöillä hankkeessa mukana olevat nuoret miehet innostuvat taiteen sisältöjen tuottamisesta? Mitkä tekijät edesauttavat tai rajoittavat nuorten miesten sitoutumista? Tähän kysymykseen on haastavaa vastata aineiston perusteella. Kaikissa toimintaryhmissä ei ollut kyse taiteellisista sisällöistä, vaan suurimmassa osassa toteutunut toiminta painottui liikuntaan. Taiteelliset sisällöt tai kokeilut olivat keskeisiä vain kahdessa toimintaryhmässä. Nuorten miesten sitoutumista edesauttoi selvästi paitsi matalan kynnyksen toiminta, myös tuttuuteen, ilmapiiriin ja turvallisuuteen panostaminen. Selviä sitoutumista rajoittavia tekijöitä ei tutkimuksen perusteella voida osoittaa.

Millainen merkitys toimintaryhmillä on ollut niihin osallistuneille? Miten he ovat hyötäneet osallistumisestaan? Yleisesti voidaan sanoa, että osallistuneiden kokemukset toimintaryhmistä ovat olleet positiivisia. Osallistujat ovat saaneet tutustua suurimmalle osalle uusiin asioihin, he ovat saaneet kokemuksia ryhmään kuulumisesta ja toimimisesta siinä. Aineiston perusteella voidaan sanoa, että osallistujien itsetunnon, itseymmärryksen ja sosiaalisissa taidoissa on mitä ilmeisimmin tapahtunut kehitystä. Aineiston perusteella kehittymistä ei kuitenkaan voida eritellä tarkemmin.

Pohdinta

Edellä esitettyjä hankkeen tuloksia – syrjäytymisen, sukupuolisensitiivisyyden ja kulttuurin ja taiteen sisältöjen suhteellista vähäisyyttä hankkeen kokonaisuudessa sekä

nuorilähtöisyyden ja ryhmädynaamisten tekijöiden korostumista – on hyvä tulkita tätä yksittäistä hanketta laajemmasta kehiksestä käsin.

Kulttuurin ja taiteen määrittäminen ja ymmärtäminen ovat kaiken kaikkiaan erittäin haastavia asioita. Moniulotteisia ja haastavia ovat myös kulttuuriin osallistumiseen sekä kulttuurin tuottamiseen ja käyttämiseen liittyvät seikat. Näin ollen myös yksittäisen, pienen ja lyhytkestoisen hankkeen on tavattoman vaikeata ottaa tätä käsitteistöä käytännössä haltuunsa ja saada siihen toimintamallia luovaa, pitävää otetta. Ei ole mikään ihme, että esimerkiksi taiteeseen, kulttuuriin ja luovuuteen keskittyneessä vuoden 2009 nuorisobarometrissä (Myllyniemi 2009) halutaan välttää taiteen ja kulttuurin tuottamiseen ja kuluttamiseen liittyviä etukäteisiä määrittelyjä. Barometrissä tuodaan esille, että esimerkiksi erilaiset tietokonepelit rikkovat entisestään keinotekoista rajaa luovan tekemisen ja kulttuurituotteiden passiivisen kuluttamisen välillä (emt., 31). Kyseisessä barometrissä myös korostetaan, että suurimmalla osalla nuorista käsitys taiteen roolista on hyvin laaja: se ei rajoitu vain elämysten ja näkökulmien tuottamiseen, vaan taiteella on myös itseisarvo ja sen kautta voidaan vaikuttaa yhteiskunnan asioihin (emt., 65–66). Myös tämän hankkeen kokemukset ovat osoittaneet tämänkaltaista moniulotteisuutta, kulttuurin ja taiteen sekä osallistumisen ja tuottamisen amebamaisuutta.

Myös Jutta Virolaisen (2015) laaja katsaus kulttuuriin liittyvään osallistumiseen osoittaa, että kulttuuriin osallistumista kuvaava käsitteistö on tavattoman kirjavaa ja monitulkintaista, mutta samalla tällaisella käsitteistöllä on aina myös omat yhteiskunnalliset syntyehdonsa ja kontekstinsa. *Miesten vuoro* -hankkeen nuorten miesten kulttuuriin osallistumisen ja sosiaalisen syrjäytymisen tematiikka voidaankin sijoittaa ja ymmärtää osaksi laajempaa kansalaisten osallistumisen kysymystä yhteiskunnassa. Se asemoituu osaltaan yleisempään nuorten

osallisuuden tukemiseen kulttuurin keinoin (ks. esimerkiksi Hyväri, Lindholm & Nummela 2019), mutta hanke voidaan ymmärtää osana myös 2000-luvun alun vuosikymmenten aikana vahvistunutta kulttuuripolitiikkaa, jossa on keskitytty erityisesti sosiaalisiin kysymyksiin. Siinä on kaikuja brittiläisestä kulttuuripolitiikasta, jossa osallistumattomuuden syinä nähdään ennen kaikkea kuuluminen johonkin sosiaaliseen ryhmään – tässä tapauksessa siis nuoriin syrjäytymisvaarassa oleviin miehiin. Tässä mielessä hankkeessa on ollut siis kyse niiden tekijöiden selvittämisestä, joilla kohderyhmän osallistumista ja osallisuutta voitaisiin edistää. Tällaisessa ajattelussa ja kulttuuripolitiikassa taide ja kulttuuri on nähty siis keinona ehkäistä syrjäytymistä ja edistää ihmisten hyvinvointia. (Virolainen 2015, 99.)

Jutta Virolaisen (2015, 103–104) mukaan kulttuuriin osallistumista käsittelevillä tutkimuksilla on erityisesti kaksi vaikeutta tai haastetta. Ensinnäkin niissä usein määritetään valmis tutkijan näkökulma osallistumisen tarkasteluun, jota vasten vaikutuksia sitten arvioidaan. Virolaisen mukaan tällöin myös päätetään, millainen vaikuttavuus kulttuuriosallistumisen yhteydessä on merkityksellistä ja minkälainen ei ole. Toinen ongelma tai haaste on se, että taiteen ja kulttuurin osallistumista lähestytään usein sosiaalisen ulottuvuuden näkökulmasta syrjäytymisen ehkäisyä. Tällöin osallisuuden aktiivisuuden – vaikuttamisen tai sen, kuinka paljon osallistumista on tarpeeksi – sekä osallistumattomuuden syiden tarkastelun näkökulmat jäävät vähemmälle huomiolle.

Tässä hankkeen arviointiin liittyvässä tutkimuksessa voidaan nähdä, että on oltu enemmän tai vähemmän juuri näiden molempien haasteiden edessä. Vaikka hankkeessa ja siihen liittyvässä tutkimuksessa on ollut tahtoa määrittää kulttuuri ja taide hyvin väljästi ja nuorilähtöisesti, on asetelmaa melko vahvasti määrittänyt tietynlainen interventionistinen näkökulma, kulttuurin ja taiteen käyt-

täminen sosiaalisen syrjäytymisen ehkäisyyn. Toimintaa on myös pyritty arvioimaan tästä näkökulmasta. Tämä on ilman muuta kaventanut ja määrittänyt näkökulmaa, mikä on puolestaan heijastunut niin osallistujien rekrytoinnin kuin aineistonkin luonteeseen. Näistä kaikista syistä johtuen ei tutkimuksen pohjalta voida esittää mitään yleistä kulttuurisen poikatyön uutta mallia.

Tästä itsekriittisestä ja jälkikäteisestä näkökulmasta ajatellen toisenlainen tulokulma olisi voinut avautua esimerkiksi Virolaisen (2015, 106) esille tuomasta kriittisestä ja osallistuvasta toimintatutkimuksesta. Kriittisen ja osallistuvan toimintatutkimuksen kautta voitaisiin perehtyä tarkemmin kohderyhmän arkitodellisuuteen, jossa yhdessä toimiminen ja tekeminen – esimerkiksi juuri taiteen ja kulttuurin parissa – voisi osaltaan edistää kohderyhmän osallisuutta ja mukanaoloa yhteiskunnallisessa päätöksenteossa ja toiminnassa. Kulttuuriin ja taiteeseen liittyvästä toiminnasta voisi siten tulla kansalaistoimintaa ja aidolla tavalla myös kulttuuripolitiikkaa.

Voidaan ajatella, että samalla voisivat laajentua myös taiteeseen ja kulttuuriin liittyvät erilaiset kokemuksellisuudet. Esa Pirnes ja Arto Tiihonen (2010) ovat jäsennelleet (Taulukko 1) kokemuksellisuutta neljään erilaiseen luokkaan: elämykseen, merkittävään kokemukseen, osallisuuskokemukseen sekä toimijuuskokemukseen. Pirneksen ja Tiihosen mukaan elämys on kaiken kulttuurisen ja taiteellisen kokemuksen pohjalla, mutta kokemus osallisuudesta vaatii jo enemmän aikaa. Toimijuus on taas osallisuutta vahvempi, tekemisen kautta syntyvä kokemuksellisuuden muoto. Pirneksen ja Tiihosen mukaan näiden kaikkien kokemustyyppien pedagoginen ja toiminnallinen käyttö olisi hyödyksi saatettaessa ihmisiä esimerkiksi kulttuurin pariin. Mielestäni on selvää, että myös esimerkiksi syrjäytymisen ehkäisy taiteen ja kulttuurin keinoin vaatii aidosti näiden kaikkien kokemuksellisuuden lajien hyödyntämistä.

Taulukko 1. Erilaisten kokemuksellisuuksien laadut ja perustat tiivistettynä (Pirnes & Tiihonen 2010, 208).

	Elämys	Merkittävä kokemus	Osallisuuskokemus	Toimijuuskokeus
Laatu	Passiivinen	Merkityksellinen	Aktiivinen	Vaikuttava
Perusta	Oma mielihyvä	Ymmärrys itsestä ja maailmasta	Kuuluminen ryhmään ja toimiminen siinä	Vaikuttava omaan ja toisten elämään

Edelliset pohdinnat herättivät tekijässään uusia kysymyksiä. Esitän ne tässä artikkelini lopuksi.

Olisiko (ja voisiko) sukupuolisensitiivinen tematiikka merkitä enemmän, ja mitä siitä voisi hankkeen tavoitteiden kannalta seurata? Nythän sukupuolisensitiivisyyden tematiikkaan suhtauduttiin sekä ohjaajien että nuorten miesten taholta hyvinkin ambivalentisti. Pitäisikö se sitenkin ottaa menetelmällisesti vakavasti? Voisiko se olla yksi avain erilaisten kokemuksellisuuksien laajentamiseen? Joka tapauksessa hanke omalta osaltaan osoitti, ettei sukupuolisensitiivisyys muodostu pelkästään automaattisesti kohdentamalla toimintaa vain miehille.

Onko kulttuurisen nuorisotyön kohdennus syrjäytymisvaarassa oleviin nuoriin miehiin perusteltua? Nythän hankkeessa oli melkoisen suuria rekrytointivaikeuksia: kohderyhmään kuuluvia nuoria miehiä oli haastavaa löytää ja sitouttaa hankkeen toimintoihin. Useimpien nuorten miesten kohdalla kenelläkään ei myöskään ollut tarkkaa tietoa siitä, millä tavalla osallistuneet olivat syrjäytymisvaarassa, jos ylipäänsä olivat. Mielestäni hank-

keen kokemukset osoittavat, että kulttuuriselle nuorisotyölle syrjäytymisvaarassa oleville nuorille miehille – jos tällaista ilmaisua halutaan käyttää – on kuitenkin ehdottomasti tarvetta. Rekrytointivaikeuksien välttämiseksi olisi tärkeää osata hyödyntää myös jo olemassa olevia, kohderyhmän kanssa jo toimivia tahoja ja mahdollistaa näille riittäviä ja tarpeellisia resursseja. Voisi olla hyvä kehittää ja kokeilla esimerkiksi yhteisöllisiä taideprojekteja, joissa korostuisi nuorten miesten toimijuuden vahvistaminen interventivististen näkökulmien ja tavoitteiden sijasta (ks. esimerkiksi Lunabba 2018, 110–115).

Lähteet

Alasuutari, Pertti (2011) *Laadullinen tutkimus 2.0*. (Neljäs, uudistettu painos.) Tampere: Vastapaino.

Anttonen, Erja (2017) *Sukupuolisensitiivinen nuoriso- ja aikuis työ Suomessa*. Humanistisen ammattikorkeakoulun julkaisuja 38. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu. <https://www.humak.fi/wp-content/uploads/2017/05/sukupuolisensitiivinen-nuoriso-ja-aikustyö-suomessa-erja-anttonen-humanistinen-ammattikorkeakoulu.pdf> (viitattu 25.9.2019).

Hyväri, Susanna & Lindholm, Marja & Nummela, Niko (toim.) (2019) *Nuorten osallisuuden vahvistaminen teatteri- ja liikunta-alan yhteistoimintaa kehittämällä*. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja. Diak puheenvuoro 20. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.

Jaakola, Vesa (toim.) (2012) *Nuorten osallisuus ja vaikuttaminen kulttuurisessa nuorisotyössä*. Helsinki: Helsingin kaupungin nuorisoasiainkeskus. https://www.hel.fi/static/liitteet/nk/Nuorten_osallisuus.pdf (viitattu 25.9.2019).

Lunabba, Harry (2018) Laadullisen tutkimuksen näkökulma poikien koulu- ja hyvinvointikeskusteluun. Teoksessa Antti Kivijärvi & Tuija Huuki & Harry Lunabba (toim.) *Poikatutkimus*. Tampere: Vastapaino, 103–120.

Miesten vuoro (2018) Hankesuunnitelma: Poikien omannäköinen kulttuurimatka. OKM/96/620/2018. [julkaisematon]

Myllyniemi, Sami (2009) *Taidekohtia. Nuorisobarometri 2009*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisu- ja 97, Nuorisoasiain neuvottelukunnan julkaisuja 41. Helsinki: Opetusministeriö, Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisoasiain neuvottelukunta. https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2013/05/Nuorisobarometri_2009.pdf (viitattu 25.9.2019).

Pirnes, Esa & Tiihonen, Arto (2010) Hyvinvointia liikunnasta ja kulttuurista. Käsitteiden, kokemusten ja vastuiden uusia tulkinnoita. *Kasvatus & Aika* 4 (2), 203–235.

Poikien talo 2019. <https://poikientalo.fi/sukupuoli-ja-kulttuuri-sensitiivisyys> (viitattu 26.9.2019).

Tuomi, Joni & Sarajärvi, Anneli (2011) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. (7. uudistettu laitos.) Helsinki: Tammi.

Virolainen, Jutta (2015) *Kulttuuriosallistumisen muuttuvat merkitykset. Katsaus taiteeseen ja kulttuuriin osallistumiseen, osallisuuteen ja osallistumattomuuteen*. Cuporen verkkojulkaisuja 26. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämisyhtiö. <https://www.cupore.fi/fi/julkaisut/cuporen-julkaisut/jutta-virolainen-kulttuuriosallistumisen-muuttuvat-merkitykset> (viitattu 26.9.2019).

Ainutlaatuista tulevaisuuden osaamista rakentamassa

Virpi Ruuska

Onnistunut ja hyvä hanke tuottaa ammattikorkeakoululle sellaista tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaa (TKI-toimintaa), joka mahdollistaa myös opiskelijoiden osallistumisen työelämän kehittämiseen. Hanketoiminta avaa opiskelijoille aivan toisenlaisia oppimismahdollisuuksia kuin perinteinen luokkaopetus. Humanistisen ammattikorkeakoulun innovaatiojohtaja Timo Parkkola toteaa, että ”TKI-toiminnalla on aitoa merkitystä Suomen ja maailman viemisessä kohti tulevaisuutta ja tätä meiltä myös odotetaan. Ammattikorkeakoulun näkökulmasta TKI-toiminta on tulevaisuuden työelämää ennakoivaa tarttumista niihin projekteihin, joilla on merkitystä opiskelijoiden tulevaisuuden töissä ja laajemmin koko työ- ja elinkeinoelämän kehittämisessä”. (Parkkola 2017, 7–9.)

Artikkelissa tarkastellaan ensin, millaista osaamista vuonna 2035 tarvitaan. Tulevaisuuden osaamisen tarkastelu pohjautuu Opetushallituksen osaamisen ennakointifoorumin ensimmäisiin ennakointituloksiin (Opetushallitus 2019). Seuraavaksi artikkelissa tarkastellaan yhteisöpedagogiopiskelijaa oppijana, taitajana ja kehittäjänä TKI-toiminnassa. Ohjaamisosaaminen Miesten vuorolla -osiossa tuodaan esiin ohjaamiseen liittyviä taitoja, jotka on tuotettu ryhmää ohjanneiden ohjaajien loppuhaastatteluiden materiaalista. Artikkelin lopuksi tarkastellaan, millaisia aineksia tulevaisuuden osaamisen rakentamiseen Miesten vuoro -hanke TKI-ympäristönä tarjosi.

Osaaminen vuonna 2035

Digitalisaatio ja teknologinen kehitys ovat edelleen keskeiset vaikuttavat ilmiöt vuonna 2035. Osaaminen 2035 -selvityksessä (Opetushallitus 2019) on määritelty kolme tärkeintä tulevaisuuden osaamista kolmen kvaaliikaatioluokituksen kautta: geneerinen osaaminen, yleiset työelämätaidot ja ammattialakohtaiset osaamiset. Osaamisen tarkastelussa ovat näiden kolmen osaamisen lisäksi myös kansalaisen digitaidot.

Geneerisellä osaamisella viitataan selvityksessä kognitiivisiin taitoihin, metataitoihin sekä ominaisuuksiin, joita tarvitaan työssä, harrastuksissa ja arjessa. Selvityksen mukaan tulevaisuuden osaaminen painottuu geneerisissä taidoissa kestäväen kehityksen periaatteiden tuntemukseen, vuorovaikutus-, viestintä- ja kommunikointitaitoihin, ongelmanratkaisutaitoihin, luovuuteen, oppimiskykyyn ja monikulttuurisuustaitoihin. Selvityksessä nostetaan tulevaisuuden geneerisessä osaamisessa esiin myös itseohjautuvuus ja eettisyys. Toimialarajat ylittävillä yleisillä työelämätaidoilla tarkoitetaan puolestaan työelämässä tarvittavaa osaamista, sekä kovia että pehmeitä tietoja ja taitoja. Työelämäosaamisen kärjessä vuonna 2035 on asiakaslähtöinen palveluiden kehittämisosaaminen. Työelämäosaamisen kulmakiven muodostavat palveluiden kehittämisosaamisen lisäksi digitaalisten ratkaisujen ja

alustojen hyödyntämisaamiset, innovaatio-osaaminen sekä henkilökohtaisen osaamisen kehittäminen ja johtaminen. Näiden osaamisten lisäksi tärkeänä osaamisena selvityksessä mainitaan mm. asiakaspalvelutaidot ja liiketoimintaosaaminen. (Opetushallitus 2019.)

Selvityksen mukaan ammattialakohtainen osaaminen on luonteeltaan spesifiä ja kovia ammattialakohtaisia tietoja ja taitoja, mutta myös kyseisellä ammattialalla vaadittavia geneerisiä ja yleisiä työelämäosaamisia. Digiosaamisen tärkein taito on tiedon arviointitaito. Tärkeänä selvityksen mukaan pidetään myös digitaalisen teknologian luovaa käyttötaitoa, digitaalisten työkalujen soveltamiskykyä sekä tiedon hankintataitoja. Teknologinen kehitys, toimialojen verkottuminen, asiakaslähtöisyyden vahvistuminen sekä kestävään kehitykseen perustuvan ajattelun vahvistuminen luovat uudenlaista pohjaa tulevaisuuden osaamisrakenteelle. (Opetushallitus 2019, 19-20, 29-30.)

Selvityksen mukaan, kun tärkeimmät osaamiset kytetään eniten merkitystään kasvattaviin osaamisiin, nousee esiin kolme osaamista: ongelmanratkaisutaidot (geneerinen osaaminen), digitaalisten ratkaisujen ja alustojen hyödyntämisaamiset (yleinen työelämäosaaminen) sekä tiedon arviointitaidot (kansalaisen digitaatio). Kun näiden kolmen osaamisen lisäksi otetaan vielä kestävä kehityksen tuntemus ja asiakaslähtöinen palveluiden kehittämisaamiset, rakentuu näistä viidestä osaamisesta keskeinen osa tulevaisuudessa tarvittavaa osaamisperustaa. Merkittäväksi kysymykseksi tulevaisuudessa nousee, mikä on geneeristen ja työelämälähtöisten osaamisten rooli tulevaisuudessa? Miten alakohtainen ja ammattispesifi osaaminen näyttäytyy suhteessa toimialarajat ylittävään yleiseen osaamiseen? Oleellista on saada selville, mikä osaaminen on muuttuvaa osaamista ja mikä osaaminen tulee säilyttää tärkeänä ja tulevaisuuden kehityskuluista riippumattomana osaamisperustana. (Opetushallitus 2019, 9, 42.)

Yhteisöpedagogi oppijana, taitajana ja kehittäjänä TKI-toiminnassa

Yhteisöpedagogitutkinnosta valmistuu arvostavan kohtaamisen ammattilaisia nuoriso- ja järjestötyöhön sekä yhä moninaisempiin ammatillisiin toimintaympäristöihin yhteiskunnan eri sektoreilla. Yhteisöpedagogi ymmärtää yhteiskunnan monimuotoisuutta ja -kulttuurisuutta. Hän on aktiivinen, vastuullinen ja yhteisöllinen toimija, joka kehittää toimintaympäristöissään myös erilaisia verkostoitumisen muotoja ja yhteiskunnallisen vaikuttamisen kanavia. Yhteisöpedagogi tietää yksilön kasvuun, kehitykseen ja hyvinvointiin vaikuttavat tekijät sekä ehkäisevän työn merkityksen ja sovellusmahdollisuudet erityisesti nuorten parissa tehtävässä työssä. (Humanistinen ammattikorkeakoulu 2018.)

Humanistisen ammattikorkeakoulun yhteisöpedagogikoulutuksen opetussuunnitelman 2018–2024 (Humanistinen ammattikorkeakoulu 2018) koulutuslupauksessa tuodaan esiin, että koulutuksessa korostuu entistä enemmän työelämän tarpeista lähtevä osaamisen kehittäminen. Työelämä haastaa opiskelijat opintojen alkuvaiheesta lähtien. Opiskelija pääsee opintojensa aikana rakentamaan osaamistaan oppijasta taitajaksi sekä edelleen kehittäjäksi (Kuvio 1).

Oppijan roolissa keskeinen rooli työelämässä on tutustuminen toimialaan. Taitajan roolissa opiskelija pääsee ammattimaiseksi toimijaksi osaksi toimialan toimintaympäristöjä. Kehittäjän roolissa opiskelija on arvioimassa ja kehittämässä työelämän toimintaympäristöjä yhdessä toimialan ammattilaisten kanssa. (Humanistinen ammattikorkeakoulu 2018.) Opiskelijalla on mahdollisuus myös liikkua edestakaisin eri tasojen välillä eli palata välillä oppijan rooliin ja edelleen taitajaksi jne.

Kuvio 1. Ammatillisen kasvun vaiheet Nymanin (2015, 43) kuvion pohjalta.

Miesten vuoro -hanke on osa Humanistisen ammattikorkeakoulun TKI-toimintaa. TKI-perustainen oppiminen nojautuu Humakissa toteutettavaan valmennuspedagogiikkaan, jonka keskeinen tavoite on vahvistaa työelämälähtöisyyttä. Opiskelijan oppiminen tapahtuu aidoissa ja autenttisissa työelämäympäristöissä tai niitä simuloivissa tilanteissa. (Lindholm 2019, 9–10.) TKI-toiminta tarjoaa opiskelijoille ainutkertaisen mahdollisuuden päästä mukaan kehittämään tulevaisuuden työelämää oppien samalla jotain, mitä mistä muusta ei voi oppia (Parkkola 2017). Miesten vuoro -hankkeessa opiskelijat pääsivät tekemään hyvin eritasoisia opintoja työelämässä.

Kuusitoista yhteisöpedagogi- ja kulttuurituottajaopiskelijaa suoritti opintojaan Miesten vuoro -hankkeessa, yhteensä 110 opintopisteen verran. Opinnoissa mahdollistui erilaisia tehtäviä liittyen toimintaryhmän rekrytointiin ja ohjaamiseen, hankehallintoon ja viestintään, tilaisuuden tai yksittäisen toimintakerran järjestämiseen sekä haastattelumateriaalin tuottamiseen. Opiskelijat suorittivat opintoina ammatillisen tai kehittävän harjoittelun, kansainvälisen ja monikulttuurisen toiminnan, innovaatiotoiminnan, TKI-toiminnan tai vapaasti valittavia opintoja. Yksi opiskelija teki opinnäytetyönsä hankkeessa. Opiskelijan suorittaessa opintoja hankkeessa hänen opintojaan ohjaavat kunkin opintojakson tavoitteet ja opinnoista vastaava lehtori.

Miesten vuoro -hankkeen ryhmien ohjaamisessa yhteisöpedagogiopiskelijat suorittivat joko ammatillisen tai kehittävän harjoittelun. Harjoittelussa opiskelijat saavat opintoihinsa valmennuksen harjoittelusta vastaavalta lehtorilta. Opiskelijat osallistuivat harjoittelun aikana sovittuihin oppilaitoksen tapaamisiin, joissa he pääsivät yksin ja ryhmässä refleктоimaan oppimistaan. Miesten vuoro -hankkeessa toimintaryhmien ohjaajille Jyväskylässä oli myös säännölliset tapaamiset, joissa pystyi jakamaan kokemuksia ja refleктоimaan niitä yhdessä.

Kuva 1. Yhteisöpedagogiopiskelijat Markus Niska ja Anni Niemelä toimivat Höntsäillään-toimintakokeilun ohjaajina. (kuva: Kirsikka Sorvoja)

Taide- ja kulttuuripainotteisen toiminnan ohjaaminen	Nuorten miesten ryhmän ohjaaminen
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Moniammatillisuus ✓ Verkostot ✓ Kulttuurilliset osallistamiskeinot ja metodit ✓ Nuori-/osallistujalähtöinen toiminta ✓ Konkreettinen tavoitteellinen (taiteellinen) toiminta 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Sosiaaliset taidot <ul style="list-style-type: none"> • tilannetaju • yllätyksellisyys • tilan antaminen ✓ Ohjaamiskokemus heterogeenisestä ryhmästä <ul style="list-style-type: none"> • ohjaajan oman epävarmuuden käsitteleminen • innostus, valmius tarttua ideoihin ✓ Valmistelu/suunnittelutyö olennaista ✓ Toiminnan tavoitteellisuus (pedagoginen) ✓ Sukupuolisensitiivisyys / herkkyys kohtaamisessa

Kuvio 2. Ohjaajan osaaminen Miesten vuoro -hankkeessa.

Toimintaryhmissä, jotka olivat kiinnittyneet suoraan eri organisaatioiden toimintaan, pystyivät ohjaajat mahdollisuuksien mukaan saamaan tukea ja ohjausta myös toimintaa järjestävältä organisaatiolta. Opiskelija sai kokemusta toiminnan ohjaamisesta. Toiminnan tavoitteena oli lisätä nuorten miesten osallisuutta omaehtoisen taiteen ja kulttuurin tuottamiseen. Toiminnalla tuettiin ryhmään osallistuvien miesten sosiaalisten taitojen vahvistumista, itseluottamusta ja syviä osallisuuden kokemuksia. Miesten vuoro -hankkeessa pääsi tutkimaan, miten syrjäytymisvaarassa olevat saadaan innostumaan ja sitoutumaan taiteellisten sisältöjen tuottamiseen, sekä arvioimaan toiminnan vaikutuksia nuorten miesten elämään. Hankkeen yksi viidestä tavoitteesta oli kehittää uusi kulttuurisen poikatyon toimintamalli.

Ohjaamisosaaminen Miesten vuorolla

Miesten vuoro -hankkeessa tehtiin ryhmämuotoisia taide- ja kulttuurilähtöisiä toimintakokeiluja Jyväskylässä ja Turussa. Kokeilut suunnattiin 15–29-vuotiaille nuorille miehille, ja niihin osallistui 3–10 nuorta miestä ryhmää kohti. Kokeilut tapahtuivat 2–8 kuukauden aikana, viikoittain noin 1–3 tuntia kerrallaan. Kokeiluryhmiä oli yhteensä kuusi, ja niiden toiminnan ohjaamisesta vastasivat ohjaaja tai ohjaajapari tai molemmat vuorotellen. (Marjo Kolehmainen, henkilökohdainen tiedonanto 13.9.2019.) Nuorten miesten ryhmien ohjaajina toimi viisi yhteisöpedagogiopiskelijaa.

Tässä artikkelissa tarkastellaan ohjaajien loppuhaastatteluja (6 kpl), jotka tehtiin joko pari- tai yksilöhaastatteluin seuraavien kysymysten pohjalta:

- Millaisesta taustasta/kokemuksesta ohjaustyössä suhteessa nuorten miesten ryhmään on hyötyä? Tarvitseeko ohjaaja joitain spesifejä taitoja syrjäytymisvaarassa olevien nuorten miesten ryhmän tai nimenomaan taide- ja kulttuuripainotteisen toiminnan ohjaamiseen, ja jos niin mitä?
- Millaisella toiminnalla nuoret miehet saatiin haastateltavan kokemuksen mukaan parhaiten osallistumaan ja sitoutumaan toimintaan? Tarkastelen ensisijaisesti, mitä tällainen toiminta edellytti ohjaukselta. Mitä tällainen toiminta edellytti taiteelliselta/kulttuuriselta toiminnalta?

Ohjaajien vastaukset jakautuivat selkeästi kysymystenasettelun mukaisesti 1) taide- ja kulttuuripainotteisen toiminnan ohjaamisen ja 2) nuorten miesten ryhmän ohjaamisen alle (Kuvio 2). Taide- ja kulttuurisen toiminnan ohjaamisessa esille nousivat moniammatillisuus ja verkostojen tärkeys. Toiminnassa koettiin merkitykselliseksi, että taide- ja kulttuurisen toiminnan ohjaaja hallitsee toimialan osallistamiskeinot ja menetelmät. Taide- ja kulttuuripainotteisen toiminnan tulisi olla tavoitteellista ja konkreettista. Tärkeää Miesten vuoro -hankkeen kokeilussa oli, että nuoret saivat itse vaikuttaa toimintaan eli taide- ja kulttuurinen toiminta oli mahdollisimman nuorilähtöistä.

Nuorten miesten ohjaamisessa painottuivat sosiaaliset taidot. Ohjaajat mainitsivat, että tilannetaju ja nuorille tilan antaminen olivat oleellisia asioita toiminnassa. Toiminnassa nuoret saivat itse ehdottaa ideoita, ja siksi esille tulivat myös ohjaajan innostus ja kyky tarttua ideoihin. Ohjaamiskokemus heterogeenisestä ryhmästä koettiin hyväksi asiaksi, koska esille saattoi tulla hyvin moninaisia ja haastaviakin asioita, esim. mielenterveys- tai päihdetaustaa tai traumaattinen kokemus, johtuen nuorten miesten erilaisista taustoista. Ohjauskokemuksesta mainittiin myös ohjaajan oman epävarmuuden käsittely.

Ohjaustilanteessa oli tärkeää, että ohjaaja osasi, huolimatta yllätyksellisistä asioista, käsitellä omaa epävarmuuttaan ja luoda siten ryhmään turvallisuuden tunnetta. Toiminnan onnistumisen kannalta ohjaajat nostivat esiin valmistelu- ja suunnittelutyön tärkeyden. Yhdessä haastattelussa tuli esiin, että toiminnan tavoitteellisuus olisi voinut rakentua myös pedagogisesti. Oleellista kuitenkin on, että toiminta on tavoitteellista.

Vastauksissa tuli esiin myös asioita, jotka vaikuttivat ryhmien toimintaan. Ryhmän ohjaajan tuttuus helpotti ryhmän rakentamista. Yhdessä ryhmässä ohjaajat asemoivat itsensä taide- ja kulttuuripainotteisessa toiminnassa samaan asemaan kuin muut ryhmäläiset. Tämä koettiin erittäin hyvänä koko ryhmän toiminnan kannalta. Ohjaajien roolin yhtenä kokijana ja tekijänä, ryhmän jäsenenä mahdollisti se, että taide- ja kulttuuripainotteinen toiminnan vetäjä oli yleensä ulkopuolinen. Kun ulkopuolinen ohjaaja tuli mukaan toimintaan, oli tärkeää, että ryhmää muistutettiin siitä, että ulkopuolinen ohjaaja on tulossa. Yleisesti koettiin, että toiminta haastoi ammatillisesti ohjaajia paljon. Ohjaajalta toiminta vaati syvällistä menetelmätuntemusta ja ryhmän aikataulun hallitsemista. Tärkeää oli antaa nuorille tilaa tehdä ja mahdollistaa toimintaa, vaikka ohjaajan omat taiteelliset ambitiot toiminnan suhteen saattoivat olla korkealla. Matalan kynnyksen toimintaa pidettiin tärkeänä, eli toiminta ei saisi vaatia erillistä paikkaa tai varustuksia, vaan toiminnan tulee olla sellaista, että on helppoa tulla mukaan ja alkaa tehdä asioita.

Kimmo Lind (2019) tuo esiin tutkimuksessaan, että hankkeen nuorten näkemykset taiteesta ja kulttuurista ovat monipuolisia. Kulttuurin ja taiteen määrittäminen ja ymmärtäminen nähtiin hankkeessa haastavina asioina. Haastavia ovat myös kulttuuriin osallistumiseen sekä kulttuurin tuottamiseen ja käyttämiseen liittyvät käsitteet. (Lind 2019.) Ohjaajien näkökulmasta oli tärkeää, että nuori itse sai muodostaa oman käsityksensä kulttuurista. Sekä

nuoret että ohjaajat korostivat olevan tärkeää, että toiminta lähtee nuorista itsestään. Myös matalan kynnyksen toiminnan keskeisyys korostui kumpienkin haastatteluissa. Ohjaajat korostivat toiminnassa sosiaalista turvallisuutta: he kokivat tärkeänä luoda osaltaan turvallinen ja yhteisöllisyyttä mahdollistava ilmapiiri – taiteellisen ja kulttuurisen sisällön kustannuksellakin. (Lind 2019.)

Toimintaryhmien kohdentuminen vain nuoriin miehiin koettiin jokseenkin kaksijakoisena (Lind 2019). Ohjaajien vastauksista nousi esiin maininta nuorten miesten ryhmien erityisyydestä. Yhdessä ohjaajan loppuhaastattelussa mainitaan, että nimenomaan nuorten miesten kanssa toimiessa asiat saattavat tulla esiin spontaanimminkin ilman erityisiä saatteita tai valmistelevia tilanteita, ikään kuin sivulauseessa.

Miesten vuoro -hanke osaamisen rakentamisen toimintaympäristönä

Opiskelijoille avautuu TKI-toiminnan kautta ikkuna tulevaisuuden osaamistarpeiden kartoittamiseen ja oman osaamisen rakentamiseen, sekä lisäksi he pääsevät välittämään osaamisensa tulevaisuuden työnantajille. TKI-toiminnassa oppiminen on kehittämispohjaista, eli opiskelijat ratkovat valmentajiensa ja työelämän kanssa tasavertaisina kumppaneina aitoja työelämän ongelmia. Opiskelijalle tämä tarkoittaa ensin ongelman määrittelyä ja toiminnan päättämistä tulosten esittämiseen. (Lindholm & Kolehmainen 2019.)

Miesten vuoro -hankkeen ohjaajien loppuhaastatteluista koottu materiaali liittyy joko taide- ja kulttuuripainotteisen toiminnan ohjaamisen tai nuorten miesten ryhmän ohjaamisosaamiseen; kyse on ennen kaikkea ammattialakohtaisesta substanssiosaamisesta. Miesten vuoro -hankkeen kautta opiskelijat pääsivät haastamaan myös

geneeristä osaamistaan sekä yleisiä työelämätaitojaan. Koska hankkeen toiminnan kohderyhmä olivat syrjäytyneet nuoret miehet, haastoi hanke ohjaajan geneeriset vuorovaikutus-, viestintä- ja kommunikointitaidot (Kuvio 3, *Osaaminen 2035* -selvitystä (Opetushallitus 2019) mukaillen). Ongelmanratkaisutaidot nousivat tavalla tai toisella esiin ohjaajien haastatteluissa heidän rakentaessaan ryhmiä ja/tai luotsatessaan toimintaa. Luovuus, oppimiskyky ja monikulttuurisuustaidot olivat hanketyössä keskiössä, kun kohderyhmää tavoiteltiin ja taide- ja kulttuurillista toimintaa soviteltiin yhteen. Itseohjautuvuus- taidot, etenkin toimintaryhmissä, jotka eivät kiinteästi toteutuneet olemassa olevan organisaation toimintana, haastoivat opiskelijat todella.

Miesten vuoro -hankkeessa oli yhtenä tavoitteena kehittää uusi kulttuurisen poikatyön toimintamalli. Osaamisen viitekehyksessä yleisissä työelämätaidoissa keskiössä on asiakaslähtöinen palveluiden kehittämisosaaminen. Miesten vuoro -hankkeessa opiskelija pääsi kehittämään osaamistaan asiakaslähtöisten palveluiden luomisessa ja haastamaan asiakaspalvelutaidot toiminnan markkinoinnissa ja toimintaan sitouttamisessa. Osassa toimintaryhmiä myös digitaalisilla ratkaisuilla oli roolinsa, mutta tässä hankkeessa digitaaliset taidot sekä ylipäätään digitaalinen osaaminen jäivät vähäiselle osuudelle. Innovaatio-osaamisen kartuttaminen ja ylipäätään innovatiivisen asiakaslähtöisen toiminnan rakentaminen olivat tämän hankkeen parasta antia ja ydintä. Liiketoimintaosaaminen kuuluu luontaisesti osaksi hanketoimintaa, jossa tietyt reunaehdot ja talous sanelevat toiminnan suuntaa, tavoitetta ja onnistumista.

TKI-toiminta antaa ennennäkemättömän ja ainutlaatuisen mahdollisuuden myös opiskelijan henkilökohtaisen osaamisen kehittäminen ja johtamiseen. ”Kaikki työelämälähtöinen oppiminen on arvokasta ja välttämätöntäkin, mutta ulkoista rahoitusta saavissa hankkeissa Humak kehittää proaktiivisesti työelämää ja tuottaa sille jotain

Kuvio 3. Tulevaisuuden osaaminen osaamiskvalifikaatioiden valossa.

täysin uutta, sillä rahoitusta ei juuri koskaan ole mahdollista saada jo olemassa olevien toimintojen pyörittämiseen” (Lindholm & Kolehmainen 2019, 12). Miesten vuoro -hankkeen yhden toimintaryhmän päätyttyä sovitusti yhteisöpedagogiksi opiskeleva ohjaajapari pohti yhdessä tehtyä matkaa. Miesten vuoro -hankkeen epäselvä raami, tiukka aikataulu ja nuorten haastavat rekrytointikokemukset saivat lähes ammattilaiset pohtimaan, epäönistuivatko he tässä hankkeessa. Yhteisten keskustelujen jälkeen he päätyivät siihen tulokseen, että kokemus oli laajassa mittakaavassa erityisen tärkeä oppimiskokemus. Oppimiskokemusta pohtiessa olisi opiskelijan hyvä purkaa matkalaukkunsa ja reflektoida matkaansa yksin ja yhdessä opiskelijayhteisön ja toimialan ammattilaisten kanssa. Pilkkossa kokemuksia ja tuntemuksia on hyvä tunnistaa ja tunnustaa kehittämiskohteensa sekä jalostaa kokemuksensa ja oppimiskokemukset osaamiseksi. Osaaminen, jota TKI-toiminta tuottaa, on ainutlaatuista ja arvokasta tulevaisuuden osaamisvaluuttaa.

Lähteet:

Humanistisen ammattikorkeakoulu (2018) *Yhteisöpedagogikoulutuksen opetussuunnitelma 2018–2024*. <https://wiki.humak.fi/display/OS/Humakin+opetussuunnitelmat?preview=/2984630/18056840/Yhteis%C3%B6pedagogi%20AMK%20OPS%202018-24.pdf> (viitattu 18.11.2019).

Lind, Kimmo (2019) Miesten vuoro -tutkimus. Esitelmä Keski-Suomen nuorisotyöpäivillä 11.10.2019 Laukaassa.

Lindholm, Arto & Kolehmainen, Marjo (2019) *TKI-perusteinen oppiminen Humakissa*. <https://www.humak.fi/wp-content/uploads/2019/10/TKI-perustainen-oppiminen-Humakissa-Kolehmainen-M-Lindholm-A.pdf> (viitattu 26.11.2019).

Nyman, Tarja (2015) Ammatillinen kasvu ja valmentajuus. Teoksessa Jukka Määttä & Hannu Sirkkilä & Jari Hoffrén & Tero Lämsä & Tarja Nyman. *Opettaja valmentajana Humakissa – työelämälähtöistä, ryhmäperustaista pedagogiikkaa kehittämässä 2015*. Humanistinen ammattikorkeakoulu julkaisuja, 44. <https://www.humak.fi/wp-content/uploads/2015/11/opettaja-valmentajana-humakissacomp.pdf> (viitattu 18.11.2019).

Opetushallitus (2019). *Osaaminen 2035*. Osaamisen ennakointifoorumin ensimmäisiä ennakoitintuloksia. Raportit ja selvitykset 2019:3. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/osaaminen_2035.pdf (viitattu 15.11.2019).

Parkkola, Timo 2017. *Oppia TKI kaikki*. <https://www.humak.fi/wp-content/uploads/2017/12/timo-parkkola-oppia-tki-kaikki-humanistinen-ammattikorkeakoulu-2017.pdf> (viitattu 21.11.2019).

OSA 2:
LUOVUUDEN
ALUSTOJA

Yhdessä ja itsenäisesti – TUFF!

Johanna Hurme ja Ossi Valpio

Eletään vuoden 2013 syksyä. Reilun kymmenen nuoren aikuisen ryhmä kokoontuu saman katon alle perustamaan yhdistystä yhteen Suomen vilkkaimmista taide- ja kulttuurikaupungeista. Porukka koostuu katutaiteiden, dokumentoinnin ja tapahtumatuottamisen osaajista. Heitä yhdistää halu tuottaa yhdessä tapahtumia ja dokumentoida kaupungin kulttuurin kehitystä eilen, tänään ja huomenna. Ilmassa tuoksuu potentiaali tehdä jotain todella merkittävää Jyväskylän kulttuuritarjonnan ja nuorison hyväksi. Kaikki perustajat lupaavat olla mukana vain niissä projekteissa, joihin heillä on sisäsyntyistä kiinnostusta ja aikaa. He lupaavat mentoroida nuoria löytämään oikean suunnan ja astumaan juuri sopivissa määrin tieltä pois. Projektialusta nimeltä Kulttuuriyhdistys TUFF! on syntynyt.

Halu tehdä kulttuuria ja unelmia

Kuudessa vuodessa TUFF!:issa on tuotettu lukemattomia tapahtumia Jyväskylän ravitsemusliikkeisiin, nuorisotaloille ja kaduille. Toimintaa tehdään monenlaisen taide- ja kulttuurilajin parissa musiikista aina tapahtumatuotantoon sekä tanssista dokumentaariin kirjoituksiin ja videoihin. Yhdistys, joka toimii kuin kollektiivi, on pitänyt lupauksensa ja tehnyt sitä mitä sen jäsenistö on

halunnut sisimmässään toteuttaa. Toiminnan kautta nuoret ovat päässeet toteuttamaan unelmiaan, muun muassa:

- joukkorahoitetun Jyväskylän Meininki - dokumenttielokuvan kaupungin punk-historiasta
- JKL 101 -tuplavinyyliin, jonka tekemiseen on osallistunut 30 paikallista räppäriä ja tuottajaa
- Jyväskylän Kesän yhteydessä järjestettävän jokakesäisen hiphop-tapahtuman Payback Jamin
- Veturitallien nuorisotilassa sijaitsevan Euroopan ensimmäisen hiphop-kirjaston
- jokatiistaiset ilmaiset After School hiphop -kerhot sekä paljon muita tapahtumia
- TUFF!-radion

TUFF! on kannustanut ja mahdollistanut sen, että nuoret ovat päässeet kokeilemaan turvallisesti, kuinka pitkälle omat taiteelliset ja kulttuuriset unelmat voivat kantaa, kun tukiverkosto toteuttamiseen on ympärillä. TUFF! on alusta, jossa voi lähteä koeponnistamaan omia ideoitaan. Mukaan pääsee, kun rohkeasti lähestyy esimerkiksi

Kuva 1. TUFF!:in kerhojen lisäksi toiminnassa on järjestetty myös leirejä, joilla on tehty esimerkiksi graffiteja. (kuva: Veikka Pälvimäki)

kerhoissa ohjaaja tai laittaa Facebookissa meille viestiä. Kaikkia näitä projekteja sekä niitä toteuttaneita nuoria yhdistää halu tehdä enemmän kuin puhua. Toiminta edellä!

Huipputasoista hiphopia

Nuoret ovat esimerkiksi halunneet tehdä räppiä. Jyväskyläläisestä räpistä puhuttaessa kaupunkia luonnehditaan usein mediassa tittelillä ”Suomi-räpin pääkaupunki”. TUFF!:in toiminta ja kaupungin vahva tekemisen yhteishenki sekä toisia tukeva kulttuuri on tuottanut kymmeniä levyttäviä räppäreitä ja tuottajia. Paikallinen hiphop-kulttuuri on koko Suomen mittakaavassa huipputasoista. Eri elementtien kautta nuoret ovat löytäneet

oman tavan ilmaista itseään ja vaikuttaa omaan kulttuuriympäristöönsä. Pääosa heistä on poikia ja nuoria miehiä (13–30-vuotiaita) ja onneksi enenevässä määrin myös nuoria naisia. Tähän on päästy pitkäjänteisellä yhteisellä ja tukemalla nuoria tarvittavilla resursseilla, turvallisilla aikuisilla, jotka ovat mukana opettamisen lisäksi tekemässä musiikkia sekä haastamassa nuoria opettamaan oppimiaan asioita muille vertaisilleen. Olemme saaneet monta nuorta miestä apuopettajiksi viemään esimerkiksi ilmaista kerhotoimintaamme eteenpäin. Osalle tämä on mahdollistanut tien ammattiin asti: ensin apuohjaajina kerhotoiminnoissa ja myöhemmin koulupaikan esimerkiksi nuorisotyön ja kulttuurituotannon puolelta.

Kuva 2. DJ-työ on ollut mieluisaa toimintaa niin kerhoissa kuin leireillä. (kuva: Afsar Alireza)

Yksin ja yhdessä intohimon pilke kasvoilla

Jäsenistömme vaihtuvuus on ollut hienoa seurattavaa, sillä se kertoo siitä, että moni on voinut toteuttaa ja löytänyt oman juttunsa juuri TUFF!:in toiminnan avulla. Tällä hetkellä aktiiviemme määrä on pieni, mutta hyvinkin ytimessä toimiva. Kaikki aktiivimme toteuttavat itseään ja opettavat muita. Järjestämiimme kerhoihin osallistuminen ei edellytä aikaisempaa osaamista, ja toimintamme on näiltä osin maksutonta. Jos kuitenkin halua löytyä tehdä hommia TUFF!:in alustalla ja verkoston kanssa, se on mahdollista liittymällä yhdistyksen jäseneksi vuosittaisella aktiivijäsenmaksulla (40 €). Jäsenmaksujen avulla mahdollistamme matalankynnyksen toiminnan ja tapahtumien maksuttomuuden.

Pitkällä tähtäimellä olemme onnistuneet projektialustana viemään yhdistystä eteenpäin juuri sinne minne se haluaakin: ammattitaitoiseksi ryhmäksi ihmisiä, jotka kehittyvät yksin ja yhdessä. Tähän pääsemme opiskelemalla ja työstämällä juuri niitä asioita, jotka vievät eteenpäin sekä unelmiamme että edellytyksiämme toimia ammattimaisesti. Teemme työtämme intohimon pilke kasvoilla. Yhdistyksen saama paras palaute toiminnasta on, kun uusia taiteen tekijöitä ja nuorisotyön ammattilaisia kumpuaa nuoristamme. *Each one teach one* -periaatteella toimiva yhdistys on kannustanut nuoria ohjaamaan ja tukenut myös ohjaajaksi oppimisen tiellä. Voimme oppia toisiltamme ikään katsomatta. Sukupolvien välinen tiedon kulku on sisäänrakennettu tapa toimia.

Yhteisöteatteri on tehokas työkalu nuorisotyössä ja syrjäytymisen ehkäisyssä

Anumaaria Tulla

Kirjailija ja teatteriohjaaja Juha Hurme (2019) tiivistää kirjoittamassaan kolumnissa, että ”teatterin tehtävä on luoda yhteys”. Kulttuurisen nuorisotyön ja nuorisoteatteritoiminnan merkitys onkin taiteen tekemisen lisäksi juuri yhteyksien luomisessa. Yhteys itsen, muihin ja yhteiskuntaan on keskeinen tekijä myös syrjäytymisen ehkäisemisessä. Teatteriharrastuksessa ollaan paitsi teatteritaiteen, myös aivan erityisellä tavalla itsen, toisten ihmisten, vuorovaikutuksen ja kohtaamisen äärellä.

Mielekäs harrastus on voimakas nuorisotyöllinen väline, oli se sitten kulttuuria, urheilua tai jotain ihan muuta. Harrastus tuo ihmisiä yhteen, ja sen avulla muodostuu yhteisöjä, joissa ihmisten välille syntyy luottamusta. Ihminen kokee olevansa osa jotakin ja siksi tarpeellinen ja osallinen. Hän saa toteuttaa itseään sellaisena kuin on. Harrastukseen sitoutuminen perustuu sisäiseen motivaatioon ulkoisten kannusteiden sijaan. Tämä auttaa kiinnittymään ryhmään ja toimintaan sekä ylittämään itseään silloinkin, kun se on elämäntilanteen vuoksi vaikeaa.

Avaan artikkelissa yhteisöteatterin vahvuuksia syrjäytymisen ehkäisemisessä kolmen näkökulman kautta. Ensinnäkin teatteriharrastus mahdollistaa ryhmään ja yhteisöön kuulumisen. Toiseksi yhteisöllisen teatteriesityksen valmistaminen luo yhteyksiä sekä ymmärrystä ihmisten välille. Ja kolmanneksi taiteen säännöttömyys on myös erilaisten osallistumis- ja onnistumistapojen mahdollistaja. Huomioni perustuvat nuoriso- ja harrastajateatteriryhmien ohjaajana ja draamaopettajana tekemiini havaintoihin viimeisen kymmenen vuoden aikana.

Kulttuuriklubi Siperia ja Siperian nuorisoteatteri toteuttivat Jyväskylässä poikateatteritoiminnan kokeilun osana Humanistisen ammattikorkeakoulun Miesten vuoro-hanketta. Siperian herrasmiesteatteriksi nimetyn ryhmän toimintaan osallistui sen eri vaiheissa kymmenisen 17–24-vuotiaasta poikaa ja miestä. Ryhmän toiminta perustui yhteisöteatterin menetelmiin, joiden kautta tuotettiin kohtaamista ja kohtaamattomuutta käsittelevä esitys *Linja 0,7s*. Esittelen seuraavassa, miksi Siperian nuorisoteatteri tekee kulttuurista nuorisotyötä juuri yhteisö- ja nykyteatterin menetelmiä käyttäen.

Ryhmään kuulumisen voima

Ensimmäinen näkökulmani on ryhmään ja yhteisöön kuulumisen voima. Harrastus mahdollistaa ryhmään kuulumisen kaikille. Yhteinen projekti ja päämäärä luovat ryhmään me-hengen, jolloin tavoitteena on yhteinen onnistuminen. Teatteritoimintaan liittyy myös sisäänrakennettuna eräänlainen myönteinen keskinäisriippuvuus: koska jokainen on oman roolinsa ainoa esittäjä, syntyy ymmärrys, että jokaisen läsnäololla on merkitystä ja jokainen on korvaamaton. Tällainen lähtökohta mahdollistaa monesti koulua ja vapaita ympäristöjä paremmin porukkaan mukaan pääsemisen. Harrastusryhmässä moni nuori saakin ensimmäistä kertaa kokea tulevansa hyväksytyksi osaksi porukkaa. Tämä kokemus voi olla eheyttävä ja äärimmäisen arvokas tulevaisuuden kannalta. Harrastusryhmään kuulumisen voi lievittää yksinäisyyttä toiminnan aikana, mutta myös helpottaa sosiaalista kanssakäymistä sen ulkopuolella ja jälkeen. Harrastusryhmään kuulumisen voikin katkaista kielteisen kierteen, jossa kaverisuhteiden puuttuminen vähentää mahdollisuuksia harjoitella sosiaalisia taitoja ja heikot sosiaaliset taidot taas vaikeuttavat entisestään sosiaalisten suhteiden muodostamista. Kokemus sosiaalisesta hyväksynnästä ja luottamus omaan pystyvyyteen voi myöhemmin olla keskeinen tukeva tekijä erilaisiin ympäristöihin ja ryhmiin hakeutumisessa ja siten syrjäytymisen ehkäisemisessä.

Kulttuurisessa nuorisotyössä ja yhteisöteatterissa yhdistyvät kulttuuriharrastaminen sekä nuorisotyö. Ryhmässä ollaan siis sekä lajin että nuorten oman elämän äärellä. Ryhmän rakentamiseen ja vuorovaikutukseen panostetaan koko prosessin ajan. Tähän liittyvät ryhmän rutiinit, kuten kuulumiskierrokset, yhteiseen keskusteluun ohjaaminen sekä ryhmän toimintatapojen yhteinen ja tietoinen rakentaminen esimerkiksi draamasopimuksen kautta. Teatterialan ammattilainen onkin myös ryhmäilmäiden ammattilainen. Lasten ja nuorten säätien

asiantuntijat Milla Minerva Mertanen ja Anna Jussilainen (2019) kiteyttävät mielipidekirjoituksessaan mielestäni hyvin taideopettajan työn ytimen:

*Koulutettu taidealan ohjaaja luo sellaisen ilmapiirin ja ”tekemisen meiningin”, ettei nuori oikeastaan edes huo-
maa tekevänsä ennen kuin on jo täydessä touhussa. Keskiössä on tuloksen sijaan toiminta ja onnistumisen kokemukset, luovat kokeilut, mielikuvituksen vapaus ja uuden oppiminen. Tällaista rohkeutta tarvitaan myös työelämässä.*

Erityisesti haastavassa elämäntilanteessa mieli pitää joskus ”huijata” pois toimintaa jarruttavilta raiteilta ja saada siten mukaan toimintaan. Tämän edellytyksenä on ryhmän turvallinen ja rento ilmapiiri. Ryhmän imu ja ”tekemisen meininki” voivatkin olla se, mikä pitää haastavassa elämäntilanteessa olevan nuoren mukana toiminnassa. Harrastus voi myös itsessään ylläpitää toimintakykyä ja toimeliaisuutta, silloin kun nuori on koulutuksen ja työelämän ulkopuolella. Lisäksi harrastusryhmään kuuluva nuori on jo valmiiksi nuorisotyön piirissä, jolloin lisätuen rakentaminen ja hakeminen on helpompaa.

Yhteisöteatteri luo yhteyksiä

Toinen esittämäni näkökulma on, että yhteisöteatteri-projekti luo yhteyttä osallistuvien nuorten välille, nuoriin ja katsojiin, nuoriin ja yhteiskuntaan sekä nuoreen itseensä.

Yhteisöteatteri ja devising-teatteri ovat ei-tekstilähtöisiä teatteri- ja devising-työkaluja, ja niissä korostuvat teatterin yhteisöllisyys, vuorovaikutteisuus sekä ryhmä- ja prosessikeskeisyys. Esitysteksti valmistetaan jostakin ryhmästä tai yhteisöstä koskettavasta ja kiinnostavasta aiheesta. Keskeistä on tutkia omaa suhdetta valittuun teemaan teatterin

Kuva 1. Jokaisen oma ainutlaatuisuus tulee esiin teatteritoiminnan leikeissä ja harjoituksissa. Siperian Herrasmiehet ovat harjoituksessa kellistäneet lattialle ohjaajansa Sauli Yksjärven. (kuva:Wilma Mäkinen)

ja draaman kieltä ja työtapoja käyttäen. Yhteisöteatterissa nuoret ovat siis itse kulttuurin sisällöntuottajia. Viime vuosina Siperian nuorisoteatterilaisten esitysten teemoina ovat olleet kohtaamisen lisäksi esimerkiksi koulumaailman ilmiöt, ilmastonmuutos, tasa-arvo, perhe, ystävyysuhteet ja erilaisuuden kokemus.

Yhteisöteatteriharrastuksessa ei harjoitella vain näyttelemistä ja teatteritaitoja, vaan tutkitaan myös omaa itseä: omia kokemuksia, ajatuksia, mielipiteitä, kehoa ja tunteita erilaisten draama- ja kirjoitusharjoitteiden sekä keskusteluiden kautta. Projektin aikana erilaisista taustoista olevat nuoret pääsevät jakamaan kokemuksiaan ja tutkimaan esityksen teemaa turvallisessa ilmapiirissä vallasta vapaalla alueella. Osallistujat kuulevat, miten erilaisissa tilanteissa ja erilaisten kokemusten ja näkemysten kanssa ihmiset elävät. Tämä luo ymmärrystä ja empatiaa ryhmän sisällä ja sen ulkopuolella. Ymmärrykseen pyrkiminen ja empatia ovat kiinteä osa näyttelijäntyötä. Näyttelijä asettuu aina roolissa toisen ihmisen asemaan ja olemaan tämän puolella. Yhteisöteatterissa erityisen kunnioituksen hahmojen tarinoita kohtaan luo tieto siitä, että tekstit ovat jonkun ryhmäläisen kirjoittamia ja usein jollekin ryhmäläiselle omakohtaisia. Käsikirjoitusprosessi onkin ryhmää yhteen hitsaava. Jakamisen kautta syntyy yhteys, ymmärrystä ja hyväksyntää. Samalla kun ryhmän jäsenet luovat esitystä, he myös tutustuvat itseensä ja toisiinsa.

Yhteisöteatteri luo yhteyden myös nuorten ja katsojien sekä nuorten ja yhteiskunnan välille. Kun valmis näytelmä paljastetaan yleisölle, myös nuorten vanhemmat, tutut, kaverit, opettajat ja koko yhteiskunta saavat kuulla, mitä nuoret miettivät, kokevat, tuntevat sekä mitä haluavat sanoa. Yhteisöteatterissa onkin keskeistä myös toimijuus, aktiivisuus sekä kuulluksi ja nähdyksi tuleminen.

Luova säännöttömyys mahdollistaa osallistumista ja onnistumista

Kolmas näkökulmani on taiteen mahdollistamat osallistumisen ja onnistumisen kokemukset. Ryhmämuotoinen harrastaminen tarjoaa nuorelle onnistumisen elämyksiä, taitoja, ystävyyssuhteita sekä fyysistä, henkistä ja sosiaalista terveyttä ja hyvinvointia. Harrastukset harjoittavat myös elämän eri osa-alueilla tarvittavia valmiuksia: esimerkiksi kykyä sitoutua, toimia yhteistyössä muiden kanssa sekä harjoitella ja ponnistella tulosten saavuttamiseksi. Mutta mitä erityispiirteitä yhteisöteatterilla on suhteessa muihin lajeihin?

Nuorisotyöllisessä mielessä taiteen, esimerkiksi nyky- ja yhteisöteatterin, vahvuuksia ovat luovuus sekä eräänlainen salliva säännöttömyys. Taiteellisen toiminnan lisäksi nämä ovat erilaisten osallistumis- ja onnistumismahdollisuuksien luoja. Tämän lisäksi teatteritoiminta on jo lähtökohdaltaan eriyttävää: kun jokainen työstää omaa rooliaan, voivat aloittelijat ja konkarit toimia yhdessä kehittyen kukin omalla tasollaan ja tavallaan. Yhteisöteatterissa jokaiselle ryhmäläiselle voidaan luoda juuri häntä palveleva rooli näyttämöllä, muissa teatterin tehtävissä tai molemmissa näistä. Erilaisten osallistumismahdollisuuksien sekä nuorisotyöllisen työtavan avulla pystytään tukemaan harrastuksen parissa pysymistä kaikenlaisissa elämäntilanteissa.

Urheilun maailmassa lajin säännöt luovat toimintaan kehyksen ja määrittelevät suoritustavat. Yhteisöteatterissa taas ei toimita niinkään ulkoisten sääntöjen puitteissa, vaan jokainen ryhmä luo itse omat sääntönsä ja toimintatapansa. Yhteisöteatterissa näytelmä on alusta loppuun ryhmän ”omaisuutta”, joten ryhmä on myös vapaa käyttämään sitä haluamallaan tavalla. Teatteri, ja taide ylipäänsä, on kuin pesäpallopeli, jossa yksi pelaaja voi tarvittaessa suorittaa lyöntinsä jalkapallon kokoiseen

palloon, toinen tennismailalla pesäpalloon, kolmas liikkuu pesäväliä polkupyörällä ja neljäs kiertää ylimääräisen lenkin takarajan kautta. Säännöttömyys veisi kilpailemiseen perustuvalla urheilulta pohjan, mutta nykyteatterissa ja -taiteessa tämä kaikki on mahdollista. Myös silloin, kun lajiin suhtaudutaan kunnianhimoisesti.

Siinä missä urheilumaailman keinoja ovat pitkäjänteisyys, toistot ja erilaiset harjoitteet, teatteriohjaajan työvälineitä ovat luovuus, nykyteatterin keinot sekä ryhmän voima. Urheilukentällä ainut tapa suorittaa ja onnistua on osua palloon, mutta taiteentekijöillä tapoja on loputtomasti. Nuorisoteatteriohjaaja saakin onnistumisen kokemuksensa kun voi järjestää toimintaa niin, että jokainen ryhmäläinen voi pysyä ryhmän toiminnassa mukana elämäntilanteesta riippumatta, sekä siitä, kun erilaisilla teatterillisilla keinoilla ja ryhmän yhteistyöllä saadaan jokainen ryhmänjäsen yltämään parhaaseensa ja onnistumaan. Yhteiskunta ja yhteisö tarvitsevatkin toimiakseen ja pitääkseen kaikki mukana sekä yhteisiä sääntöjä ja normeja että mahdollisuuksia luoviin ratkaisuihin.

Lopuksi

Edellä mainittujen lisäksi teatteriharrastuksessa ja sen draamapeleissä ja -leikeissä harjoitellaan toisten havainnointia, aistimista, kuuntelemista, reagointia, keskittymistä, kommunikointia ja yhteisen rytmin löytämistä. Nämä taidot ovat ennen kaikkea ihmisten välisen vuorovaikutuksen ja yhteyden luomisen välineitä, joita jokainen yksilö tarvitsee. Esimerkiksi yhteisen rytmin löytämisen on todettu parantavan toimijoiden välistä empaattisuutta (Valdesolo, Ouyang & DeSteno 2010). Empatiatutkimuksen kentällä on myös todettu, että aivojen rytmien toiminta synkronisoituu yhteistyön aikana (Dumas, Nadel, Soussignan, Martinerie & Garnero 2010) ja että ryhmät, joiden aivojen rytmien toiminta synkronisoituu,

suoriutuvat paremmin (Szymanski ym. 2017). Teatterilla, tanssilla ja musiikilla voisikin olla paljon annettavaa kouluille, oppilaitoksille ja nuorisotyölle. Samanaikaisesti nuorisotyöllinen tuki sekä yhteistyö koulujen kanssa olisivat arvokkaita nuorten harrastustoimintaa tarjoaville tahoille.

Harrastuskentällä on tarjota valtavasti osaamista, mahdollisuuksia sekä nuorten sisäiseen motivaatioon perustuvaa vaikutusvaltaa. Tämä on näkemykseni mukaan alihyödynnetty, -arvostettu ja -tuettu resurssi. Nuorisotyön, koulujen ja harrastuskentän kiinteä yhteistyö olisi-kin vahva väline nuorten syrjäytymisen ehkäisemisessä sekä nuorten potentiaalini esiin tuomisessa.

Kirjoittaja työskentelee nuorisoteatterikoordinaattorina ja ohjaajana Kulttuuriklubi Siperiassa Jyväskylässä.

Lähteet

Dumas, Guillaume & Nadel, Jacqueline & Soussignan, Robert & Martinerie, Jacques & Garnero, Line (2010) Inter-brain synchronization during social interaction. *Public Library of Science*, 5 (8).

Hurme, Juha (2019) Ihmiskunta tarvitsee teatteria selviytyäkseen. *Yle* 21.8.2019. <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2019/08/21/juha-hurmeen-kolumni-ihmiskunta-tarvitsee-teatteria-selviytyakseen?fbclid=IwAR2ek8HMHIThycvBO9ApdexeOrRxxh-K6CQoD5PHB4pf9MQgcraQE-DIKjjo> (viitattu 23.8.2019).

Mertanen, Milla Minerva & Jussilainen, Anna (2019) Taiteella on iso rooli tulevaisuuden työelämässä ja nuorten kehityksessä. *Helsingin sanomat* 5.9.2019. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006227251.html?fbclid=IwARILxWkUMay8OyEYH-NaQ8VW6skfa5Ckde3bZpr8kZPhbzW2tXk20OJLgnLRw> (viitattu 12.9.2019).

Szymanski, Caroline & Pesquita, Ana & Brennan, Allison & Perdikis, Dionysios & Enns, James T. & Brick Timothy Raymond & Müller, Viktor & Lindenberger Ulman (2017) Teams on the same wavelength perform better: Inter-brain phase synchronization constitutes a neural substrate for social facilitation. *NeuroImage* 152, 425–436.

Valdesolo, Piercarlo & Ouyang, Jennifer & DeSteno, David (2010) The rhythm of joint action: Synchrony promotes cooperative ability. *Journal of Experimental Social Psychology* 46, 693–695.

Larp ja kulttuurinen toimijuus

Kerttu Lehto

Kiinalaisen mytologian kaksitoista eläinjumalaa elävät ihmisten keskuudessa. Vuoden ympäri he vetevät ihmiskunnan naruja häärien ja määräten tärkeillä ja merkityksellisillä paikoilla. He tuhlaavat jumaluuttaan maalliseen: valtaan, rahaan, maineeseen ja alaisiin. Mutta kerran joka vuosi, kun vanha kuolee ja uusi alkaa, uudenkuun aikaan, heidän todelliset luontonsa puskevat esiin. Tuona yönä jumalat juhlivat: kruunun on jälleen aika siirtyä seuraavalle. Juhlat jatkuvat siitä, mihin ne viime vuonna jäivät: eihän vuosi ole jumalan elämässä mitään!

Koira joka häntäänsä puree on larp, joka yhdistelee kiinalaista mytologiaa ja nykyaikaa, se leikittelee elämellisyden ja inhimillisyyden konsepteilla, on samaan aikaan juhlava ja koominen. Pelin hahmot ovat Tärkeitä Henkilöitä, joilla on voimakkaat ja usein keskenään ristiriitaiset persoonallisuudet. Luvassa on riitoja, draamaa, suhteita, juonia ja vuoden parhaat tykybileet. Niin ja vuosisatainen seremonia. (Lounatar & pelinjohto 2019.)

Näin kuvataan *Koira joka häntäänsä puree* -larpin netisivuilla 11.5. toteutettua larppia. *Koira joka häntäänsä puree* ideoitiin ja tuotettiin *Miesten vuoron* larpkerhossa kevään 2019 aikana. (Lounatar & pelinjohto 2019.) Larp on taidemuoto, joka sijoittuu taiteen, pelin, seikkailun, fyysisen tarinankerronnan ja leikin välimaastoon. Larpissa pelaaja on pelin ajan joku muu (hahmonsa) ympäristössä, joka tukee tätä illuusiota. Larp on luonnostaan

osallistavaa, elämyksellistä ja kokemuksellista. Larp luo illuusion siitä, että asiat ovat jotain muuta kuin mitä ne todellisuudessa ovat. (Lehto 2019, 16.)

Tässä artikkelissa sijoitan larpin kulttuurisen toimijuuden kontekstiin. Kulttuurisella toimijuudella viitataan tapoihin, joilla yksilö voi lähestyä kulttuuria (Pirnes & Tiihonen 2010, 207). Tässä artikkelissa pohdin, miten kulttuurisen toimijuuden kokija–osallistuja–tekijä–kolmijako toimii larpissa (Virjonen & Rouhelo 2018, 9–10). Käytän case-esimerkkinä larpkerhoa, joka toteutettiin osana *Miesten vuoro* -hanketta ja jonka aikana toteutettiin *Koira joka häntäänsä puree* -larp (Miesten vuoro 2019).

Larp

Larp on alun perin lyhenne sanoista *live action role play*, mutta nykyään larp on terminä vakiintunut käyttöön niin puheessa kuin akateemisissa julkaisuissakin (Nordic larp 2019; Mikkola & Rantanen 2007, 5; Leppälähti 2009, 25). Larp tarkoittaa interaktiivista peliä tai fyysistä tarinankerrontaa, jossa pelaajat omaksuvat roolin ja käyttäytyvät tämän roolin mukaisesti sovitussa tilanteessa ja ympäristössä. Larp on ottanut runsaasti vaikutteita esittävästä taiteesta, kuten teatterista ja performanssitaiteesta (Stenros & Harviainen 2011, 63). Se on kuin pitkä, keskeyttämätön improteatteriharjoitus, johon yleisön ei ole missään vaiheessa tarkoituskaan osallistua, vaan näyttelijät pyrkivät pääsemään niin syvälle roolihahmoonsa,

Kuva 1. Larpissa pyritään samaistumaan pelattavan hahmon ajatuksiin ja tunteisiin. (kuva: Viivi Junno)

että he kokevat asioita hahmonsä kautta (Stenros 2010, 301). Larpissa eläydytään annettuun hahmoon, toimitaan ennalta sovitussa ympäristössä sovitun kulttuurin ja tapojen mukaisesti, ja otetaan kontaktia muiden pelaajien hahmoihin (Suovanen 2019).

Larpit ovat kertaluontoisia tapahtumia, joihin valmistaututaan ennalta, pukeudutaan hahmon mukaisesti, ja pyritään yhdessä luomaan illuusio jostain, mitä ei ole. Muissa taidemuodoissa tavoiteltu lopputulos on myös helpommin hahmotettavissa: kuvataiteessa lopputuloksena on esimerkiksi upea maalaus ja musiikissa sykähdyttävä musiikkikappale. Larpissa puolestaan tavoitellaan tilannetta, jossa pelaaja pääsee olemaan hetken joku muu ympäristössä, joka tukee illuusiota siitä, että pelaaja todella on tuo kyseinen joku muu. Tämän seurauksena toivottuna lopputulemana ovat myös tuon jonkun muun ajatukset, tunteet ja kokemukset, jotka kerrostuvat pelaajan omien ajatusten, tunteiden ja kokemusten kanssa päällekkäin. (Stenros 2010, 300.) Voidaan sanoa, että larp on taidemuoto, jonka subjektina on kokija (Lehto 2016, 9). Larp on perusolemukseltaan niin osallistavaa, elämyksellistä ja kokemuksellista, että sitä on vaikea sanallistaa: se pitää itse kokea (Stenros & Montola 2010, 20).

Suomessa ja muissa pohjoismaissa pelatuissa Nordic larpeissa ei heitetä noppaa, lasketa pisteitä tai pyritään voittamaan, vaan toiminnan keskiössä on eläytyminen, immersio, illuusion luominen yhdessä, taiteellinen näkemys ja fiktiivisen henkilön sielunelämän mallintaminen (Leppälahti 2009, 28; Harviainen ym. 2018, 98–99). Näitä piirteitä ei löydy kansainvälisesti tarkasteltaessa kaikista larp-kulttuureista (Stenros & Harviainen 2011, 63; Nordic larp 2019), vaan Nordic larp on taidelähtöisyydessään, vakavuudessaan ja immersivisyydessään ainutlaatuista. (Harviainen ym. 2018, 97–100, Montola 2012, 111.) Viime vuosina larp on noussut vahvemmin valtaväestön tietoisuuteen ja erityisen kunnianhimoisille,

ajankohtaisille tai puhutteleville larpeille on myönnetty taideapurahoja (ks. Koneen Säätiö 2015, Vihan itkuvirsi 2018, Suomen Kulttuurirahasto 2018, Suomen Kulttuurirahasto 2019). Nordic larppeja voidaan pitää omaperäisenä, kulttuurisesti merkittävänä ilmaisumuotona, jolla on paikkansa taiteen kentällä (Stenros & Harviainen 2018, 124).

Kulttuurihyvinvointi ja kulttuurinen toimijuus

Hyvinvointi on ilmiö, jota voi tarkastella monesta eri näkökulmasta. Se on kulttuurisesti ja sosiaalisesti sitoutunutta, ja siihen vaikuttavat lukuisat yksilölliset, sosiaaliset, kulttuuriset, taloudelliset, materiaaliset ja poliittiset tekijät (Laitinen 2017, 20). On olemassa inhimillisiä, kokemuksellisia perustarpeita, kuten yhteisöllisyys, hyväksytyksi tuleminen ja merkityksellisyyden kokeminen. Hyvinvointi muodostuu näiden tarpeiden tyydyttämisestä, ihmisen mahdollisuuksista toimia ja vaikuttaa elinympäristössään. Lisäksi hyvinvointi sisältää ympäristön mahdollistamat voimavarat. Hyvinvointia voidaan ajatella kykynä elää ja toimia siten, että elämästä tulee ihmiselle itselleen merkityksellinen. (Lehikoinen & Vanhanen 2017, 15; Lehto 2019, 14.) Kulttuurilla ja taiteellisella toiminnalla onkin lukuisissa eri tutkimuksissa havaittu olevan positiivisia vaikutuksia hyvinvointiin (Laitinen 2017, 30). Kulttuurin taloudelliset ja hyvinvointivaikutukset ovat kuuma puheenaihe kulttuuripolitiikassa (Virolainen 2015, 103). Taikusydämen (2017) määritelmän mukaan:

Kulttuurihyvinvointi viittaa ihmisen yksilölliseen tai yhteisöllisesti jaettuun kokemukseen siitä, että kulttuuri ja taide lisäävät hyvinvointia tai ovat yhteydessä siihen. Toisaalta kyseessä on ilmiö, jossa kulttuuri ja taide kannattavat tai välittävät erilaisia hyvinvointiin liittyviä merkityksiä ja vaikutuksia. Kulttuurihyvin-

vointi on kulttuuristen tarpeiden täyttymistä: ihminen on kulttuurinen, luova, itseään ilmaiseva ja kommunikoi olento riippumatta iästään, voinnistaan tai elinolosuhteistaan.

Kulttuurin hyvinvointivaikutuksia voidaan tarkastella erilaisista kulttuurisen toimijuuden rooleista. Kulttuurisella toimijuudella tarkoitetaan sitä, millaisessa asemassa ihminen on toimijana suhteessa kulttuuriin. Virjonen ja Rouhelo (2018, 10) jakavat kulttuurisen toimijuuden kolmeen rooliin: **kokijan, osallistujan ja tekijän** rooleihin. Pirnes ja Tiihonen (2010, 207) käyttävät samaa jakoa, mutta lisäävät, että kokijuus voi vaikuttavuutensa perusteella olla elämästyyppistä tai merkityksellistä.

Kokijuudella tarkoitetaan arjen kulttuurin kokemista: lukemista, musiikin kuuntelua, ruokakulttuuria, saunomista, juhlapäiviä, elokuvia, TV:n katsomista, pelejä ja retkiä. Se tapahtuu arjen ympäristössä, osana arkitoimintaa (Rosenlöf 2018; Virjonen & Rouhelo 2018, 9–10). Pirneksen ja Tiihosen (2010, 207) mukaan **elämästyyppinen kokemus** on henkilökohtainen ja passiivinen. Siinä henkilö katselee tai kuuntelee kulttuuria ilman, että se erityisemmin vaikuttaa häneen. **Merkitykselliseksi kokemus** muuttuu yksilön kokemuksen ja sosiokulttuuristen merkitysten takia. Se saa yksilön kyseenalaistamaan ajattelutapojaan, identiteettiään ja ympäristöään. Se siis jättää jäljen yksilöön ja pistää hänet ajattelemaan.

Kulttuurinen toimijuus **osallistujana** toteutuu silloin, kun henkilö pääsee osallistumaan tuotettuun taiteeseen tai kulttuuriin, kuten teatteriin, konserttiin tai museo- ja taidenäyttelyyn, joko taidelaitoksessa tai hänen omaan ympäristöönsä tuotuna (Virjonen & Rouhelo 2018, 10). Pirnes ja Tiihonen (2010, 208) korostavat ryhmään kuulumisen tunnetta osallisuuden kokemuksessa. Heidän mukaansa osallisuuskokemuksessa olennaista on nimenomaan osallisuus ryhmään nähden ja yhteisöllisyys,

Kulttuurisen toimijuuden kolme roolia

Kuvio 1. Kulttuurisen toimijuuden kolme roolia.

kun taas Rosenlöfin (2018) mukaan osallisuus tarkoittaa myös ihmisen oikeutta harrastaa itse haluamaansa kulttuuria. Tomka (2013, 261) puolestaan toteaa osallisuuden sisältävän yksilön kyvyn ilmaista itseään, käyttää luovaa potentiaaliaan sekä vaikuttaa ympäristöönsä, jossa hän elää. Kulttuurisen toimijuuden kontekstissa osallisuudella tarkoitetaan nimenomaan sellaista kulttuurin kuluttajuutta, joka vaatii subjektiltaan aktiivisuutta, saa hänet osallistumaan kulttuuriin ja kohoamaan arjen yläpuolelle: teatteriin menemistä, konsertteja, museo- ja näytösvierailuja ryhmässä ja itsenäisesti (Rosenlöf 2018).

Tekijyys (tai toimijuus) on osallisuutta vahvempi, tekemisen kautta syntyvä kulttuurisen toimijuuden muoto. Tekijyydessä ovat vahvasti läsnä kokemuksen, motivaation ja toiminnan suhteet toisiinsa. Tekijä todella on mukana toiminnassa, eikä vain katsele tai myötäelä. (Pirnes & Tiihonen 2010, 208.) Tekijyyttä on esimerkiksi henkilön oma taide- ja kulttuuriharrastuneisuus sekä osallistava taidetoiminta. Sen keskiössä on yksilön tai ryhmän oma ilmaisu, tunne siitä, että pääsee itse luomaan taidetta. Tekijyys voi toteutua omaehtoisesti esimerkiksi piirtäessä, soittaessa, kädentaitoja harrastaessa tai kirjoittaessa. Se

voi toteutua myös ryhmätoimintana, esimerkiksi näytellessä, runokerhossa, tanssiessa tai bänditoiminnassa. Kuten kokijudessa ja osallisuudessa tärkein toimija tekijän roolissa on yksilö itse. Erityisesti ryhmätoimintana toteutuvan tekijyyden kuitenkin yleensä mahdollistavat taiteen ja kulttuurin ammattilaiset, kuten ohjaajat ja fasilitoijat. (Rosenlöf 2018.)

Kulttuurihyvinvointi kattaa kaikki nämä kolme kulttuurisen toimijuuden astetta. Kulttuurinen toimijuus voidaan nähdä osana kulttuuristen perusoikeuksien ja hyvinvoinnin toteutumista, hyvää elämänlaatua ja elinikäistä oppimista (Lehikoinen & Vanhanen 2017, 6). Taiteeseen osallistumisella on osoitettu olevan positiivisia vaikutuksia mm. itseluottamukseen, itsetuntoon ja itsensä hyväksymiseen (Laitinen 2017, 30), ja se voi vaikuttaa positiivisesti kulttuurisen ja sosiaalisen pääoman karttumiseen (Hyyppä 2010). Yhteisöllinen osallisuus ja toimijuus luovat sosiaalista vuorovaikutusta, sosiaalista tukea ja luottamusta ja tarjoavat osallistujille kokemuksia nähdäksi, kuulluksi sekä arvostetuksi tulemisesta (Laitinen 2017, 32). Taidelähtöinen, yhteisöllinen toimijuus mahdollistaa paitsi kulttuurikokemuksen, myös sosiaalisia kontakteja sellaisille ihmisille, jotka ovat jääneet tai ovat vaarassa jäädä muiden aloitteiden ja palvelujen, esimerkiksi sosiaali- ja terveyspalveluiden ulkopuolelle (Laitinen 2017, 33).

Kulttuurinen toimijuus larpissa:

Koira joka häntäänsä puree

Larp on uusi tulokas taiteen kentällä, ja sen menetelmällistä käyttöä vasta aloitellaan Suomessa. Pedagogisena menetelmänä sillä on saavutettu etenkin Tanskassa mahtavia tuloksia (ks. mm. Raasted 2010, 174–181; Efterskolen Epos 2019; Østerskov Efterskole 2019; Stenros & Montola 2010, 28), ja Suomessakin sitä käytetään

nuorisotyön menetelmänä esimerkiksi Hämeenlinnassa menestyksekkäästi (Todellisuuspakolaiset 2019). Myös Miesten vuoro -hankkeessa järjestettiin larp-yritys Lou-nattaren (ks. Lehto 2017) vetämä larp-kerho (Miesten vuoro 2019). Kerhotoiminnalla pyrittiin tavoittamaan syrjäytymisvaarassa olevia nuoria miehiä ja tarjoamaan heille syrjäytymistä ehkäisevää toimintaa. Kerholaiset kokoontuivat 12 kertaa kevään aikana. Tapaamisten aikana tutustuttiin larpin tekoon ensin pelaamalla ja tämän jälkeen tekemällä itse: Kevään kerhotapaamiset huipentuivat *Koira joka häntäänsä puree* -larppiin. Koira joka häntäänsä puree oli kerholaisten itsensä ideoima, ja omaan ideaansa sitoutuneena he sitoutuivat myös pelintekoprosessiin.

Larp soveltuu hyvin kerhotoiminnaksi, sillä larpin tekeminen on projekti, jolla on selkeä kehityskaari, ja jonka voi jakaa pienempiin kerhotapaamisiin. Jo Miesten vuoron larpkerhon ensimmäisestä tapaamisesta kävi selville, että kerhossa kulttuurisen toimijuuden taso on tekijyys: kerhon tavoitteena oli ideoida ja toteuttaa larp-tapahtuma. Kerholaiset pääsivät myös kokeilemaan larppaamista jo heti kerhotoiminnan alussa osallistumalla vetäjän järjestämään minilarppiin. Jo minilarp osoitti, ettei perinteinen kokija–osallistuja–tekijä–roolijako toimi larpin kontekstissa. Minilarp oli vetäjän suunnittelema, kirjoittama ja lavastama peliskenaario, mutta vasta kun pelaajat, eli kerholaiset, omaksuivat roolinsa ja toivat pelitilanteen eloon, syntyi kulttuuria. Pelaajien tekijyys mahdollisti larpin. Larpkerhossa lähestyttiin siis larppia kahdella, erilaisella toimijuuden tasolla: pelintekijöinä ja osallistujina.

Toisaalta kerholaisten koko kevään mittainen tekijyys mahdollisti toukokuisen *Koira joka häntäänsä puree* -pelitapahtuman. Larptapahtuman toteutuksessa on monia osa-alueita, jotka kaikki käytiin läpi larpkerhossa kevään aikana. Kerholaiset keksivät peli-idean, kirjoittivat pelihahmot ja keksivät pelille rakenteen ja juonikuviot.

Kuva 2. Pelaajat valmistautuvat larppiin esimerkiksi pukeutumalla hahmons mukaisesti. (kuva:Aarni Lehto)

Ohjaajan johdolla kerholaiset laativat työsuunnitelman, budjetin, ruokasuunnitelman ja rahoitussuunnitelman, järjestivät pelaajille majoituksen, pelipaikan, ruoat ja pelin rahoituksen. Kerholaiset toteuttivat pelipaikan lavastuksen ja logistiikkajärjestelyt, aikataulutukset, markkinoinnin ja viestinnän. Toisin sanoen Miesten vuoron larpperhossa kerholaiset oppivat larpista taidemuotona, mutta myös toteuttamaan tapahtuman kaikkine yksityiskohtineen. Voidaan siis sanoa, että kulttuurisen toimijuuden kontekstissa kerholaiset olivat hyvin syvällä tekijän roolissaan – aivan eri tasolla kuin pelatessaan vetäjän johtaman minilarpin, jossa he myös olivat tekijöitä (Rosenlöf 2018).

Larpissa myös pelaajat sopivat kulttuurisen toimijuuden kontekstissa tekijän rooliin. Pelaajat valmistautuivat *Koira joka häntäänsä puree* -larppiin lukemalla hahmoprofiilinsa, kirjoittamalla lisää pelisisältöä jaetuille nettialustoille, hankkimalla hahmolleen sopivat vaatteet, naamiot ja rekvisiitat (Kuva 2). He saapuivat pelipaikalle pitkienkin matkojen päästä, tutustuivat kanssapelaajiinsa ennen peliä, ja suurin osa saapui ennen peliä järjestettyyn naamiotyöpajaan. Itse pelitapahtuma briiffeineen kesti yli vuorokauden. Pelikokemus on intensiivinen ja vaatii heittäytymistä ja rohkeutta mahdollisesti aiemmin vieraiden ihmisten kanssa. Larppokokemus on usein niin intensiivinen, että siitä syntyvät jaetut muistot yhdistävät toisilleen tuntemattomatkin ihmiset. Larppiin osallistuttuaan

Kulttuurisen toimijuuden kolme roolia: Pelaaja ja pelinjohtaja

Kokija	Osallistuja	Tekijä
<ul style="list-style-type: none">• Kulttuurin arkista kuluttajuutta• Osa arjen toimintoja• Omatoimista• henkilökohtaista• Passiivista• Elämystyyppistä tai merkityksellistä• Elokuvat, saunaillat, ruokakulttuuri, musiikki juoksulenkillä ym.	<ul style="list-style-type: none">• Kulttuuriin osallistumista• Kohoaa arjen yläpuolelle• Yhteys muihin ihmisiin tai kulttuuriin• Vaatii aktiivisuutta, kulttuuriin osallistumista• Teatteri, elokuvaan meno, kirjamessut, konsertit ym.	<ul style="list-style-type: none">• Kulttuurin tekijyyttä, toimijuutta• Harrastajuus ja osallistava taide• Itse (omin käsin) taiteen tekeminen• Yksin tai ryhmässä• Harrastajateatteri, kuvataideharrastus, instrumentin soitto, valokuvaus, osallistava taide palvelutaloissa ym.• Larppaaja, Pelinjohtaja?
Toiminta täysin itsenäistä		Mahdollistajan läsnäolo: Ohjaajat, fasilitaattorit, tuottajat ym.

Kuvio 2. Kulttuurisen toimijuuden kolme roolia: Pelaaja ja pelinjohtaja.

ensikertalaisetkin kuuluvat larp-harrastajayhteisöön ja ovat tervetulleita matkustamaan kimpakyydissä toiselle puolelle Suomea larppaamaan. Pelaajankin rooli larpissa vaatii sitoutumista, paneutumista ja omistautumista (ks. Leppälahti 2009, 27–28; Suovanen 2019). Lisäksi larp todella herää eloon vasta, kun pelaajat elävöittävät kirjoitetut hahmokuvaukset omalla kehollaan ja tekemisellään: larp toteutuu pelaajien tekijyyden tähden.

Kuitenkin pelinjohdon, tässä tapauksessa kerholaisten, ja pelaajien tekijyyden roolit ovat erilaiset (ks. Leppälahti 2009, 27–28). Perinteinen kulttuurisen toimijuuden jako ei toimi larpin yhteydessä, sillä larpissa subjekti on tekijä, eläytyjä. Larppia ei tulla katselemaan tai kuuntelemaan yleisöstä, vaan larppiin tullaan elämään jonkun toisen elämää, toimimaan jonkun toisen osassa (Stenros 2010, 300). Larp on lähtökohdiltaan toimintaa, joka odottaa osallistujaltaan tekijyyttä. Toisaalta pelinjohto, tässä tapauksessa kerholaiset, ovat erilaisessa roolissa pelaajiin nähden.

Kulttuurisen toimijuuden neljä roolia

Kokija	Osallistuja	Tekijä	Mahdollistaja
<ul style="list-style-type: none"> • Kulttuurin arkista kuluttajuutta • Osa arjen toimintoja • Omatoimista • henkilökohtaista • Passiivista • Elämystyypistä tai merkityksellistä • Elokuvat, saunaillat, ruokakulttuuri, musiikki juoksulenkillä ym. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kulttuuriin osallistumista • Kohoaa arjen yläpuolelle • Yhteys muihin ihmisiin tai kulttuuriin • Vaatii aktiivisuutta, kulttuuriin osallistumista • Teatteri, elokuvaan meno, kirjamesut, konsertit ym. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kulttuurin tekijyyttä, toimijuutta • Harrastajuus ja osallistava taide • Itse (omin käsin) taiteen tekeminen • Yksin tai ryhmässä • Harrastajateatteri, kuvataideharrastus, instrumentin soitto, valokuvaus, osallistava taide palvelutaloissa ym. • Larppaaja 	<ul style="list-style-type: none"> • Kulttuurin tuottajuutta, kulttuurisen toimijuuden mahdollistajuutta • Ammatti, vapaaehtoistyö, vakava harrastus • Ammattilaisteatteri, muusikko, kuvataiteilija, kerhon ohjaaminen, tapahtumien tuottaminen. • Pelinjohtaja
Toiminta täysin itsenäistä		Mahdollistajan läsnäolo	

Kuvio 3. Kulttuurisen toimijuuden neljä roolia.

Larpkerhossa kerholaiset oppivat tuottamaan larpin, eli tapahtuman, jossa on sisältöä pelaajille, tekijöille. Kun ajatellaan kulttuurisen toimijuuden kolmijakoa, koki-juutta, osallistajuutta ja tekijyyttä, tarkastelukulma on sellainen, missä ihminen on taiteen kuluttaja tai asiakas. Hän joko kuluttaa arkitaidetta, menee teatteriin, osallistuu jo olemassa oleviin kerhoihin tai omin käsin tuottaa taidetta, jota joku muu voi kuluttaa. (Rosenlöf 2018; Virjonen & Rouhelo 2018, 8–10; Pirnes & Tiihonen 2010, 207–208.) Larpkerholainen ei sovi tähän kategoriaan,

sillä hän ei luo kulutettavaa taidetta, vaan hän luo tapahtuman, johon tulee tekijöitä luomaan taidetta hänen asettamassaan kontekstissa. Kulttuurisen toimijuuden roolijaosta puuttuu sellaisten henkilöiden kuvaus, jotka mahdollistavat kuluttajan kulttuurisen toimijuuden. Kerhon vetäjät, fasilitaattorit, ohjaajat, tuottajat, pelinjohtajat jäävät kolmijaon ulkopuolelle. (Ks. esim. Rosenlöf 2018; Virjonen & Rouhelo 2018 8–10; Pirnes & Tiihonen 2010.) Kuitenkin näillä mahdollistajilla pitäisi olla oma paikkansa kulttuurisen toimijuuden roolijaossa.

Kuva 3. Larpissa voidaan liki olemattomin resurssein saada aikaan upea, käsin kosketeltava tunnelma. (kuva:Aarni Lehto)

Larpkerho osoitti, että mahdollistajan roolissa kerholaiset sitoutuivat projektiin ja löysivät nopeasti tiimihengen, jossa hyödynnettiin kerholaisten vahvuuksia ja jaettiin vastuuta. He opettelivat yhdessä uusia taitoja ja pyrkivät parhaaseen mahdolliseen lopputulokseen: he olivat ylpeitä ja innoissaan omasta työstään. Nuoret oppivat paljon projektitoiminnasta, omista vahvuuksistaan ja tiimityöskentelystä. He ponnistelivat yhdessä yhteistä tavoitetta kohti ja saavuttivat sen. He oppivat tunnistamaan omia taitojaan ja vahvuuksiaan ja hyödyntämään niitä tiimityössä. He saivat ystäviä ja uuden harrastuksen ja pääsivät osaksi yhteisöä. Kerholaiset olivat todella ylpeitä lopputuloksesta, jotkut heistä jopa hämmästyneitä sitä, miten näin lyhyessä ajassa ja vailla mitään valmiita resursseja voidaan saada aikaiseksi näin hieno juttu.

Lopuksi

Kuvataide, musiikki ja teatteri ovat taidemuotoja, joita on helppoa tarkastella kulttuurisen toimijuuden perinteisen kolmijaon kautta. Kokija katselee ja kuuntelee, osallistuja tulee teatteriin tai konserttiin, tekijä tekee itse taidetta (Rosenlöf 2018; Virjonen & Rouhelo 2018, 8–10; Pirnes & Tiihonen 2010, 207–208). Kokemusten taidemuotona larp kattaa vain osan perinteisestä kulttuurisen toimijuuden kolmijaosta: larpissa subjektin kulttuurisen toimijuuden lähtökohtana on tekijyys. Larppiin ei tulla katsomaan tai kuuntelemaan, vaan taiteen kokemus syntyy empatiasta, kokemuksellisuudesta, vaikuttavuudesta, tekemisestä ja immersioista (Lehto 2016, 8). Larpissakin on kuitenkin eri osallistumisen tasoja.

Larpissa olennaisimmat osallistumisen tasot ovat pelaajan ja pelinjohtajan tasot. Molemmat voidaan sijoittaa kulttuurisen toimijuuden kontekstissa tekijän rooliin, mutta toimijoiden vertailu paljastaa, että pelinjohtajuus on muutakin. Pelinjohtaja – Miesten vuoron larpkerhon

tapauksessa larpperholainen – on rinnastettavissa fasilitaattoreihin, kerhon vetäjiin, tuottajiin ja muihin mahdollistajiin. (Ks. Rantanen 2007; Leppälahti 2009, 27–29.) Larpperho osoitti, että pelinjohtajuus, mahdollistajan rooli saa aikaan myös sen, että sitoutumisen aste, onnistumisen kokemukset, kohdattavat haasteet ja yhteisöllisyyden asteet muuttuvat syvemmiksi kuin toisilla toimijoilla, pelaajilla. Vastuun anto, konkreettinen mahdollisuus vaikuttaa lopputulokseen ja omaan rooliin ryhmässä, vahvuuksien huomioon ottaminen ja yhteen hiileen puhaltaminen saavat aikaan sitoutumista, vastuunkantoa, omien rajojen tunnistamista, itsetuntemuksen kasvua ja elämänhallinnan paranemista.

Laitisen (2017, 30) mukaan kulttuurilla ja taiteellisella toiminnalla on lukuisissa eri tutkimuksissa havaittu olevan positiivisia vaikutuksia muun muassa mielialaan, stressin kokemiseen ja hallintaan, tunteisiin ja kognitiivisiin toimintoihin, kuten muistiin ja mukautumis-sopeutumiskykyyn. Koko kulttuurihyvinvoinnin konsepti perustuu siihen, että kulttuuri ja taide lisäävät hyvinvointia tai ovat yhteydessä siihen (Taikusydän 2017). Kulttuurin hyvinvointivaikutuksia onkin tutkittu paljon kulttuurin kuluttajan tai asiakkaan näkökulmasta. Kuitenkin kulttuurin mahdollistajat, tuottajat ja fasilitaattorit ovat myös jatkuvasti tekemisissä kulttuurin ja taiteen kanssa. Tänä vapaaehtoisten, yhdistysten ja pienyrittäjien aikana kuluttajatai asiakaskeskeinen ajattelutapa tarkastelee kulttuurista toimijuutta tietynlaisesta näkökulmasta, ja tästä syystä kolmijaon ulkopuolelle jää yksi kulttuuristen toimijoiden ryhmä: mahdollistajat. On aika nostaa mahdollistajan rooli kulttuuristen toimijoiden joukkoon ja tarkastella kulttuurisen mahdollistajuuden hyvinvointivaikutuksia muuallakin kuin Miesten vuoron larpperhossa.

Lähteet

- Efterskolen Epos (2019) <https://efterskolen-epos.dk/> (viitattu 19.9.2019).
- Harviainen, J. Tuomas & Bienia, Rafael & Brind, Simon & Hit-chens, Michael & Kot, Yaraslau I. & MacCallum-Stewart, Esther & Simkins, David W. & Stenros, Jaakko & Sturrock, Ian (2018) Live-action role playing games. Teoksessa Jose Zagal & Sebastian Deterding (toim.) *Role-playing game studies. A transmedia approach*. Abdington: Routledge, 87–106.
- Hyyppä, Markku T. (2010) How does cultural participation contribute to social capital and wellbeing? Teoksessa Markku Hyyppä (toim.) *Healthy ties. Social capital, population health and survival*. Dordrecht: Springer, 43–54.
- Koneen säätiö (2015) *Halat Hisar – liveroolipeli vaihtoehtohistoriassa*. Pitkät jutut. 8.12.2015. <https://koneensaatio.fi/halat-hisar-liveroolipeli-vaihtoehtohistoriassa> (viitattu 19.9.2019).
- Laitinen, Liisa (2017) *Vaikuttavaa? Taiteen hyvinvointivaikutusten tarkastelua*. Turun ammattikorkeakoulun tutkimuksia 46. <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522166166.pdf> (viitattu 19.9.2019).
- Lehikoinen, Kai & Vanhanen, Elise (2017) Johdanto. Teoksessa Kai Lehikoinen & Elise Vanhanen (toim.) *Taide ja hyvinvointi. Katsauksia kansainväliseen ja kotimaiseen tutkimukseen*. Helsinki: ArtsEqual, 7–30. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/227963/Kokos_I_2017.pdf (viitattu 15.11.2019).
- Lehto, Kerttu (2019) *Muistan vielä sen päivän. Larp muistelu-työn menetelmänä*. Turun yliopisto, kulttuurituotannon ja maisematutkimuksen laitos. Pro gradu -tutkielma. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2019051615833> (viitattu 19.9.2019).
- Lehto, Kerttu (2017) Lounatar. <https://www.lounatar.fi> (viitattu 19.9.2019).
- Lehto, Kerttu (2016) *#Näkökulmaa. Larp nuorisotyön menetelmänä*. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201604295496> (viitattu 19.9.2019).
- Leppälahti, Merja (2009) *Roolipelaaminen. Eläytymistä ja fantasiaharrastusverkostoja*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Lounatar & pelinjohto (2019) *Koira joka häntäänsä puree*. Liveroolipeli. <https://kjhppelinjohto.wixsite.com/kjhp> (viitattu 19.9.2019).

- Miesten vuoro (2019) Toiminta. Turku. <https://miestenvuoro.humak.fi/turku> (viitattu 19.9.2019).
- Mikkola, Kalle & Rantanen, Teemu (2007) Live-roolipelaamisen peruskäsitteistä. Teoksessa Teemu Rantanen (toim.) *Larpijärjestäjän käsikirja*. Helsinki: Suomen liveroolipelaajat ry, 5–6.
- Montola, Markus (2012) *On the Edge of the Magic Circle. Understanding Role-Playing and Pervasive Games*. Tampereen yliopisto, informaatiotutkimuksen ja interaktiivisen median laitos. Väitöskirja. Tampere: Tampere University Press.
- Nordic larp (2019) *What is Nordic Larp?* <http://nordiclarp.org/what-is-nordic-larp> (viitattu 19.9.2019).
- Østerskov Efterskole (2019) *Østerskov in English*. <http://osterskov.dk/kontakt/in-english> (viitattu 19.9.2019).
- Pirnes, Esa & Tiihonen Arto (2010) Hyvinvointia liikunnasta ja kulttuurista. Käsitteiden, kokemusten ja vastuiden uusia tulintoja. *Katsaukset. Kasvatus & Aika* 4 (2), 203–235.
- Raasted, Claus (2010) Rollespil i rude skov. Changing the world one sword at the time. Teoksessa Jaakko Stenros & Markus Montola (toim.) *Nordic Larp*. Tukholma: Fëa Livia, 174–181.
- Rantanen, Teemu (toim.) (2007) *Larpijärjestäjän käsikirja*. Helsinki: Suomen live-roolipelaajat ry.
- Rosenlöf, Anna-Mari (2018) *Kulttuurihyvinvoinnin ulottuvuudet, verkostoyhteistyö ja hankkeet*. Taikusydän. Powerpoint-esitys 19.6.2018. <https://www.pohjois-pohjanmaa.fi/file.php?5895> (viitattu 19.9.2019).
- Stark, Lizzie (2012) We hold these rules to be self-evident. Larp as metaphor for American identity. Teoksessa Juhana Petersson (toim.) *States of play. Nordic Larp around the world*. Helsinki: Pohjoismaisen roolipelaamisen seura, 185–189.
- Stenros, Jaakko (2018) Suomalaiset roolipelit. Teoksessa Jaakko Stenros & Jukka Särkijärvi (toim.) *Seikkailuja ja sankareita. Katsauksia suomalaisen roolipelaamisen historiaan ja nykyhetkeen*. Tampereen museoiden julkaisuja 153. Tampere: Tampereen museot, 6–9.
- Stenros, Jaakko (2010) Nordic larp: theatre, art and game. Teoksessa: Jaakko Stenros & Markus Montola (toim.) *Nordic Larp*. Tukholma: Fëa Livia, 300–315
- Stenros, Jaakko & Harviainen, J. Tuomas (2018) Akateeminen roolipelitutkimus Pohjoismaissa. Teoksessa Jaakko Stenros & Jukka Särkijärvi (toim.) *Seikkailuja ja sankareita. Katsauksia suomalaisen roolipelaamisen historiaan ja nykyhetkeen*. Tampereen museoiden julkaisuja 153. Tampere: Tampereen museot, 114–124.
- Stenros, Jaakko & Harviainen, J. Tuomas (2011) Katsaus pohjoismaiseen roolipelitutkimukseen. Teoksessa Jaakko Suominen (toim.) *Pelitutkimuksen vuosikirja 2011*. Tampere: Tampereen yliopisto, 62–72. <http://www.pelitutkimus.fi/vuosikirja2011/ptvk2011-07.pdf> (viitattu 19.9.2019).
- Stenros, Jaakko & Montola, Markus (2010) The paradox of Nordic larp culture. Teoksessa Jaakko Stenros & Markus Montola (toim.) *Nordic Larp*. Tukholma: Fëa Livia, 15–29.
- Suomen Kulttuurirahasto (2019) *Myönnetyt apurahat*. <https://apurahat.skr.fi/myonnot> (viitattu 19.9.2019).
- Suomen Kulttuurirahasto (2018) *Kurkistus kaupunkipelin maailmaan*. <https://skr.fi/ajankohtaista/kurkistus-kaupunkipelin-maailmaan> (viitattu 19.9.2019).
- Suovanen, Mira (2019) *LARP – mitä se on?* Todellisuuspakolaiset ry. <https://www.todellisuuspakolaiset.com/larp-faq> (viitattu 19.9.2019).
- Todellisuuspakolaiset (2019) Yhdistyksestä. <https://www.todellisuuspakolaiset.com> (viitattu 19.9.2019).
- Taikusydän (2017) Käsitteet: Kulttuurihyvinvointi. <https://taikusydän.turkuamk.fi/tietopankki/kasitteet> (viitattu 15.9.2017).
- Tomka, Goran (2013) Reconceptualizing cultural participation in Europe: Grey literature review. *Cultural Trends* 22 (3–4), 259–264.
- Vihan itkuvirsi (2018) Info. <https://vihanitkuvirsi2018.wordpress.com/info> (viitattu 19.9.2019).

Virjonen, Kaija & Rouhelo, Anne (2018) *Kulttuurisote. Varsinais-Suomen osahanke. Tule luo taide*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu. <https://www.innokyla.fi/documents/6978282/764658fa-a814-4fc9-aa06-9916a5fdcd3> (viitattu 19.9.2019).

Virolainen, Jutta (2015) Näkökulmia osallistumiseen, osallisuuteen ja osallistumattomuuteen taiteen ja kulttuurin kentällä. Katsaukset. Julkaisussa *Kulttuuripolitiikan tutkimuksen vuosikirja 2015*, 100–107. <https://journal.fi/kultpol/article/view/60082/21076> (viitattu 19.9.2019).

Pysähdyimme katsomaan 15–29-vuotiaita nuoria miehiä. Mitä heille on tapahtumassa? Osa heistä on vaarassa syrjäytyä. Täytyy toimia! Ainakin tarvitaan vahvistusta sosiaalisissa taidoissa sekä itseilmaisu- ja tunnetaidoissa. Kokeillaan lisätä innostusta ja tarjotaan heille mahdollisuus omannäköiseen taide- ja kulttuurimatkaan.

Humanistisen ammattikorkeakoulun opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamassa Miesten vuoro -hankkeessa (2018–2019) toteutettiin nuorille miehille taide- ja kulttuurilähtöisiä, ryhmässä tehtyjä toimintakokeiluja Jyväskylässä ja Turussa. Toimintakokeiluja oli toteuttamassa useita nuoriso- ja kulttuurialan toimijoita niin kunnan palveluista, järjestöistä kuin yrityksistäkin. Oli ajatus, että taide- ja kulttuuriharrastuksilla voidaan vähentää nuorten miesten syrjäytymistä. Hankkeen kokeiluilla pyrittiin lisäämään syrjäytymisvaarassa olevien nuorten miesten osallisuutta taiteen ja kulttuurin tuottamiseen sekä tutkimaan, miten heitä saisi innostumaan ja sitoutumaan myös taiteellisten sisältöjen tuottamiseen.

Teoksessa on kokemuksia hankkeen toteuttamisesta ja tuloksia tutkimuksellisesta arvioinnista. Toimivatko taide- ja kulttuurilähtöiset toimintakokeilut nuorten miesten syrjäytymisen ehkäisyssä? Onko vastaavalle toiminnalle tarvetta? Millaista nuorisotyön ammattilaisen, yhteisöpedagogin, osaamista toimintakokeiluissa tarvittiin? Mitä osaamista karttui? Teos valottaa näkökulmia ja keinoja, joilla voidaan edistää nuorten miesten kulttuurista osallisuutta.

Teos on suunnattu niin nuorisotyön kuin eri taiteen ja kulttuurialan ammattilaisille ja opiskelijoille, jotka ovat kiinnostuneet eri alojen yhteistyöstä taide- ja kulttuurilähtöisten menetelmien käyttämisessä nuorten miesten syrjäytymisen ehkäisemiseksi.

Opetus- ja
kulttuuri-
ministeriö